

2024

Strategi för KK-stiftelsen

Underlagsrapport

KK-STIFTELSEN 2024

Dnr 20240050A ISBN 978-91-989792-4-4

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling/The Knowledge Foundation
Kungsträdgårdsgatan 18, 111 47 Stockholm

Förord

Sveriges näringsliv omvandlas i snabb takt, framför allt drivet av nya krav på hållbarhet i alla delar av verksamheten och ökade krav på cirkularitet hos det som produceras. Frågetecken ställs också kring hur användningen av AI kommer att påverka näringslivet och samhället. Samtidigt har vi ett svårt geopolitiskt läge med krig i Europa och en helt ny säkerhetspolitisk doktrin genom medlemskapet i NATO.

Utmaningarna för det svenska samhället är stora, men det är också möjligheterna. Genom att satsa offensivt på verksamheter som bidrar till att lösa samhällsutmaningarna rustar vi svenska företag att fortsätta vara långsiktigt konkurrenskraftiga. Forskning och kompetensutveckling är avgörande för att lyckas. KK-stiftelsen har en lång historia av att bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer som tillsammans med näringslivspartners skapar kunskap och utbildningar som adresserar framtida behov. Med vår nya strategi kommer vi att fortsätta utveckla vår verksamhet så att våra stöd bidrar ännu mer till Sveriges konkurrenskraft. KK-stiftelsen ska vara en finansiär för framtiden!

Framtagandet av strategin har varit ett arbete där vi velat lyssna till så många röster som möjligt. Under arbetets gång har vi därför träffat runt 70 organisationer. Utan era reflektioner och tydliga medskick hade det varit omöjligt att identifiera KK-stiftelsens styrkor och de nödvändiga strategiska förflyttningar som krävs för att utveckla KK-stiftelsen och framtidssäkra verksamheten. Stort tack för att ni tog er tid och träffade oss!

KK-stiftelsens nya strategi, En finansiär för framtiden, är nu beslutad av styrelsen. Nu återstår jobbet att få orden att bli levande på lärosäten och i näringslivet i hela Sverige. Vi ser fram emot ett intensivt samarbete med gamla och nya partners under de kommande åren!

Författare till rapporten är Joakim Appelquist, Gabriel Granström och Martin Fröberg.

Programansvariga på KK-stiftelsens kansli har bidragit till rapporten genom medverkan i interna workshops och deltagande i de lärosätesbesök som utgjort en viktig del av informationsinsamlingen till denna rapport.

Eva Schelin
vd, KK-stiftelsen

Executive summary

This report is a supporting document for the Knowledge Foundation's new strategy titled "A Funder for the Future". The strategy process was initiated to adapt the Knowledge Foundation operation to a rapidly evolving Swedish innovation and research landscape. This document outlines the foundation's updated focus and strategic priorities in response to emerging trends and national needs in research, education and collaboration with the industry. The foundation's new strategy was developed through broad consultation with a wide array of organisations and departs from societal trends, such as major societal challenges, a new business landscape and the changed character of the higher education sector.

Background

Established in 1994, the Knowledge Foundation (Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling) was created to support research and educational initiatives in Sweden's regional Universities of Applied Sciences, ensuring alignment with regional business needs. Over the years, the Knowledge Foundation has allocated over 12 billion Swedish krona to projects while growing its capital base to 10 billion Swedish krona through successful financial management.

Originally, the Knowledge Foundation had four core missions: funding research, supporting advanced-level education, promoting the use of information technology and restructuring Sweden's industrial research institutes. However, since 2016, the foundation has focused solely on research and advanced-level education, considering the other two missions fulfilled.

Major Societal Challenges

Sweden is facing multifaceted societal challenges such as climate change, geopolitical uncertainty, and rapid technological advancements. These challenges require coordinated and innovative responses from academia, industry, and government. The Knowledge Foundation aims to address these through its unique co-production model, where academia and industry work closely together to generate solutions.

Climate change

Businesses face growing pressure to adopt sustainable practices. Research and educational programs that can be used for climate adaptation, innovation in energy technologies, and the reduction of carbon emissions will be key. The foundation aims to leverage Sweden's industrial expertise, particularly in areas like carbon-neutral steel production and electrification of the automotive sector, to ensure that sustainability becomes a core driver of Swedish economic competitiveness.

Geopolitical shifts

Sweden's membership in NATO and ongoing geopolitical conflicts, such as the war in Ukraine, highlights the importance of developing dual-use technologies—innovations that benefit both civilian industries and national defence. With increasing reliance on cutting-edge technologies like artificial intelligence (AI) and communication systems, the foundation seeks to support projects that contribute to both technological sovereignty and Sweden's defence capabilities, through academic-industry collaborations.

Technological advancements

Rapid changes in fields like AI, automation, and digitalization present both significant challenges and opportunities for Swedish industry. Businesses must integrate these technologies into their operations or risk falling behind globally. The Knowledge Foundation's role is to facilitate technological development by funding research that ensures Sweden remains competitive on the global stage. By

supporting cross-disciplinary innovation, the foundation ensures that Swedish industry and businesses are equipped to handle disruptive technologies and maintain leadership in key sectors.

A New Business Landscape

The Swedish business landscape has transformed significantly since the Knowledge Foundation was established. Globalization, sustainability, and technological change have created a new type of industrial ecosystem, one increasingly defined by international collaborations and the rise of small, highly innovative firms. The foundation recognizes these trends and adjusts its strategic focus to ensure that the Swedish research landscape remains deeply connected to global industrial movements.

Globalization

Over the last three decades, Sweden's industries have become more globally interconnected. Large companies have moved from conducting research in-house to engaging in international collaborative networks. The Knowledge Foundation's funding initiatives help Swedish academic institutions tap into these global research networks, ensuring that both Swedish academia and industry are well-integrated into the global knowledge economy.

Blurred boundaries between the public and private sector

One significant societal change has been the blurring of lines between private and public sectors, with an increasing number of privately owned companies providing publicly funded services. For the Knowledge Foundation, understanding the private welfare market is essential, as its statutes require co-financing from private industry in research projects, but prohibit co-financing from purely public activities. Therefore, it is crucial for the foundation to navigate the evolving boundaries between public and private entities to ensure its funding aligns with its legal framework and the structure of the Swedish economy.

Startups and innovation

Sweden has seen a rise in small, innovative companies, often emerging from academic research ("startups"). These firms, with their focus on growth and cutting-edge technologies, have become crucial for the national innovation ecosystem. The foundation aims to support these startups by fostering stronger relationships between academia and these new companies, ensuring that research leads to commercially viable products and services that contribute to Sweden's long-term economic growth.

Evolution of regional growth policy

Since the 1970s, regional growth policy has evolved through three phases, with the Knowledge Foundation playing a crucial role in strengthening regional universities and fostering local knowledge development during the past 30 years. The first phase in the 1970s provided financial support to businesses in remote areas to ensure economic activity nationwide. The second phase (1980s and 1990s) emphasized the build-up of regional competence in the growth policy area. The establishment of the Knowledge Foundation and its role to support the development of regional universities can be seen as an example of second phase policies. During the third phase in the 2010s, collaboration across regions became vital and the regional authorities was given the formal responsibility to coordinate and implement regional growth policy in Sweden.

The Changing Character of Higher Education Institutions

Higher education institutions in Sweden have experienced significant transformations. As knowledge producers, universities must navigate the evolving needs of both the public and private sectors. The Knowledge Foundation plays a critical role in supporting these institutions as they adapt to these changes.

Expansion and specialization

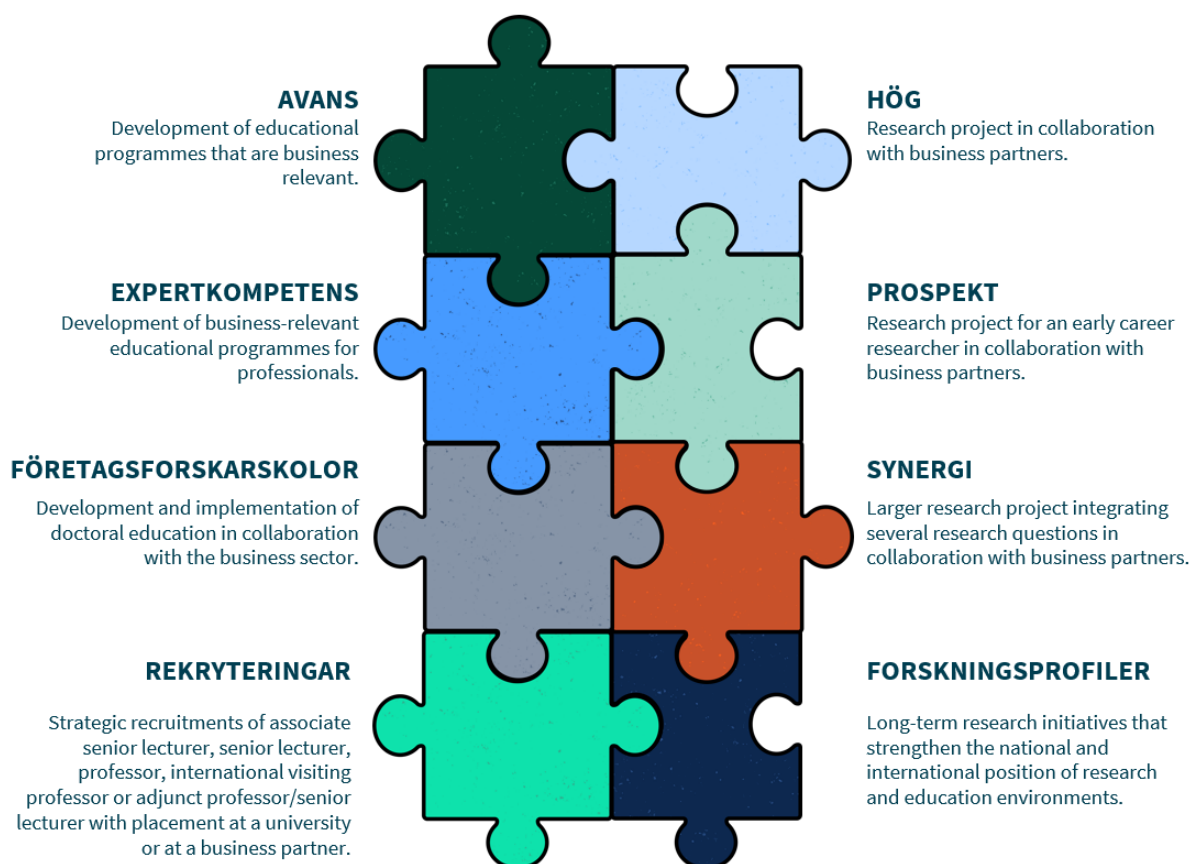
Since the 1990s, Sweden's higher education sector has expanded both in terms of student numbers and research capacity. The foundation has actively supported smaller universities and institutions that are less established but have high potential to contribute to regional growth. These universities have been increasingly tasked with bridging the gap between academic research and societal needs, and the Knowledge Foundation has aligned its funding to ensure these institutions can develop strong, specialized research profiles.

Research and education synergies

The Knowledge Foundation fosters synergies between research and education, particularly by funding advanced-level education such as doctoral programs that are directly connected to industry needs. This ensures that students graduating from these programs are equipped with relevant, cutting-edge skills that contribute to the future workforce. As such, the foundation helps maintain the critical link between academic excellence and industrial relevance.

The Knowledge Foundation's Primary Operation

The Knowledge Foundation's operation is primarily fulfilled through eight annual programs that provide funding for research and education projects at Swedish universities in collaboration with the business sector. These programs are designed to foster collaboration between academia and industry, addressing Swedish research and educational needs. Each programme is designed to contribute to the development of strong research and education environments, to establish and maintain a strong, long-term, national and international scientific or artistic position which also contributes to the profiling of the university.

Insights from Stakeholders – Needs and Expectations

The Knowledge Foundation's new strategy was shaped through consultation with various stakeholders, including universities, industries, and other organizations. These discussions revealed several needs and provided lots of inputs, which are presented below.

University stakeholders

The universities highlighted satisfaction with current programs but expressed a need for a broader definition of industry partners to include welfare sector companies and public organizations. A major concern was the need for financial support for traditional PhD students (not just industrial PhDs) to foster sustainable research environments. Many universities requested increased flexibility in funding for infrastructure and follow-up investments post-projects. Collaborative opportunities between universities were also emphasized to address interdisciplinary research challenges necessary to address the complex societal challenges described in the introduction.

Industry stakeholders

Industry representatives stressed the importance of sustainability and the transition to climate-friendly technologies. Companies, particularly in the automotive and construction sectors, face significant challenges in system, technology, and skill transitions. Businesses requested closer collaboration with academia to ensure industry-relevant education and faster, more flexible project processes. They also highlighted the need for tailored education programs for working professionals and post-project support to maintain research partnerships.

Other organizations

Representatives from other relevant organizations such as regions, other foundations, funding bodies and labour unions, emphasized the importance of the Knowledge Foundation's long-term support for regional knowledge development. They welcomed the foundation's alignment with regional growth strategies but suggested more flexible funding models and the need for collaboration among funders to address increasingly complex societal challenges. A greater focus on interdisciplinary collaboration and joint initiatives was seen as essential for solving large-scale, cross-sectoral problems.

The Knowledge Foundation's Role in the Future Research and Education Landscape – Core Values and Strategic Shifts

The new strategy reaffirms the foundation's core values while introducing strategic shifts to adapt to evolving societal and industry challenges.

The five core values are (1) collaboration for increased competitiveness, (2) university profiling, (3) stakeholder-driven initiatives, (4) predictable funding, and (5) a dialogue-based approach. These core values will continue to guide the Knowledge Foundation's work. They emphasize strong partnerships between academia and industry, supporting universities to specialize in areas that align with national and regional priorities. Stakeholder engagement remains central to ensure that the foundation's funding mechanisms address real-world needs, with consistent, clear, and predictable opportunities for funding.

However, to remain a funder for the future, the Knowledge Foundation has identified six strategic shifts:

Stronger research and education environments - from leadership focus to environment focus

The Knowledge Foundation will intensify its engagement with the leadership of individual research groups and environments, allowing for more tailored support. This closer collaboration will enable the foundation to adapt its funding programs to meet specific needs and ensure the continued

development of strong, competitive research environments. The dialogues with university management will continue, but the content of the discussions will change from a strong focus on the operational development of the university to broader strategic issues and how the Knowledge Foundation might support the strategic decisions made by the university.

Developed initiatives for competence supply

The foundation will focus on promoting educational programs that are directly aligned with the rapidly changing demands of industry, especially in areas like digitalization and sustainability. By supporting both traditional students and working professionals, the Knowledge Foundation aims to address the growing need for lifelong learning and specialized training.

More collaboration and co-financing partners

By updating the criteria for co-funding partners in projects funded by the foundation wider cooperation across different sectors will be enabled. This shift aims to foster more diverse and inclusive partnerships more in line with the structure of the Swedish economy.

Special initiatives complementing the program portfolio

By allowing for flexible funding of specific projects outside the ordinary funding programs, the Knowledge Foundation will be able to respond more quickly to urgent societal and industry challenges. This flexibility will enable the foundation to act as a catalyst for change.

Collaboration between universities

Encouraging greater cooperation between universities will help institutions pool resources and expertise, creating stronger and more comprehensive research environments. These collaborations will be particularly important for addressing complex, interdisciplinary problems that require input from multiple fields of study.

Wiser and more prominent voice in research and education policy

As the Knowledge Foundation moves forward, it will actively participate in shaping the national conversation on research and education by providing insights and recommendations based on its extensive experience and stakeholder dialogue. The foundation will also advocate for policy changes that support a more flexible and sustainable educational infrastructure, particularly for education of professionals.

Innehåll

Förord	2
Executive summary	3
1. Introduktion	9
1.1 Styrelsens uppdrag – En ny strategi	10
2 En omvärld i förändring – Samhällstrender som påverkar det svenska Fol-landskapet	11
2.1 Samverkande samhällsutmaningar	11
2.2 Ett nytt svenskt näringsliv – 30 år av förändringar	14
2.3 Lärosätenas förändrade karaktär	18
3 KK-stiftelsens verksamhet	24
3.1 Samproduktion	25
3.2 Starka forsknings- och utbildningsmiljöer	26
3.3 Ämnesfördelning	26
3.4 KK-stiftelsens programlogik	29
3.5 KK-stiftelsens finansiering i ett vidare perspektiv	40
3.6 Forskningskvalitet – Små skillnader i citeringar mellan olika lärosäten	41
4 Vilka behov ser aktörerna?	44
4.1 Strategidialoger med KK-stiftelsens målgruppslärosäten	44
4.2 Strategidialoger med näringslivet	48
4.3 Andra organisationer	50
5 KK-stiftelsens roll i ett framtida forsknings- och utbildningslandskap – Kärnvärden och strategiska förflyttningar	53
5.1 Kärnvärden	53
5.2 Strategiska förflyttningar	55
Bilagor	61
Bilaga 1. Organisationer som konsulterats inom ramen för strategiarbetet	61
Bilaga 2. Underlag strategidialog	64
Bilaga 3: Strategidialoger med KK-stiftelsens målgruppslärosäten	66

1. Introduktion

Stiftelsen för kunskap- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) etablerades år 1994 som en följd av nedläggningen av löntagarfonderna. Samtidigt etablerades också fem andra stiftelser med andra uppdrag, Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra), Stiftelsen för strategisk forskning (SSF), Stiftelsen för forskning inom områden med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa (Östersjöstiftelsen), Vårdalstiftelsen (vård- och allergiforskning) och Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT).¹

KK-stiftelsen hade vid starten fyra tydliga uppdrag²:

- Finansiera forskning vid de mindre regionala högskolorna som etablerats i samband med högskolereformen 1977. Förutom att det i stiftelsens stadgar angavs vilka lärosäten som skulle kunna söka medel för forskning så slog de också fast att forskningen skulle stödja det regionala näringslivets utveckling. För att säkra engagemang anger stadgarna att näringslivets medfinansiering av forskningen minst ska motsvara stiftelsens finansiering. Stiftelsen ska dessutom bidra till att lärosätena etablerar forskning inom särskilda profilområden.
- Finansiera utbildning på avancerad nivå med vilket menas utbildning på doktors-, licentiat- och magisternivå, gärna utvecklade i nära samverkan med företag.
- Främja användandet av informationsteknologi. KK-stiftelsen etablerades precis i samband med att datorer fick allt större spridning i arbetslivet. Internettekniken utvecklades dessutom i snabb takt och stora förhoppningar ställdes till dess potential att stärka svensk konkurrenskraft. För att utnyttja informationsteknikens potential etablerade den dåvarande Bildtregeringen en IT-kommission som skulle främja en bred användning av informationsteknologi. KK-stiftelsen sågs som ett verktyg för att uppnå detta mål.
- Omstrukturering av forskningsinstitut. Dåvarande regeringen hade uppfattningen att de svenska industriforskningsinstitut behövde förändras. Ett utvecklingsområde som identifierats var att samarbetena med lärosätena behövde öka. Ett annat var att de behövde bli mer lyhörda för behoven i näringslivet. KK-stiftelsen fick därför i uppdrag att finansiellt stötta den omstrukturering av institutssektorn som planerades samt tillhandahålla medel för forskartjänster och projekt som bedrevs i samarbete mellan olika forskningsinstitut.

För att uppfylla dessa uppdrag avsattes vid bildandet 3,6 miljarder kronor. Detta kapital utgör grunden för KK-stiftelsens verksamhet och den finansiering som beviljas. Med hjälp av god förvaltning och god börsutveckling har det ursprungliga kapitalet växt till idag nästan 10 miljarder samtidigt som stiftelsen har beviljat över 12 miljarder i projektbidrag sedan 1994. I stadgarna anges hur medlen ska fördelas mellan de olika uppdragen och det anges även hur snabbt medel får förbrukas för de olika uppdragen. Endast när det gäller forskningsuppdraget slås det fast att uppdraget är ”evigt” i meningen att endast avkastningen på kapitalet får användas för projektstöd.

År 2016 beslutade KK-stiftelsens styrelse att betrakta uppdraget att främja användningen av informationsteknik och omstruktureringen av institutssektorn som avklarade. KK-stiftelsen fokuserar sedan dess enbart på forsknings- och utbildningsuppdragen. Skälet till att informationstekniksuppdraget sågs som avklarat var dels att det hade beviljats så mycket medel till projekt för IT-användning som angetts i förarbeten och stadgar vid stiftelsens bildande, dels att det bedömdes att användningen av informationsteknik nu var så spridd i samhälle och näringsliv att det inte fanns behov för den typen av projektstöd. Det anges dessutom i stadgarna att medlen får förbrukas under minst fem år, vilket är en relativt kort tidsperiod och en indikation på att regeringen såg

¹ För en redogörelse av bakgrunden till etableringen av de fem stiftelserna se Eklund, K. (2019) *Stiftelserna ett kvartsekel – En hisnande resa från löntagarfonder till forskningspengar*

² Se KK-stiftelsens stadgar och KK-stiftelsen (2019) *Förnyare i forskningslandskapet: KK-stiftelsen 1994–2019*.

uppdraget som en tidsmässigt koncentrerad insats. När det gäller omstruktureringen av institutssektorn är det tydligt i stadgarna att detta avser en viss reform. De olika beslut som ledde fram till bildandet av RISE och den därpå följande konsolideringen av de svenska industriforskningsinstituterna kom dock att dra ut på tiden. Styrelsen menade dock att år 2016 hade det betalats ut medel som motsvarade de krav som fastslagits i stadgarna och att det mesta av omstruktureringen var genomförd.

Rent praktiskt så bedrivs KK-stiftelsens verksamhet inom forsknings- och utbildningsuppdraget i form av åtta årligt återkommande program. Programmens inriktning och storlek beskrivs närmare i kapitel 3.

1.1 Styrelsens uppdrag – En ny strategi

I september 2023 beslutade KK-stiftelsens styrelse att det skulle tas fram en ny strategi. Arbetet skulle utföras av kansliet i nära dialoger med stiftelsens intressenter, kansliets medarbetare och styrelsen. Arbetet har pågått under ett år och vid styrelsemötet i september 2024 beslutade styrelsen om en ny strategi med titeln En finansiär för framtiden.

En viktig del av arbetet har varit dialoger med representanter för samtliga målgruppslärosäten, företrädare för näringslivet, inklusive branschorganisationer, regionala företrädare och företrädare för fackföreningar. En sammanfattande redogörelse för deras synpunkter återfinns i kapitel 4 och en lista över de organisationer vi träffat finns i bilaga 1. Som del av strategiarbetet bjöd KK-stiftelsen dessutom in fem forsknings- och utbildningspolitiska experter att ingå i en referensgrupp. Syftet med gruppen var att sätta KK-stiftelsens verksamhet i en bredare forsknings- och utbildningspolitisk kontext, nationellt och internationellt, och komma med inspel gällande strategiska vägval. Gruppen bestod av följande personer.

- Erik Arnold, senior konsult, grundare av Technopolis Group samt utvärderare av forskningspolitik och forskningsprogram i ett stort antal länder.
- Stefan Bengtsson, ordförande Chalmers tekniska högskola och tidigare rektor vid Chalmers och Malmö universitet.
- Mats Benner, professor i Forskningspolitik vid Ekonomihögskolan vid Lunds universitet.
- Helene Hellmark Knutsson, landshövding i Västerbottens län och före detta minister för högre utbildning och forskning.
- Eugenia Perez Vico, universitetslektor vid Akademin för företagande, innovation och hållbarhet på Högskolan i Halmstad och styrelseledamot i KK-stiftelsens styrelse.

Utöver dialoger med centrala aktörer, samt diskussioner med styrelsen och medarbetare på KK-stiftelsens kansli, har KK-stiftelsen beställt eller tagit fram ett antal rapporter som använts som underlag vid framtagandet av strategin. Följande fyra rapporter publiceras i anslutning av lanseringen av strategin:

- KK-stiftelsen (2024) Underlagsrapport KK-stiftelsen strategi 2024
- KK-stiftelsen (2024) Samverkan mellan näringsliv och akademi – en undersökning av hur näringslivets uppfattar KK-stiftelsens forskningsprogram
- Sandström, Ulf (2024) Forskningen vid svenska lärosäten: en analys över perioden 2017–2020
- Technopolis (2024) Strengthening Research and Education at Swedish Universities of Applied Science

När det gäller rapporten av Ulf Sandström och Technopolis är rapporterna författade av externa aktörer och de slutsatser och analyser som presenteras är författarnas egna.

Styrelsens uppdrag att ta fram en ny strategi begränsades till den finansierande verksamhet. Den nya strategin omfattar således inte kapitalförvaltningen och därtill kopplade investeringsstrategier.

2 En omvärld i förändring – Samhällstrender som påverkar det svenska FoU-landskapet

Sverige har genomgått stora förändringar sedan KK-stiftelsen bildade år 1994. Det gäller inte minst inom området forskning och innovation som är en angelägenhet för flera delar av samhället och en större del av näringslivet än för trettio år sedan. Samtidigt som samhället genomgått flera förändringar är framtidens utmaningar många och behoven av omställning av samhälle och näringsliv är många. I detta avsnitt kommer vi att gå igenom några historiskt viktiga förändringar samt lyfta de samhällsutmaningar som bedöms ställa störst krav på lärosätenas förmåga att producera ny kunskap, bidra till utvecklingen av nya innovationer och stödja kompetensförsörjningen i privat och offentlig sektor i framtiden.

2.1 Samverkande samhällsutmaningar

2.1.1 Klimatkrisen och andra miljömässiga utmaningar

En av de utmaningar som ställer stora krav på omställning är insatser för att förhindra ökningen av jordens medeltemperatur. FN:s klimatpanel har i flera rapporter betonat vikten att begränsa ökningen för att undvika stora effekter på jordens klimat och för att lyckas med detta krävs att många insatser genomförs snabbt. En del av detta omställningsarbete är att brett introducera ny teknik, särskilt kopplat till energiområdet. En annan viktig del är ändrade regleringar och planering som skapar incitament för investeringar och arbetssätt som minskar utsläppen av växthusgaser.

Men de miljömässiga utmaningarna är inte begränsade till förändringar av klimatet. Parallellt med ökningen av jordens medeltemperatur sker också en utarmning av den biologiska mångfalden. Enligt FN-initierade, IPBES, internationella panelen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, riskerar en miljon av planetens cirka 8 miljoner arter utrotas under det kommande seklet. Det är en utrotningstakt som är 10 till 100 gånger snabbare än tidigare i världshistorien.³ Vidare slår den senaste rapporten från Världsnaturfonden fast att populationerna av studerade ryggradsdjur, fåglar, fiskar, däggdjur, groddjur och kräldjur minskat med nästan 70 procent sedan 1970.⁴ Skälen är bland annat förändrad användning av mark och vatten, överutnyttjande av naturresurser genom jakt och fiske samt klimatförändringar. Som svar på denna utmaning har EU antagit en strategi för biologisk mångfald 2030 som anger ett antal tydliga målsättningar och åtgärder för att vända utvecklingen.⁵

Samtidigt som klimatförändringarna och hoten mot den biologiska mångfalden på lång sikt utgör existentiella hot mot människor och samhällen är det viktigt att understryka att lösningarna på dem också erbjuder stora ekonomiska möjligheter. Det gäller inte minst för svenska företag som under lång tid arbetat med ett medvetet hållbarhetstänk i stora delar av verksamheten. Den snabba elektrifieringen av fordonsindustrin, experimenten med koldioxidfri stålproduktion och mängder av innovationer för att skapa nya biobaserade material av skogsråvara är några exempel på hållbarhetsåtgärder inom svensk industri.

För KK-stiftelsen är det viktigt att utgå från dessa genomgripande utmaningar när vi utformar våra insatser för att stödja samverkansprojekt mellan lärosäten och näringslivet. Ett sätt som KK-stiftelsen bidrar till är att stödja insatser för kompetensförsörjning som gör att arbetskraften är väl rustad att ta sig an utmaningarna och finna nya lösningar. Ett annat är att stimulera ny kunskap via forskning. I

³ Naturvårdsverket (2020) *Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster - Sammanfattning för beslutsfattare*

⁴ Världsnaturfonden (2022) *Living Planet Report – Svensk sammanfattning*

⁵ Europeiska kommissionen (2020) *EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 (COM(2020) 380 final)*

rollen som forskningsfinansierare kommer det vara viktigt att hörsamma uppmaningarna att balansera om forskningen, från ett stort fokus på att förstå de ovan beskrivna utmaningarna till att i stället forska för att få fram nya lösningar på de identifierade problemen.

2.1.2 Ett nytt geopolitiskt läge

Förutom klimatkrisen och de miljömässiga utmaningarna har relationerna mellan världens länder blivit alltmer spända under de senaste 15 åren, vilket resulterat i ett nytt geopolitiskt läge. För Sverige är Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 det tydligaste exemplet. De ökade terrorhoten efter koranbränningarna och effekter av den intensifierade konflikten i Mellanöstern är andra exempel. De uppbyggande konflikterna ska dessutom ses i ljuset av en geopolitisk utveckling som går ifrån den globaliseringstrend som följde på Sovjetunionens fall mot en mer multipolär värld där starka regionala makter står mot varandra. Kina, USA och Europa är självklara poler i denna nya maktordning som också innehåller framväxande nya maktcentra som Indien och Saudiarabien. För svensk del innebär NATO-medlemskapet en ny utgångspunkt för vår position och fortsatta orientering i det nya geopolitiska landskapet.

Forskning och utveckling har alltid utgjort en viktig del byggandet av en stark försvarsförmåga. Genom att Sverige var neutrala under tiden för det kalla kriget behövde vi både bygga upp ett starkt försvar och en effektiv försvarsindustri. Tillgång till kompetent arbetskraft och forskare vid landets lärosäten var en viktig del i den industriella framgången och teknikutveckling av *dual use*-karaktär mycket vanlig inom flera teknikområden, exempelvis inom områdena informations-, flyg-, och marinteknik. Effekterna av uppbyggnaden av ett starkt innovationskluster bestående av SAAB, några mindre teknikintensiva företag, försvarsaktörer (Försvarsmakten, FMV, FOI) och akademiska partners gör att Sverige idag är ett av fem länder i världen som utvecklar ett eget stridsflyg.

I det nya multipolära, geopolitiska landskapet är tillgång till ny teknik och till de nätverk där ny teknik utvecklas avgörande för att säkra långsiktig konkurrenskraft och framtida försvarsförmåga. Som ett resultat blir forsknings- och innovationspolitik centralt för länders försvars- och tillväxtpolitik. Exempel på tekniker som identifierats som kritiska i detta hänseende är bland annat informations- och kommunikationsteknik, artificiell intelligens och batteriteknik, men listan kan göras längre. Ett begrepp som används ofta för att betona betydelsen av tillgången till nyckelteknologier för ett lands utveckling är *teknologisk suveränitet*. Initiativ för att återställa utvecklings- och produktionskompetens av halvledare i USA och Europa är ett exempel på policyinitiativ som tar sin utgångspunkt i idén om teknologisk suveränitet. Regeringens uppdrag till Vinnova att identifiera nyckelteknologier som kommer ha betydelse för Sveriges framtida utveckling motiveras också delvis med denna typ av argument.⁶

De nära samarbetena mellan försvarsaktörer och akademien kom att minska i betydelse efter murens fall. Potentialen i *dual use*-satsningar föll samtidigt långsamt i glömska och kopplingarna mellan försvars- och forskningspolitiken kom att minska, både i Sverige och inom EU. Men i takt med den förändrade geopolitiska situationen har potentialen för samutnyttjande av resurser åter uppmärksamats. Givet KK-stiftelsens tydliga uppdrag att stötta utvecklingen av svenskt näringsliv blir det viktigt att ta hänsyn till *dual use*-aspekter i den fortsatta utformningen av stiftelsens insatser.

2.1.3 Snabb teknisk förändring

En tredje relaterad samhällsutmaning är effekterna av en allt snabbare teknisk förändring. Digitalisering, automatisering, artificiell intelligens (AI), syntetisk biologi och en alltmer individualiserad hälso- och sjukvård är bara några av de områden som sett en snabb utveckling under de senaste åren. Möjligheterna med de nya teknikerna är mycket stora, men de innebär också stora utmaningar.

⁶ Uppdrag att identifiera och föreslå strategiskt viktiga tekniker för Sverige (KN 2024/00977)

För företagen är utmaningen att lyckas integrera de nya teknikerna i sina produktionsprocesser och ställa om affärsmodellerna så att de nya möjligheterna utnyttjas fullt ut. Långt ifrån alla företag kommer att lyckas med detta, vilket kan ge upphov till nedläggningar av företag och förlorade arbetstillfällen. Ett exempel på utslagning av företag, eller så kallad *kreativ förstörelse*, är att 52 procent av Fortune 500-företagen från år 2000 har försvunnit, främst på grund av oförmågan att anpassa sig till tekniska förändringar. Effekterna av strukturförändringar av detta slag tenderar dessutom inte att vara jämt fördelade över landet, vilket innebär att de negativa effekterna av strukturuomvandlingar ofta slår hårt mot enskilda orter eller regioner. Forskning och kompetensförsörjning, KK-stiftelsens två kärnuppgifter, är avgörande för att lyckas utnyttja potentialen i ny teknik.

Även den offentliga sektorn utmanas av den snabba tekniska förändringen. Det sker dels genom att den nya tekniken ger möjligheter för ökad produktivitet och nya tjänster till medborgarna. För att utnyttja möjligheterna krävs det, precis som i fallet med det privata näringslivet, att det görs tillräckliga investeringar och att personalen kompetensutvecklas. En annan utmaning i samband med utvecklingen av ny teknik är att etablera ett regelverk som är anpassat samt hantering av problematiska effekter. Integritetsfrågor kopplat till delning av data, regleringar av introduktionen av genmodifierade grödor, nya betalningsmodeller för individualiserade medicinska lösningar, incitament för att introducera nya hållbarhetslösningar är bara några aktuella exempel. En statsförvaltning, som i dialog med näringslivet, skyndsamt utvecklar ändamålsenlig och förutsägbar lagstiftning och regleringar är en viktig förutsättning för stärkt konkurrenskraft.

2.1.4 Nya strategier för att möta utmaningarna

I de föregående avsnitten har vi beskrivit ett antal samhällsutmaningar som på olika sätt ger upphov till nya behov och kräver nya lösningar. Gemensamt för samtliga är att de kräver forskning, innovation och nya lösningar för kompetensförsörjning för att adresseras.

Ett sätt att beskriva dessa behov är i form av en tredje generationens forsknings- och innovationspolitik. Enligt denna analysmodell har forsknings- och innovationspolitiken utvecklats för framväxande behov och med en tydlig karaktäristik under olika perioder sedan andra världskriget.

Den första generationen utgick bland annat från erfarenheterna från andra världskriget där grundforskning legat bakom flera viktiga militärtekniska genombrott. Grundtanken var att samhället skulle satsa stora medel på grundforskning och låta forskarna själva prioritera inriktning och forskningsfrågor. Därigenom skulle samhället automatiskt få tillgång till ny kunskap och relevanta innovationer. En av de första att formulera denna forskningspolitiska modell var Vannevar Bush, som var chef för amerikanska US Office of Scientific Research and Development under andra världskriget, i skriften *Science – The Endless frontier*. Policysvaret blev att flera länder inrättade forskningsråd där forskarsamhället gavs ökat inflytande över hur forskningsmedlen fördelades.

Under 1960-talet kom diskussionerna kring forskningspolitiken att intensifieras. Behov från alltmer avancerade industrier och de framväxande välfärdsstaternas krav gjorde att det behövdes kunskap och tillgång på utbildade personer inom allt fler områden. Följden blev att logiken i den första generationens forskningspolitik kom att ifrågasättas. Flera aktörer ansåg att det inte räckte med den forskarstyrda logiken för att möta de framväxande behoven och forskningsrådets verksamhet behövde kompletteras med strategisk forskning inom prioriterade område och samhällssektorer. OECD:s arbete med det som kallades *Science Policy* var en viktig drivkraft för vidgningen av forskningspolitiken, som även kom att innehålla innovationskomponenter. Som ett resultat etablerades olika typer av sektorsråd som fick ansvar för finansieringen inom utpekade områden och i vissa fall särskilda myndigheter för strategisk forskning. Sverige var ett av de länder som anammade de nya tankegångarna tidigast genom etableringen av Styrelsen för teknisk utveckling (STU) i slutet av 1960-talet. Under 1990-talet vidareutvecklades den andra generationens forsknings- och innovationspolitik genom ett ökat fokus på samverkan, nyttiggörande och innovation. Etableringen av KK-stiftelsen år 1994 och Vinnova år 2001 kan ses som svar på dessa policytrender.

Sedan cirka 10 år tillbaka börjar innovationsforskare, policy makers och politiker prata om behovet av en ny typ av forsknings- och innovationspolitik som skiljer sig så mycket från de tidigare att det är berättigat att tala om en tredje generation. Bakgrunden är att de samverkande samhällsutmaningarna som beskrivits ovan ger upphov till komplexa problem som kräver helt nya lösningar. Det räcker inte längre med att angripa problemen sekventiellt inom ramen för väl definierade politikområden, samhällssektorer och branscher. I stället krävs bredare lösningar som angriper problemen samordnat, exempelvis genom att reglering av ny teknik utvecklas parallellt med att nya innovationer tas fram. Elektrifieringen av fordonssektorn är ett exempel på ett helt system av olika dellösningar med många olika ansvariga aktörer. Utan gemensamma målbilder, tydliga spelregler från politiken, förändrade beslutsprocesser från myndigheter, stora privata investeringar och förändrade affärsmodeller kommer övergången från fossila bränslen till klimatneutrala tekniker ta väldigt lång tid.⁷ Än så länge finns det inga standardiserade policysvar på denna nya situation, men politiker och myndigheter prövar sig fram. Regulatoriska sandlådor där nya tekniker kan testas innan ett regelverk är på plats och *missionsprocesser* som syftar till att identifiera gemensamma målbilder för många olika aktörer är några exempel på insatser som prövats hittills. Även EU har identifierat komplexiteten i de samverkande samhällsutmaningar som en viktig prioritering framöver. De använder sig av begreppet *triple transition* för att beskriva hur de digitala, gröna, sociala samhällsutmaningarna, tillsammans med det nya geopolitiska läget skapar en komplex väv av samhällsproblem.⁸

2.2 Ett nytt svenskt näringsliv – 30 år av förändringar

Sedan KK-stiftelsens etablering år 1994 har det svenska näringslivet genomgått flera genomgripande förändringar. Nedan behandlas de förändringar som har haft störst inverkan på förutsättningarna för forskning och utveckling och därmed på näringslivet som samverkanspartner för KK-stiftelsens målgruppslärosäten.

2.2.1 En ökad globalisering

Globaliseringen och expansionen av internationella kapitalmarknader har gjort att allt fler av företagen som är verksamma i Sverige har utländska ägare, inte minst gäller detta de företag som står för stora delar av FoU-investeringarna i Sverige. Samtidigt har FoU-arbetet ändrat karaktär. Från att ha bedrivits i specialiserade enheter inom bolagen bedrivs den numera i stora nätverk över landsgränser. Följden blir att det idag är svårare att avgöra vilka bolag som är ”svenska” och vilken typ av samarbeten som är mest gynnsamma för den svenska konkurrenskraften.

Enligt Tillväxtanalys fanns det år 2021 knappt 15 000 utlandsägda företag som bedrev verksamhet i Sverige. Företagen hade runt 750 000 anställda, vilket utgör 21,7 procent av de anställda i näringslivet. År 1994 låg andelen på runt 10 procent.⁹ Samma år omsatte svenska koncerner med dotterbolag utomlands drygt 7 000 miljarder i den utländska verksamheten och anställde cirka 1,5 miljoner personer utomlands.¹⁰

Samma utveckling mot ökad internationalisering gäller även satsningarna på forskning och utveckling. År 2021 uppgick utländska företagsinvesteringar i forskning och utveckling till 56 miljarder kronor,

⁷ För en mer utförlig redogörelse av diskussionen kring samverkande samhällsutmaningar och de krav de ställer på framtidens forsknings- och utbildningspolitik se Arnold, E. och Karlsson, N. (2024) *Strengthening Research and Education at Swedish Universities of Applied Science*

⁸ Europeiska rådet (2023) *A social, green and digital transition - Council conclusions*

⁹ Tillväxtanalys (2023) *Utländska företag 2021. Statistik 2023:05*

¹⁰ Tillväxtanalys (2023) *Svenska koncerner med dotterbolag i utlandet 2021. Statistik 2023:03.*

betraktats som godkända medfinansiärer i KK-stiftelsestödda projekt. Utvecklingen där allt fler offentliga verksamheter utförs i bolagsform samtidigt som marknaderna avreglerats, exempelvis elmarknader, gör att stiftelsen har beslutat att bolag som erbjuder produkter eller tjänster på en konkurrensutsatt marknad ska ses som godkända näringslivsaktörer oavsett ägare.

Ett annat område där gränserna luckrats upp gäller verksamhet där det enligt lag är tillåtet att bedriva en offentligt finansierad verksamhet i bolagsform, exempelvis privata vårdbolag och friskolor. Sedan införandet av Lagen om vårdval (LOV) år 2009 har det blivit allt vanligare att vårdverksamhet utförs av näringslivsaktörer. För att vara tillåtna att leverera tjänster till medborgarna behöver företagen upphandlas via kommuner eller regioner.¹⁴ Detta är ett exempel på verksamhet som vid stiftelsens bildande var tydligt ”offentliga”, men som idag både kan bedrivas i offentlig och privat form. Den del som bedrivs av privata bolag utgör del av det svenska näringslivet. Friskolor är en annan näringsverksamhet med tydligt lagstöd och där verksamheten bedrivs i konkurrens genom att företag och andra organisationer har rätt att etablera skolverksamhet efter godkännande från Skolinspektionen. Enligt uppgift från Skolverket fanns det knappt 1300 friskolor läsåret 2022/23.¹⁵

2.2.3 Sverige – Ett land med många små och innovativa bolag

Sverige har alltid haft många små och medelstora företag. Den stora förändringen som skett sedan stiftelsens bildande är att karaktären på dessa bolag har ändrats. Historiskt har huvuddelen av småföretagen varit så kallade levebrödsföretag där enskilda personer med några få anställda bedrev verksamhet utan uttalade tillväxtambitioner. En annan typ var medelstora företag som var underleverantörer till de stora globala tillverkningsföretagen. Men i samband med 1990-talskrisen har karaktären på småföretagandet delvis förändrats genom att andelen så kallade startups blivit större.

Startups är företag med en uttalad tillväxtambition och som i de flesta fall har en affärsidé som är tydligt kunskapsbaserad, inte sällan med utgångspunkt i forskningsresultat. I dagsläget har Sverige ett av de starkaste ekosystemen för startup-företag i världen. Sverige rankas fyra i Europa när det gäller mängden investerat riskkapital i mindre bolag efter stora länder som Storbritannien, Frankrike och Tyskland och är nummer fem i Europa när det gäller värdet på så kallade spin outs, det vill säga företag som bildas baserat på idéer från ett lärosäte. Totalt beräknas startup-företagen i Sverige anställa 138 000 personer år 2023, varav nästan 80 000 i Sverige.¹⁶

Statistiken visar att små och medelstora företag är viktiga för Sveriges innovationskraft. SCB visar i sin senaste sammanställning av FoU-statistik att 26 procent av all FoU-personal finns i företag med 10-249 anställda.¹⁷ När det gäller så kallade mikroföretag med färre än tio anställda så har dessa företag historiskt inte ingått i de återkommande statistikinsamlingarna över FoU-aktiviteter i Sverige. En särskild analys av dessa bolag som SCB genomförde år 2023 visar att cirka 1800 företag med denna storlek spenderade 2,2 miljarder på FoU under år 2021, vilket motsvarar ungefär 1,6 procent av de totala privata investeringarna i FoU. SCB skriver dock att det finns anledning att tro att detta är en underskattning och kommer därför inkludera bolag med färre än tio anställda i den ordinarie FoU-statistiken från och med år 2023.¹⁸

Förutom FoU-statistiken finns det andra källor som lyfter de små och medelstora företags betydelse för den svenska innovations- och konkurrenskraften, exempelvis studier av Deep Tech- och Life Science-

¹⁴ För mer information om driftsformer inom offentlig verksamhet se Sveriges kommuner och landsting (2020) *Driftsformer – Kommuner och regioner*.

¹⁵ Regeringens proposition 1991/92: 95 om valfrihet och fristående skolor.

¹⁶ Dealroom.co (2023) *Sweden Tech report 2023* [The Sweden ecosystem report | Sweden tech ecosystem \(dealroom.co\)](https://www.dealroom.co/insights/sweden-tech-report-2023)

¹⁷ SCB (2023) *Forskning och utveckling inom företagssektorn 2021*.

¹⁸ SCB (2023) *FoU bortom den officiella statistiken – Övertid och mikroföretag*.

företag som viktiga verktyg för att utveckla forskningsresultat till implementerbara lösningar, både i privat och offentlig sektor.¹⁹

Skälen till de innovativa, små och medelstora företagens tillväxt och betydelse för den svenska ekonomin är flera. Ett skäl är ett ökat fokus på kommersialisering av forskning, bland genom att universitet och högskolor utvecklat stödstrukturer för att kommersialisera forskningsresultat. Olika typer av science parks, inkubatorer, acceleratorer, hubbar och andra plattformar som erbjuder stöd för kommersialiseringen av innovationer och affärsidéer, är exempel på stödstrukturer som vuxit fram sedan stiftelsens bildande. Den första science parken som etablerades var Ideon i Lund år 1983. Sektorn har därefter utvecklats, inte minst under 2000-talet, och idag har samarbetsorganisationen Swedish Incubators and Science Parks (SISP) över 60 medlemmar.²⁰ Ett annat skäl är att en allt större del av innovationsverksamheten bedrivs i samverkan mellan olika organisationer istället för i särskilda FoU-avdelningar, en utveckling som ibland går under beteckningen *öppen innovation*. Ett exempel på försök att strukturera denna typ av samverkan är de innovationshubbar som flera svenska bolag initierat för att få tillgång till, och bedriva innovationsverksamhet tillsammans med, innovativa små och medelstora företag.²¹

För KK-stiftelsen gäller det att ständigt följa utvecklingen av det svenska startupekosystemet för att förstå de möjligheter och utmaningar som de framväxande bolagen möter.

2.2.4 Regionala tillväxtpolitikens utveckling

Även utvecklingen av politiken som ska stödja näringslivets utveckling har utvecklats under de trettio år som stiftelsen funnits. Givet KK-stiftelsens uppdrag att stärka de högskolorna och nyare universitetens roll som kunskap- och kompetensförsörjare i hela landet så är utvecklingen av den regionala tillväxtpolitiken av särskild vikt.

Övergripande kan man identifiera tre faser i utvecklingen av den regionala tillväxtpolitiken.²²

Stödfasen

Ett av svaren på de återkommande ekonomiska kriser som drabbade den svenska ekonomin under 1970-talet var införandet av olika typer regionala stöd till företag som valde att lägga produktion i mer glest befolkade områden. Tanken var att man genom långsiktiga företagsstöd skulle kompensera för nackdelar, främst i form av avstånd, och på så säkra att produktion och arbetstillfällen fanns i hela landet. Flera av de stöd som etablerades under denna period finns kvar än idag även om de har behövt anpassas, framför allt som ett resultat av Sveriges medlemskap i EU. De direkta stöden till enskilda branscher som infördes mot slutet av 1970-talet (exempelvis stöd till varvsindustri och stålindustrin) kom dock att avvecklas efter relativt kort tid.

Politik för tillväxt

Efter 1970-talets fokus på olika stöd övergick politiken successivt under 1980-talet att fokusera på att skapa gynnsamma förutsättningar för tillväxt i hela landet. Stort fokus kom att ligga på att skapa tillgång till kompetens och statlig service. En del i denna politik var etableringen av regionala högskolor på flera platser runt om i landet. Utflyttning av statliga myndigheter en annan. Tillväxtkomponenten

¹⁹ För en övergripande beskrivning av begreppet *öppen innovation* och *innovationshubbar* se Vinnova (2022) *Företagsinitierade innovationsh*

²⁰ Se hemsida Swedish Incubators and Science Parks www.sisp.se.

²¹ För en övergripande beskrivning av begreppet *öppen innovation* och *innovationshubbar* se Vinnova (2022) *Företagsinitierade innovationshubbar i Sverige: 18 exempel samt ett designramverk*.

²² Beskrivningen nedan bygger huvudsakligen på redogörelsen av den regionala utvecklings- och tillväxtpolitikens utveckling i avsnitt 3 i Tillväxtverket (2018) *Politik för utvecklingskraft i hela Sverige*

kom dessutom att stärkas i regionalpolitiken, bland annat med fokus på nyföretagande. De tillväxtpolitiska tendenserna kom att förstärkas ytterligare i samband med 1990-talskrisen och metoden att dela ut medel till regionalpolitiska satsningar i form av projekt kom att etableras, något som även kom att förstärkas i och med det svenska medlemskapet i EU som gav regionerna tillgång till stöd från EU:s sammanhållningspolitik. Under slutet av 1990-talet decentraliserades även ansvaret för regionalpolitiken tydligare till länsstyrelserna. Detta tillsammans med införandet av de regionala tillväxtavtalen (senare regionala utvecklingsstrategier) gjorde att regionerna och landstingen kom att få en större roll för den regionala utvecklingen. Till detta kommer även den EU-initierade processen kring Smart specialisering där inte minst lärosäten har en viktig roll i att peka ut styrkeområden för den akademiska forskningen.

Systemförändringar och tydligt regionalt ansvar

Behoven av samverkan för att uppnå regional utveckling blir allt tydligare under 2010-talet. För att möta de samhälleliga utmaningar som identifierades i avsnitt 1.1 krävs involvering av många olika aktörer och betydelsen av den regionala dimensionen blir uppenbar. Samtidigt är det många frågeställningar som spänner över flera av de förhållandevis små regioner som Sverige har. Frågan om en regionreform aktualiseras därför flera gånger under 2000-talet, men förutom bildandet av Västra Götalandsregionen och Region Skåne görs inga större reformer. I stället slås det vid årsskiftet 2018/19 fast att Sverige har en regional administrativ struktur med 21 landstingsstyrda regioner som även har det regionala utvecklingsansvaret. Det är denna administrativa struktur som nu behöver aktiveras bland annat för att möta de behov som uppstår i samband med de stora industriella nyetableringar som sker runt om i landet.

I syfte att stärka etablering och utveckling av starka forsknings- och utbildningsmiljöer som stärker konkurrenskraften i hela Sverige kommer det vara viktigt med en fortsatt nära dialog med regionala företrädare. Genom att följa de regionala diskussionerna kring framtida behov kommer KK-stiftelsen att kunna utforma insatser som på bästa sätt bidrar till kunskap- och kompetensutveckling.

2.3 Lärosätenas förändrade karaktär

Det svenska akademiska landskapet har genomgått ett antal förändringar sen KK-stiftelsens bildande 1994. I detta avsnitt ska vi lyfta några av de förändringar som har haft störst betydelse för stiftelsens målgruppslärosäten och som är viktiga för den framtida utvecklingen av verksamheten.

2.3.1 Generella förändringar i det svenska akademiska landskapet

En expanderande sektor

Den kanske mest grundläggande förändringen av det akademiska landskapet under de senaste decennierna är den kraftiga expansionen av de statliga satsningarna på FoU. Enligt SCB:s FoU-statistik har svenska lärosätets FoU-utgifter ökat från 12,7 miljarder år 1995 till 43,0 miljarder år 2021. De statliga satsningarna på forskning har alltså mer än tredubblats i löpande priser och det har skett kontinuerliga öknings av de statliga satsningarna under hela perioden. Enligt tillgänglig statistik medförde detta exempelvis att antalet FoU-anställda på lärosätena ökade från nästan 33 000 år 2005 till över 41 000 år 2021.²³

²³ SCB (2024) *Forskning och utveckling i Sverige*. Data nedladdad från SCBs hemsida 24-08-29: [Forskning och utveckling i Sverige \(scb.se\)](https://www.scb.se/tema/forskning-och-utveckling-i-sverige).

En liknande utveckling har skett på utbildningssidan där antalet studenter vid svenska lärosäten har ökat från drygt 230 000 år 1994 till drygt 370 000 år 2022²⁴. En följd av detta är att andelen med eftergymnasial utbildning i befolkningen ökat från 12 procent till 30 procent under samma tidsperiod.²⁵

Forskningspolitiska reformer

Perioden från 1990-talets början fram till år 2011 var en period präglad av flera stora reformer inom forskningsområdet. Några exempel på reformer som genomfördes är:²⁶

- 1995** Högskolor fick rätt att inrätta professurer efter prövning av Högskoleverket.
- 1998** Forskarutbildningen reformeras, vilket bland annat innebär krav på lärosäten att säkerställa finansieringen av en doktorandtjänst skulle vara klar innan en person kunde antas.
- 1999** Nytt resursfördelningssystem införs för forskning och forskarutbildning. I det nya systemet fördelas medel från staten inte längre direkt till fakulteter, utan till fyra ämnesområden.
- 1999** Högskolor får rätt att utfärda doktorsexamen i enskilda ämnen efter beslut av regeringen.
- 1999** Reformering av anställningsformerna på universitet och högskolor. En förändring är att regeringen inte längre får rätt att utse professorer vid lärosätena. En annan är att systemet med befodringsprofessorer införs. Systemet innebär att lektorer som är anställda vid lärosäten och bedöms ha professorskvalifikationer ska anställas som professorer. Lagen om anställningsskydd omfattar från och med år 1999 även universitet och högskolor.
- 2001** Ny myndighetsstruktur för den statliga forskningsfinansieringen införs. Fyra statliga forskningsråd plus Vinnova övertar ansvaret för finansieringen av externa forskningsmedel från elva statliga forskningsråd och NUTEK.
- 2004** Lag om etikprövning av forskning införs.
- 2009** Resursfördelningsmodellen för forskning reformeras. I den nya modellen fördelas en del av basanslaget baserat på två indikatorer, vetenskaplig produktion och hur mycket externa medel som ett lärosäte blir beviljade. Samtidigt som den nya modellen införs avskaffas regeringens fördelning av medel till enskilda ämnesområden.
- 2009** RISE bildas.
- 2011** Flera förändringar av styrningen av universitet och högskolor genomförs. Syftet med förändringarna var att minska detaljregleringen och därför brukar de ofta omnämnas som "autonomireformen". Ökat inflytande över tillsättning av personer till styrelserna och avregleringar av tjänstetillsättningar var några av förändringarna. Lärosätena kom dock fortsatt att ha form av statliga myndigheter.

Samtidigt innebar medlemskapet i EU år 1995 att svenska forskare fick möjlighet att söka medel i EU:s ramprogram. Under åren har EU programmen utvecklats och budgetarna ökat. År 2021 mottog svenska aktörer cirka 3,7 miljarder från programmet Horisont Europa.

Efter genomförandet av autonomireformen har reformtakten av svensk forskning minskat. En illustration är att endast ett fåtal förslag från ett antal utredningar tagits vidare. Det gäller bland annat

²⁴ Universitetskanslersämbetet (2023) *Universitet och högskolor – Årsrapport 2023*

²⁵ SCB (2023) *Befolkningens utbildning*

²⁶ Vetenskapsrådet (2022) *Reformer inom forskning och forskarutbildning 1990–2022* innehåller en lista och korta beskrivningar av de viktigaste reformerna inom forskar och forskarutbildning. För mer resonemang kring de olika reformerna hänvisas till Gribbe, J. (2022) *Förändring och kontinuitet - Reformerna inom högre utbildning och forskning 1940–2020*. Universitetskanslersämbetet.

utredningarna ”En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan”²⁷ (STRUTEN) som bland annat hade till uppgift att föreslå en ny resursfördelningsmodell och ”Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur” som förslög en ny modell för prioritering och finansiering av investeringar i nationell forskningsinfrastruktur.²⁸ Även förslagen i utredningen om ökad internationalisering av forskning och utbildning²⁹ och innovationsstödet vid universitet och högskolor³⁰ har till stor del lämnats obehandlade av regeringen.³¹

Utbildningspolitik

Även inom utbildningsområdet har det skett reformer under stiftelsens verksamhetsperiod. Den största och mest långlivade var högskolereformen 1993. Syftet med reformen var att ge lärosätena större inflytande över studieorganisation, utbildningsutbud och antagning. Målet var att öka effektiviteten och kvaliteten i utbildningssystemet. Samtidigt ändrades ersättningsmodellen för grundutbildningen till den prestationsbaserade modell som gäller än idag. Översiktligt beskrivet så får lärosätena ersättning för dels hur många studenter som antas och deltar på en utbildning, så kallade helårsstudenter (HÅS), dels när studenterna slutför olika utbildningsmoment, så kallade helårsprestationer (HÅP). Olika typer av utbildningar har olika ersättningsnivåer, men grundsystemet är det samma. Lärosätet får ersättning för helårsstudenter och helårsprestationer upp till ett takbelopp som sätts av regeringen totalt för lärosätet. I samband med högskolereformen 1993 så återinfördes även examensordningen med magister, kandidat och högskoleexamen.

De största förändringarna på utbildningsområdet efter 1993 har drivits av den så kallade Bolognaprocessen som drivits på EU-nivå i syfte att underlätta rörlighet av studenter inom EU. År 2007 genomfördes en reformering av examinationsformerna i syfte att samordna dem med EU:s regelverk. Samtidigt infördes ett nytt system för högskolepoäng.

En tredje reform som fick konsekvenser för lärosätenas utbildningsverksamhet var införandet av studentavgifter för så kallade tredjelandsstudenter, det vill säga studenter utanför EU/ESS år 2010. Syftet med reformen var att få ett skifte från ett mer kvantitativt tänkande där många lärosäten aktivt rekryterade studenter från utlandet, inte sällan med argumentet att utbildningen var gratis, till mer fokus på kvalitet i utbildningen. Resultat av införandet av studieavgifter blev att antalet inresande studenter minskade från drygt 45 000 år före reformen till drygt 30 000 fyra år senare.

Kompetensutveckling för yrkesverksamma

Som nämnts ovan är tillgång på välutbildad arbetskraft avgörande för att Sverige ska kunna möta samhällsutmaningarna och säkra långsiktig konkurrenskraft i näringslivet. För att klara detta räcker det inte med tillförsel av nya ungdomsstudenter, utan även yrkesverksamma bedöms behöva löpande öka sin kompetens under karriären.³²

Sedan begreppet livslångt lärande introducerades har dess innebörd alltmer kommit att förskjutas, från att ursprungligen avse en fortgående individuell bildningsprocess, till att betraktas som ett led i en strategi för ekonomisk och teknologisk utveckling. Framför allt under senare tid har det livslånga

²⁷ SOU 2019:6 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*

²⁸ SOU 2021:65 *Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur*

²⁹ SOU 2018:78 *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige*

³⁰ SOU 2020:59 *Innovation som drivkraft – från forskning till nytta*

³¹ Bilden av en avtagande reformtakt efter 2010 framförs också i Benner, M. och Schwaag-Serger, S. (2023) *Ändra allt? – En högskolepolitik för vår tid*. Studieförbundet näringsliv och samhälle.

³² Svenskt näringsliv (2021) *Utbildning för kompetensutveckling och omställning – Så kan högskolans roll för det livslånga lärandet stärkas*,

lärandet lyfts fram som en integrerad del av ett pågående yrkesarbete.³³ För att lärosätena ska kunna bidra till det livslånga lärandet behöver dock ett antal utmaningar adresseras:

- Utbildningarna måste anpassas. Yrkesverksamma studenter bedriver ofta studier vid sidan om det ordinarie arbetet och har ofta förväntningar på att lärosätena och undervisningen är organiserad och utformad för att kunna möta deras behov och förutsättningar. Anpassningar som ofta diskuteras gäller utbildningsform, studietakt, pedagogik, didaktik och examinationsformer, men även marknadsföring, antagningsprocesser och ledtider för antagning.
- Utbildningsutbudets tillgänglighet, det vill säga hur lätt det är att hitta, jämföra och söka relevanta utbildningar, lyfts ofta fram av både arbetsgivare och arbetstagare som problematiskt. Det finns i dagsläget ingen samlad och fullständigt övergripande utbudsplattform speciellt riktad mot målgruppen yrkesverksamma.
- Ersättningsystemet för grundutbildning är inte anpassad för kurser för yrkesverksamma. Många lärosäten vittnar om att dagens resurstilldelningssystem för högre utbildning inte är utformat för att kunna omfatta utbildningsverksamhet för yrkesverksamma och därför ofta är en förlustverksamhet. En anledning är att dessa utbildningsinsatser är mer resurskrävande än utbildningar som riktar sig till traditionella studentgrupper. Samtidigt är intäkterna mer osäkra eftersom utbildningar för yrkesverksamma generellt har låg genomströmning, det vill säga relativt många studenter slutför inte påbörjad utbildning, och får därmed inte högskolepoäng för den. En tredje utmaning är de begränsningar som *takbeloppet* innebär. Trots att lärosätena numera förväntas ta ett större ansvar för yrkesverksammas kompetensutveckling och därmed utöka sitt utbildningsuppdrag, ska all utbildning fortfarande rymmas inom ordinarie ersättningsbegränsningar.³⁴

Regeringar och myndigheter har under de senaste åren tagit flera initiativ för att stimulera utvecklingen av utbildningar och utbildningsformer som passar yrkesverksamma. Ett exempel är det regeringsuppdrag att stödja utvecklingen av korta kurser som Vinnova fick 2018 som resulterade i nio olika pilotprojekt.³⁵ Ett annat var att den dåvarande socialdemokratiska regeringen inrättade ett så kallat samverkansprogram för Kompetensförsörjning och livslångt lärande år 2019. KK-stiftelsen är en av de aktörer som tillhandahållit stöd för utveckling av utbildningar som är anpassade för yrkesverksamma under lång tid. Sedan 2010 har KK-stiftelsen erbjudit programformen Expertkompetens³⁶ där stiftelsens 22 målgruppslärosäten kan söka medel för att i nära samverkan med näringslivet utveckla och stärka sin förmåga att hantera kompetenshöjande utbildningsinsatser på avancerad nivå för yrkesverksamma³⁷. Sedan 2010 har stiftelsen finansierat 16 projekt³⁸ vid elva lärosäten med totalt 374 miljoner kronor.

Utöver uppdrag och finansiering i projektform har det under de senaste åren genomförts ett antal strukturella reformer.

³³ Per-Erik Ellström, *Livslångt lärande*, uppsats publicerad på <https://www.users.abo.fi/psalo/Web/ellstrm.pdf>

³⁴ Universitetskanslersämbetet (2023) *Lärosätenas utbildningsutbud relaterat till omställningsstudiestödet Sammanställning och analys*. Rapport 2023:2.

³⁵ Uppdrag att genomföra pilotprojekt för flexibla korta kurser för yrkesverksamma specialister (N2018/01043/IFK)

³⁶ <https://www.kks.se/program/expertkompetens/>

³⁷ Yrkesverksamma med akademisk grundexamen eller motsvarande grad av reell kompetens.

³⁸ Projekt inom det så kallade Steg 2 av programmets upplägg under åren 2010–2022.

En är förändringen av högskolelagen år 2021 som innebar ett tydliggörande av lärosätenas ansvar och uppdrag för yrkesverksammars fortbildning och vidareutbildning. I den uppdaterade lagtexten framgår att högskolorna i sin verksamhet ska främja ett livslångt lärande. Regeringen bedömde att lagändringen skulle leda till att det livslånga lärandet tydligare prioriterades och följdes upp vid lärosätena, samt att utbildningsutbudet bättre skulle svara mot arbetsmarknadens behov.³⁹ Utöver lagändringen har regeringen under de senaste åren även tillskjutit medel för särskilda satsningar för det livslånga lärandet och för korta kurser för yrkesverksamma.⁴⁰

Den andra strukturreformen är införandet av omställningsstudiestödet år 2022. Stödet ger ersättning till yrkesverksamma för studier i syfte att den enskilde ska kunna stärka sin ställning på arbetsmarknaden, antingen genom kompetensutveckling inom nuvarande yrkesområde, eller genom omställning till ett helt nytt yrke. Omställningsstudiestödet förväntas vara fullt utbyggt 2026 och då omfatta 44 000 personer årligen.⁴¹

Regeringen har också hörsammat önskemålen om en översyn av ersättningsmodellen för utbildning av yrkesverksamma. I april 2024 tillsattes en utredare med uppdraget att utreda en särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma⁴².

2.3.2 Förändringar för stiftelsens målgrupplärosäten

Främsta expansionen av regionala högskolor skedde under 1960- och 1970-talen. Ursprungligen var det främsta syftet att säkra tillgång till utbildad personal i hela landet, men som diskuterades i avsnittet kring regionalpolitikens utveckling så har de regionala högskolornas roll och betydelse vidgas över tid. Efter den inledande expansionsfasen har fyra högskolor tillkommit, Högskolan i Halmstad 1983, Blekinge Tekniska Högskola år 1989, Södertörns högskola år 1996 och Malmö högskola år 1998.

En annan förändring är att sex av de regionala högskolorna fått status som universitet. Först ut var Karlstad, Örebro och Växjö (senare Linnéuniversitet) som blev universitet år 1999. De följdes senare av Mitthögskolan som blev Mittuniversitetet år 2005. De två senaste tillskotten är Malmö universitet år 2018 och Mälardalens universitet år 2022. En nyligen publicerad studie visar att övergången från högskola till universitet leder till en tydlig ökning av forskningsproduktionen. Författarna menar att det främsta skälet till denna produktivitetökning är att mängden forskningsmedel per forskare ökar genom de resurstillskott som lärosätena fått i samband med omvandlingen från högskola till universitet.⁴³

Trots de uppgraderingar som skett av sex lärosäten är det svenska lärosätelandskapet tydligt segmenterat där de etablerade universiteten utgör en kategori och de regionala högskolorna och de nyare universiteten en annan. Det framgår tydligt om man tittar på fördelningen på forskningsresurser mellan de olika typerna. Även om det skett viss förskjutning från de etablerade universiteten till

³⁹ Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:16 *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige*.

⁴⁰ Bland annat avsatte regeringen 26 miljoner kronor år 2021 för korta kurser för yrkesverksamma. Samma år avsattes även 259 miljoner kronor för en särskild satsningen på livslångt lärande, en satsning som senare förlängdes fram till 2024 (Prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 16). 2024 infördes en ny satsning på korta kurser för yrkesverksamma med fokus på den gröna omställningen. För 2024 föreslår regeringen att 30 miljoner kronor ska fördelas till nio lärosäten, för 2025 ska 60 miljoner kronor fördelas, och från och med år 2026 föreslås 10 miljoner kronor per år (Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 16).

⁴¹ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/trygghet-och-omstallning/ett-nytt-offentligt-studiestod--omstallningsstudiestod/>

⁴² U2024/01160. Uppdraget ska redovisas senast den 29 april 2025.

⁴³ Ejerme, O. och Sofer, Y. (2023) *Vetenskaplig produktion och högskolors övergång till universitet – bakgrund, utveckling och analys av publikationsdata*. Studieförbundet näringsliv och samhälle.

högskolorna och de nyare universiteten från runt 4 procent av den totala statliga finansieringen 1997 till runt 10 procent 2020 är det fortfarande så att den absoluta majoriteten av forskningen bedrivs på de äldre universiteten. Beräkningar visar att forskningsanslagen per anställd forskare/doktorand låg 55 procent högre för de breda etablerade universiteten än för gruppen nyare universitet och högskolor.⁴⁴ Däremot är det svårare att via bibliometri fastslå några större skillnader i kvaliteten i den vetenskapliga produktionen om man betraktar lärosätena som helhet, vilket framgår av den studie som KK-stiftelsen låtit Ulf Sandström genomföra och som sammanfattas i avsnitt 2.6.⁴⁵

Trots den relativt låga andelen forskningsmedel så har de regionala högskolorna och nyare universiteten ett stort utbildningsuppdrag då de står för 39 procent av landets helårsprestationer. Skillnaderna i tillgång till forskningsmedel blir en utmaning då samtliga lärosäten betraktas som likvärdiga i legalt hänseende. Det gäller inte minst kraven på att all undervisning ska vara forskningsanknuten. Det faktum att tillgången på medel är så olika mellan olika typer av lärosäten gör likvärdigheten i utbildningen till en utmaning.

Förekomsten av ett dualt högskolesystem är inte unikt för Sverige, vilket bland annat framgår i den underlagsrapport som Technopolis tagit fram som stöd för KK-stiftelsens strategiarbete. Däremot brukar det institutionella ramverk som styr och fördelar resurser till de olika typerna av lärosäten vara anpassat till deras olika roller och uppdrag.⁴⁶

⁴⁴ Utifrån UKÄ:s uppgifter om lärosätesintäkter och personal år 2021. Skillnaden mellan breda, etablerade universitet och nyare universitet var 21 procent.

⁴⁵ Sandström, Ulf (2024) *Forskningen vid svenska lärosäten: en analys över perioden 2017 – 2020*

⁴⁶ Arnold, E. och Karlsson, N. (2024) *Strengthening Research and Education at Swedish Universities of Applied Science*

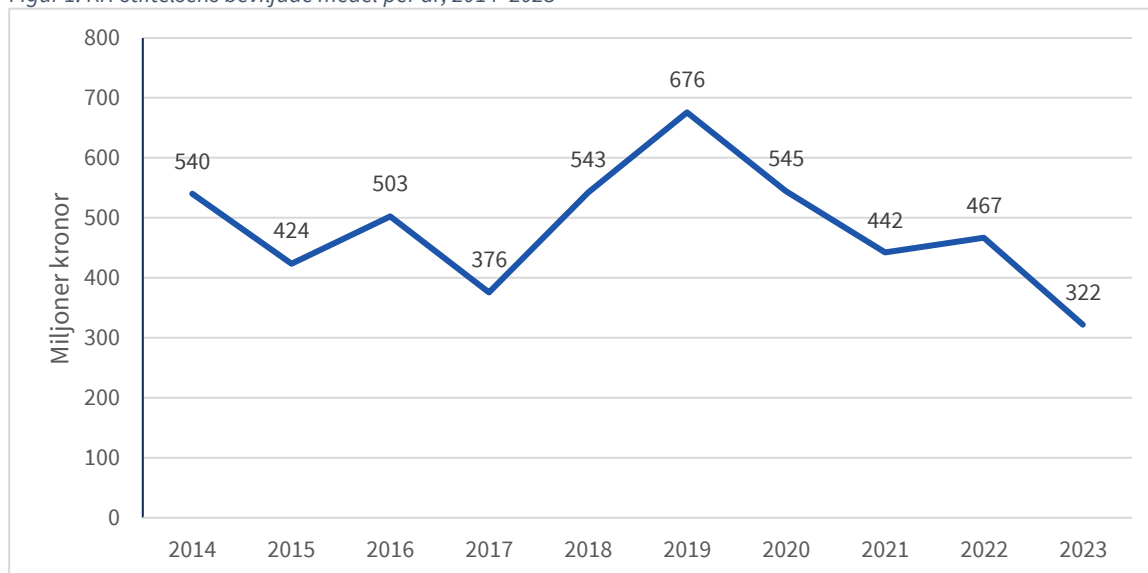
3 KK-stiftelsens verksamhet

Som nämndes i introduktionen fokuserar KK-stiftelsen sedan år 2017 enbart på forsknings- och utbildningsändamålet i stiftelsens stadgar, medan övriga delar är avslutade. Ändamålen anger att stiftelsen dels ska finansiera forskning vid högskolor och nyare universitet⁴⁷ inom särskilda profilområden, dels ge stöd till kunskaps- och kompetensutbyte mellan å ena sidan näringslivet och å andra sidan universitet och högskolor. Finansiering sker i projektform där samtliga projekt ska bedrivas i samverkan med näringslivet. Stiftelsens finansiering av forskning ska medfinansieras av näringslivet med minst lika stort belopp. Finansiering av utbildning har inga medfinansieringskrav, men utbildningen ska vara på avancerad nivå vilket innebär doktors-, licentiat- och masternivå. Projekten ska bidra till att bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer som skapar värde för såväl akademi som näringsliv och samhälle.

KK-stiftelsen har sedan bildandet beviljat över 12 miljarder kronor till cirka 3500 olika projekt. I det här kapitlet presenteras KK-stiftelsens nuvarande programportfölj bestående av åtta olika program. Den statistik som presenteras rör i de flesta fall den senaste tioårsperioden då stiftelsen beviljat 4,8 miljarder kronor till drygt 800 projekt. Under perioden har 3 miljarder beviljats till forskningsprojekt och 1,8 miljarder till utbildningsprojekt. Stiftelsen har i snitt beviljat 480 miljoner årligen med ett maxvärde år 2019 med 676 miljoner kronor i beviljade projektmedel och en lägstanivå om 322 miljoner år 2023, vilket framgår i figur 1.

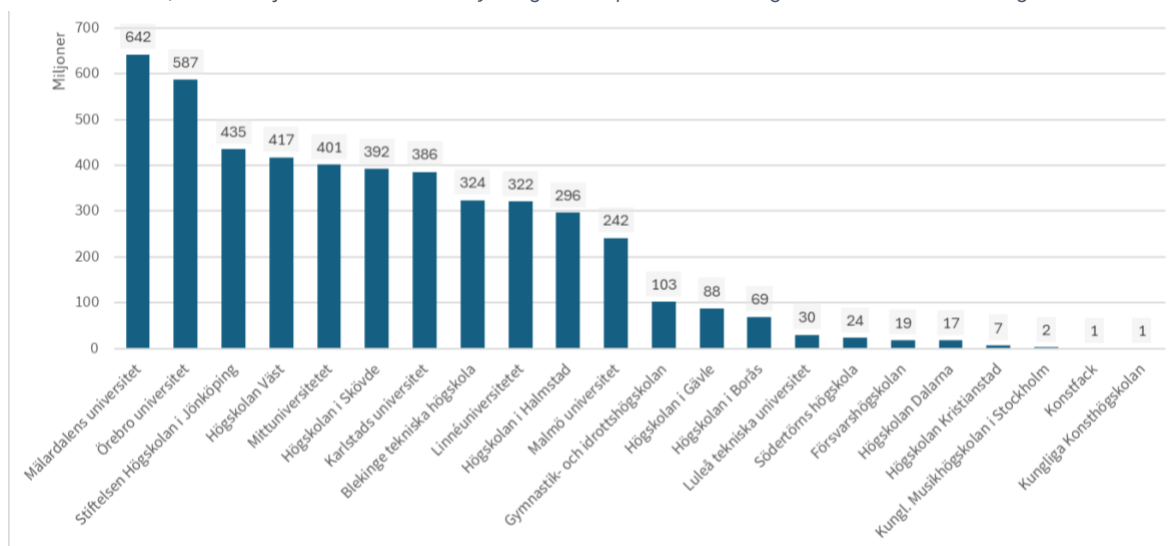
Under samma period har mest projektmedel beviljats till Mälardalens universitet (tidigare Mälardalens högskola), 642 miljoner kronor, följt av Örebro universitet, 587 miljoner kronor och Stiftelsen Högskolan i Jönköping (Jönköping University), 435 miljoner kronor, vilket framgår i figur 2. De lärosäten som beviljats minst medel under den senaste tioårsperioden är Konstfack, 1,4 miljoner kronor, Kungl. Konsthögskolan, 700 000 kronor, följt av Stockholms konstnärliga högskola som inte beviljats några medel alls under perioden.

Figur 1. KK-stiftelsens beviljade medel per år, 2014–2023

⁴⁷ Blekinge tekniska högskola, Försvarshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan Dalarna, Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Jönköping University, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Karlstads universitet, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Linnéuniversitetet, Malmö universitet, Mittuniversitetet, Mälardalens universitet, Stockholms konstnärliga högskola, Södertörns högskola och Örebro universitet.

Figur 2. Beviljade medel per lärosäte, miljoner kronor, 2014–2023. Luleå tekniska universitet ingår ej i stiftelsens ordinarie destinatärskrets, men beviljades medel inom utlysningen Kompetens för näringslivets klimatomställning.

3.1 Samproduktion

En viktig utgångspunkt i stiftelsens projektfinansiering är samproduktion, där forskning och utbildning bedrivs i samverkan mellan akademi och näringsliv. Genom samproduktion blir forskningen och utbildningen förankrad både i forskningsfronten inom akademien och i utvecklingsfronten hos näringslivet. När styrkorna från båda sidor möts skapas ett ömsesidigt värde där forskare och näringslivsaktörer får insikt i och förståelse för varandras utmaningar, behov och drivkrafter, vilket i sin tur genererar forskningsresultat, innovationer, kompetensutveckling och långsiktiga partnerskap.

För akademien innebär samproduktion en möjlighet att driva projekt med näringslivsrelevanta frågeställningar och problem. Projekten berikas av kunskap och erfarenhet från näringslivet, samtidigt som forskare också kan få tillgång till kritiska resurser såsom data, utrustning och testmiljöer som annars inte hade varit tillgängliga vid det enskilda lärosätet. Detta kan även bidra till att forskningen ligger närmare den utvecklingsfront som finns i näringslivet, vilket stärker forskarnas förmåga att bedriva näringslivsrelevant forskning.

För företagen skapar samproduktion en mängd fördelar som bidrar till både kortsiktig och långsiktig utveckling. Genom samarbete med akademien får företagen tillgång till den senaste forskningen, vilket kan inspirera till innovationer och förbättringar av produkter och tjänster. Företagen kan också sprida sina utvecklingskostnader genom att delta i gemensamma forskningsprojekt, vilket minskar den ekonomiska risken och möjliggör utveckling av mer tekniskt avancerade lösningar.

En av de största fördelarna för företagen är kompetensutvecklingen. När anställda inom näringslivet arbetar tillsammans med forskare får de möjlighet att utvecklas genom att ta del av den senaste kunskapen och forskningen inom sitt område. Samproduktion skapar inte bara kortsiktiga vinster utan bygger också långsiktiga relationer och förtroende mellan akademien och näringslivet. Dessa relationer utgör grunden för framtida samarbeten som kan bli ännu mer fördjupade och breda. Det ömsesidiga förtroendet som utvecklas genom dessa samarbeten leder till att fler företag och forskare söker sig till varandra för att gemensamt utveckla nya projekt.

För akademien innebär detta också en större möjlighet att skapa utbildningar som är relevanta för näringslivet och den aktuella arbetsmarknaden. Genom samproduktion med näringslivet förankras utbildningsprogram till näringslivets aktuella behov, vilket stärker både utbildningarnas kvalitet och gör att studenterna får en utbildning som är direkt användbar när de går ut i arbetslivet. För

näringslivet innebär detta att de får tillgång till en bättre förberedd arbetskraft, som har den kompetens som behövs för att möta framtidens krav.

3.2 Starka forsknings- och utbildningsmiljöer

För KK-stiftelsen är byggandet av starka forsknings- och utbildningsmiljöer centralt för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Starka forsknings- och utbildningsmiljöer fungerar som långsiktiga plattformar där akademi och näringsliv möts och samverkar, med potential att positionera sig internationellt inom sina profilområden. Målet är att dessa miljöer ska generera värde inte bara för akademien och näringslivet, utan även för samhället i stort. KK-stiftelsens finansierade projekt ska således bidra till att ge förutsättningar för att både bygga och upprätthålla starka forsknings- och utbildningsmiljöer.

En stark miljö, enligt KK-stiftelsens synsätt, kännetecknas av sin förmåga att strategiskt och långsiktigt utveckla forskning och utbildning i nära samarbete med näringslivet. Miljön kan starta med en mindre forskargrupp och växa till att bli en större enhet, som ett forskningscentrum eller institution, där gemensamma ambitioner kring vetenskaplig profilering står i fokus. KK-stiftelsens verksamhet stöttar denna utveckling genom en dynamisk uppbyggnad, där projektfinansieringen fungerar som verktyg för att hantera utmaningar såsom profilering, internationalisering och kompetensförsörjning. Det är hela resan, från uppbyggnadsfas till etablerade starka miljöer, som KK-stiftelsens verksamhet bidrar till.

Stiftelsens verksamhet erbjuder stöd till miljöer i olika utvecklingsstadier och bidrar till att dessa miljöer kan stärka sin vetenskapliga position. För KK-stiftelsen handlar det vid bedömning av enskilda ansökningar inte om att avgöra om en miljö redan är stark, utan snarare om att stötta projekt som har potential att utveckla och stärka miljön på både kort och lång sikt.

3.3 Ämnesfördelning

En viktig utgångspunkt för KK-stiftelsens finansiering är att vi inte har några tematiska eller ämnesmässiga begränsningar i våra program. Skälet är en övertygelse om att detta ger de bästa förutsättningarna för de sökande att utveckla projekt av högsta relevans för både akademi och näringsliv. Undantag har gjorts i några särskilda satsningar, exempelvis den specifika utlysning som genomfördes för att stödja industrins omställning mot minskad klimatpåverkan under år 2023⁴⁸.

Fördelningen av forskningsämnesområden i de 891 projekt som KK-stiftelsen beviljade stöd under perioden 2013–2022 presenteras i figur 3. För fördelningen av ämnesområden när det gäller beviljade projekt har stiftelsen använt Statistiska centralbyråns standard för indelning av forskningsämnen 2011⁴⁹ där varje projekt tilldelas ett till tre forskningsämnen, som i sin tur tillhör en forskningsämnesgrupp, följt av ett övergripande forskningsämnesområde. Figuren visar att teknik (45 procent) är det vanligast förekommande forskningsämnesområdet, följt av datateknik (30 procent) och medicin och hälsovetenskap (12 procent). När statistiken bryts ner på forskningsämnesgrupper (figur 4) framkommer att data- och informationsteknik (datateknik) är vanligast med 233 projekt, följt av maskinteknik med 128 projekt och materialteknik med 107 projekt. 25 procent av projekten under tidsperioden är av tvärvetenskaplig karaktär, vilket innebär att ett projekt har sin hemvist i två eller tre olika forskningsämnen.

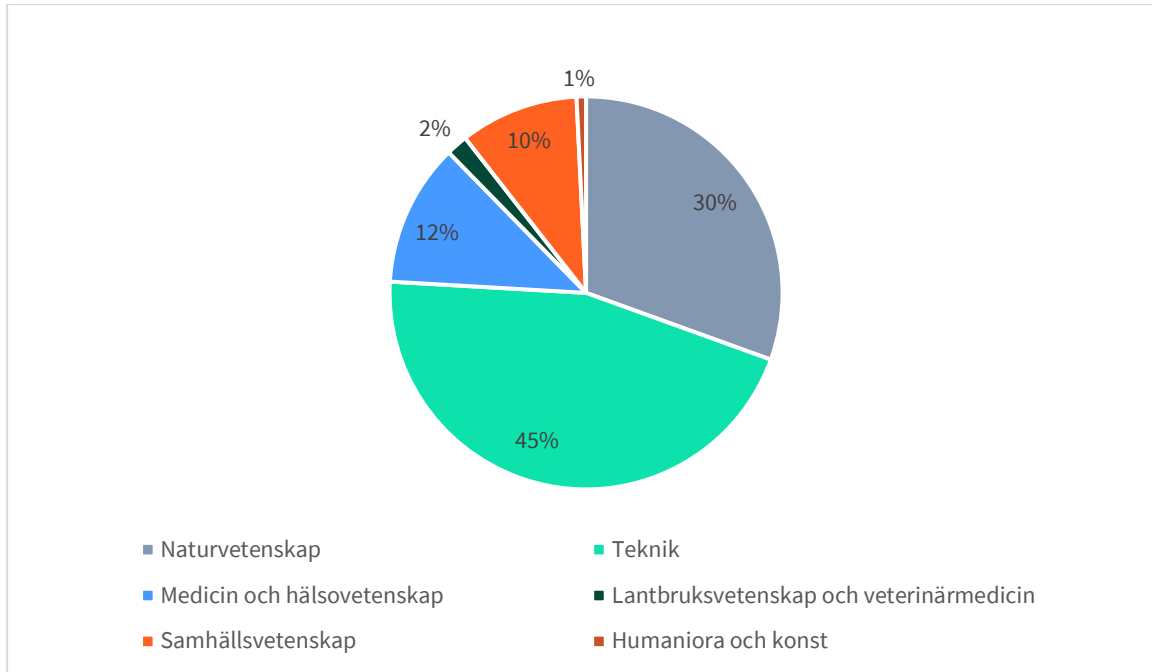
Det främsta skälet bakom dominansen för projekt med tekniskt och naturvetenskapligt fokus i stiftelsens projektportfölj är sannolikt kraven på medfinansiering och samproduktion från näringslivet. Företag verksamma inom dessa sektorer har oftare avsatta medel för forskning och utveckling samt

⁴⁸ KK-stiftelsen. (2022). Utlysningstext särskild utlysning Kompetens för näringslivets klimatomställning. [Kompetens för näringslivets klimatomställning | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se/utlysningstext-sarskild-utlysning-kompetens-for-naringslivets-klimatomstallning)

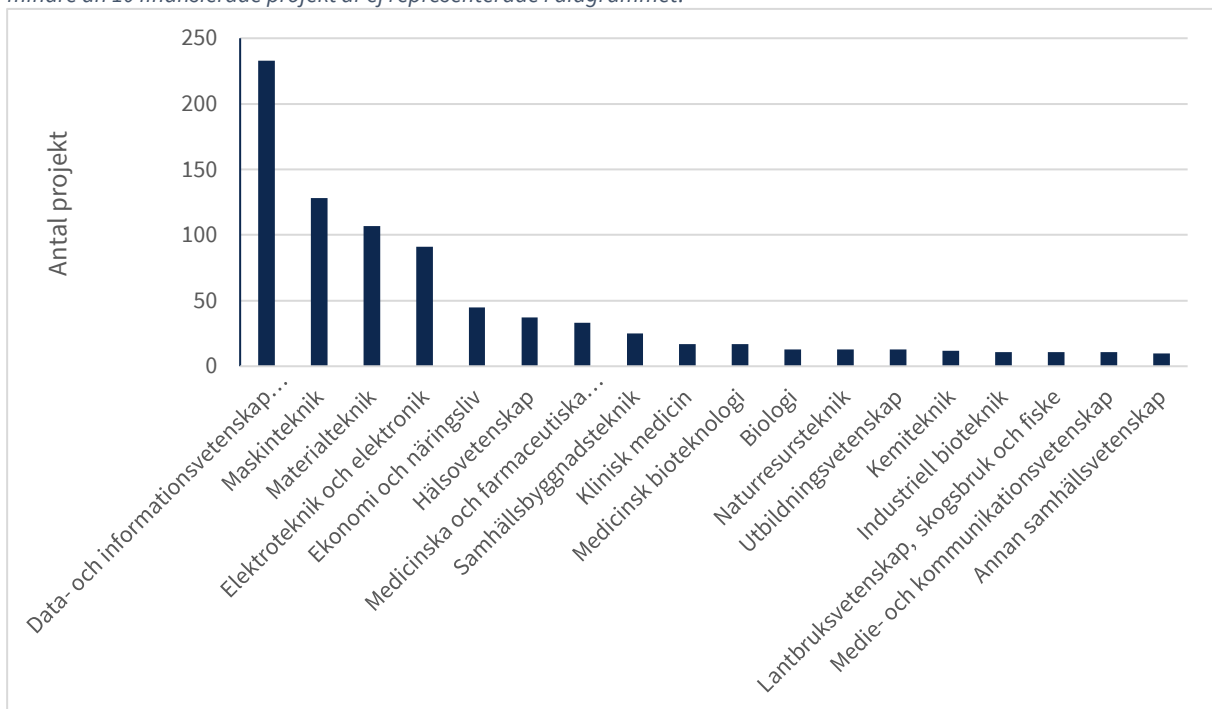
⁴⁹ UKÄ. (2016). Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011. <https://www.scb.se/contentassets/10054f2ef27c437884e8cde0d38b9cc4/standard-for-svensk-indelning--av-forskningsamnen-2011-uppdaterad-aug-2016.pdf>

har kvalificerad personal som kan arbeta tillsammans med forskare på lärosätena. Det faktum att stiftelsens stadgar anger att offentliga aktörer inte kan medfinansiera stiftelsens projekt gör också att projekt med humanistisk och samhällsvetenskaplig inriktning, och delvis även medicinsk forskning, får svårare att uppfylla kraven i stiftelsens utlysningar.

Figur 3. Fördelning av forskningsämnesområden i projekt finansierade av KK-stiftelsen 2013–2022

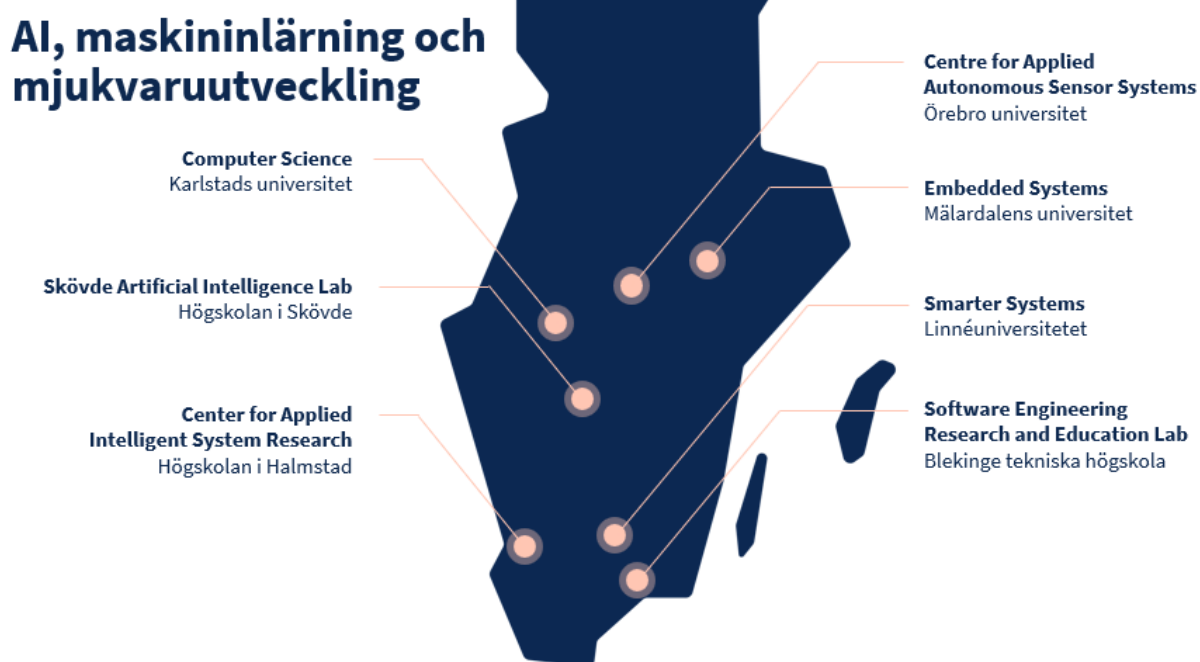
Figur 4. Fördelning av forskningsämnesgrupper i projekt finansierade av KK-stiftelsen 2013–2022. Ämnesgrupper med mindre än 10 finansierade projekt är ej representerade i diagrammet.

Ett alternativt sätt att fånga vilka ämnen och sektorer som stiftelsens projekt stödjer är att lyfta fram ett urval av tematiskt profilerade forsknings- och utbildningsmiljöer som fått medel från stiftelsen, vilket

illustreras i figur 5, 6 och 7. Under perioden har stiftelsen exempelvis beviljat mer än 1,75 miljarder kronor till forskning inom olika applikationer av AI, maskininlärning och mjukvaruutveckling. Under motsvarande period har stiftelsen beviljat runt 900 miljoner till projekt inom produktionsteknik och runt 800 miljoner till projekt inom medicin och hälsa. Illustrationerna har tagits fram genom att utgå från ett urval av forskningsämnen inom respektive tematiskt område. Exempelvis innehåller det tematiska området AI, Maskininlärning och mjukvaruutveckling forskningsämnena datorseende och robotik, datavetenskap och programvaruteknik. Projekt tillhörande ett visst forskningsämne har sedan kopplats ihop med specifika forsknings- och utbildningsmiljöer vid stiftelsens lärosäten för att få en bild hur medlen ”landar” geografiskt. Det är dessa kluster av projekt som illustreras i figur 5, 6 och 7.

Figur 5. Urval av miljöer inom AI, maskininlärning och mjukvaruutveckling som KK-stiftelsen finansierat 2013–2022

Figur 6. Urval av miljöer inom produktionsteknik som KK-stiftelsen finansierat 2013–2022

Figur 7. Urval av miljöer inom medicin och hälsa som KK-stiftelsen har finansierat 2013–2022

3.4 KK-stiftelsens programlogik

KK-stiftelsens verksamhet har hittills bedrivits i huvudsak genom åtta årligen återkommande program för forskning och utbildning. Varje program är utformat för att adressera specifika behov samt för att bidra till byggandet av starka forsknings- och utbildningsmiljöer som skapar värden för såväl akademi som näringsliv och samhälle. Programmen bidrar på olika sätt till att miljöer långsiktigt kan etablera och upprätthålla en stark nationell och internationell vetenskaplig eller konstnärlig position som också utgör ett profilområde för lärosätet. På så sätt kan miljön bli en långsiktig och värdefull partner för näringslivet.

Stiftelsens åtta programformer för forsknings- och utbildningsfinansiering är Hög, Prospekt, Synergi, Forskningsprofiler, Rekryteringar, Avans, Expertkompetens och Företagsforskarskolor. Programmen är utformade för att möta forsknings- och utbildningsmiljöers olika behov, beroende på var de befinner sig i sin utveckling. Till exempel kan Hög-programmet användas av forskargrupper i uppbyggnadsfasen för att stärka sin forskning genom samproduktion med näringslivet. Forskningsprofiler riktar sig till miljöer som nått en avancerad utvecklingsnivå och har som syfte att ytterligare profilera forskningsområden med potential för internationell positionering och vetenskapligt genomslag. För samtliga miljöer kan kapacitetsförstärkning via rekrytering vara nödvändig och därför erbjuder Rekryteringsprogrammet stöd till exempelvis adjungerade professorer från industrin.

Sedan år 2013 är programmen regelbundet återkommande, vilket möjliggör en långsiktig planering för forsknings- och utbildningsmiljöerna.⁵⁰ Stiftelsen följer en 3-årig utlysningssykel, där kommande utlysningar annonseras tre år i förväg, vilket visas i figur 8. Från år 2023 stärktes detta ytterligare, då samtliga program utlyses samtidigt, vilket möjliggör en ytterligare strategisk dimension genom att miljöer kan söka fler program samtidigt och därmed bidra till byggandet och utvecklingen av starka forsknings- och utbildningsmiljöer. Stiftelsen har även intern kapacitet för att samla strategisk

⁵⁰ KK-stiftelsen (2019) *Förnyare i forskningslandskapet: KK-stiftelsen 1994–2019*.

<https://www.kks.se/app/uploads/2022/09/2019-Fornnyare-i-forskningslandskapet.-KK-stiftelsen-1994-2019.pdf>

information och köper in externa utvärderingstjänster för att säkerställa hög kvalitet och relevans i de projekt som finansieras. Under åren 2022–2023 utvärderades samtliga programformer.

Figur 8. KK-stiftelsens utlysningscykel.

	2024		2025		2026
	UTLYSNING ÖPPNAR SEPT	DEADLINE NOV	DEADLINE FEB	UTLYSNING ÖPPNAR SEPT	UTLYSNING ÖPPNAR SEPT
HÖG	×	×		×	×
PROSPEKT	×	×		×	×
REKRYTERINGAR	×	×		×	×
AVANS	×	×		×	×
FORSKNINGSPROFIL	×		×	×	×
SYNERGI	×		×	×	×
FÖRETAGSFORSKARSKOLOR	×		×	×	×
EXPERTKOMPETENS	×		×	×	×

3.4.1 Hög

Programmet Hög ger forskare och företag möjlighet att tillsammans adressera en väldefinierad och avgränsad vetenskaplig frågeställning som bidrar till innovation och förnyelse.⁵¹ Programmet kan bidra till utveckling av nya forskningsmiljöer i tidiga skeden av miljöutveckling eller förnya befintliga forskningsmiljöer, samt att bidra till stärkt konkurrenskraft för deltagande företag. Programmet är stiftelsens äldsta programform och har funnits sedan stiftelsens grundande på 1990-talet.

Målet för programmet är att forskare vid lärosätet tillsammans med näringsliv adresserar en gemensamt formulerad frågeställning som bidrar till den vetenskapliga utvecklingen och skapar nytta för näringslivet. Programmet syftar specifikt till att miljön stärker sin forskning genom förnyelse.

Givet programmets klassiska och förhållandevis enkla, flexibla struktur är programmet särskilt lämpligt för mindre miljöer att testa nya forskningsinriktningar med nya näringslivsaktörer. På motsvarande sätt är programmet också en möjlighet till förnyelse för etablerade miljöer och därmed ett komplement till andra större forskningsprogram.

Inom programmet söker lärosäten finansiering för forskningsprojekt under 1–4 år, max 4 miljoner kronor. Minst två näringslivsaktörer ska bidra med matchande medfinansiering.

Under år 2023 genomfördes en utvärdering av programmet Hög, av Ramboll, vilken visade att programmet har lyckats skapa nya forskningsarbeten och ökat forskningsproduktionen vid deltagande lärosäten.⁵² Programmet har också bidragit till att bygga upp forskningsprofiler och förbättrat förutsättningarna för långsiktig finansiering. Engagemanget från företagen har varit en nyckelkomponent, vilket har säkerställt att forskningen är relevant och tillämpbar. För att ytterligare stärka effekterna av programmet rekommenderas att öka programmets synlighet och att stödja

⁵¹ KK-stiftelsen (2024) Utlysningstext programmet HÖG [Hög | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se)

⁵² KK-stiftelsen (2023) Utvärdering av Hög <https://www.kks.se/app/uploads/2023/10/Hog-utvardering-2023.pdf>

lärosäten i att integrera forskningen i sina utbildningsprogram. Dessutom föreslås att programmet breddar sin inriktning i syfte att inkludera fler tvärvetenskapliga projekt och främja internationella samarbeten.

Tabell 1. **Hög:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	38	156	4,1
2020	8	34	4,3
2021	20	84	4,2
2022	22	96	4,4
2023	12	52	4,3

3.4.2 Prospekt

Programmet Prospekt möjliggör förnyelse och mobilitet inom akademien genom att sänka lärosätets eventuella trösklar till att rekrytera en nyligen disputerad person.⁵³ Syftet är att rekryteringen från ett annat lärosäte, forskningsinstitut eller näringsliv ska bidra till generationsförnyelse, förstärkning eller förnyelse av miljöns profil, eller förstärkning av samarbetet med näringslivet.

Samtidigt erbjuds nyligen disputerade forskare finansiering för att självständigt driva ett forskningsprojekt tidigt i karriären. Projektledaren ges inom programmet möjlighet att även utvecklas professionellt och positionera sig karriärmässigt genom stöd av en akademisk referensgrupp. Genom programmet erbjuds även resurser för meriterande aktiviteter vid sidan om forskningsprojektet.

Målet för programmet är att en nyligen disputerad forskare tillsammans med relevanta näringslivsparter adresserar en väldefinierad och avgränsad vetenskaplig frågeställning som bidrar både till den vetenskapliga utvecklingen och skapar nytta för näringslivet. Målet är också att forskaren utvecklas professionellt och meriteras för en fortsatt akademisk karriär. Programmet syftar specifikt till att forsknings- och utbildningsmiljön utvecklas och/eller förnyas inom sitt vetenskapliga profilområde genom en strategisk rekrytering av en lovande nyligen disputerad forskare. Genom Prospekt kan miljön dessutom utöka eller stärka sin samverkan med näringslivet inom profilområdet.

Inom programmet söker en forskare om finansiering för forskningsprojekt under 1–2 år och beviljas max 2 miljoner kronor. Två till fyra näringslivsaktörer ska bidra med matchande medfinansiering.

Under år 2023 genomfördes en utvärdering av Prospekt av Ramboll, som visade att programmet har varit framgångsrikt i att ge unga forskare möjlighet att projektleda det första egna forskningsprojektet. Projekten har stärkt deras självständighet och förmåga att attrahera extern finansiering.⁵⁴ Programmet har också bidragit till att bygga upp starka forskningsmiljöer som är attraktiva för internationella samarbeten. En utmaning är att säkerställa att projekten leder till långsiktiga karriärmöjligheter för forskarna. Utvärderingen rekommenderar att öka stödet för uppföljning av forskarnas karriärutveckling efter avslutat projekt och att säkerställa att projekten integreras i lärosätens strategiska planering. Vidare föreslås att stärka kopplingarna mellan forskningsprojekten och näringslivet för att öka projektens tillämpbarhet och relevans för industriella behov.

⁵³ KK-stiftelsen (2024) Utlysningstext programmet Prospekt. [Prospekt | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se)

⁵⁴ KK-stiftelsen (2023) Utvärdering av Prospekt <https://www.kks.se/app/uploads/2024/03/Prospekt-utvardering-2024.pdf>

Tabell 2. **Prospekt:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	9	18	2
2020	6	12	2
2021	8	16	2
2022	2	4	2
2023	1	2	2

3.4.3 Synergi

Programmet Synergi ger stöd för att knyta samman flera forskningsprojekt vilka tillsammans adresserar en gemensam kärnfråga som även är relevant för näringslivet.⁵⁵ Programmet möjliggör tvärvetenskap genom att kärnfrågan kan behöva perspektiv och kompetens från olika ämnesområden, men det är inget krav. Programmet ger lärosäten möjlighet kraftsamla kring en integrerande forskningsinriktning och utveckla starka forskningsmiljöer som bidrar till lärosätets profilering.

Målet för programmet är att lärosätet tillsammans med näringslivsparter adresserar en integrerande frågeställning som bidrar till forskningsfokus och utveckling av forsknings- och utbildningsmiljön, och som samtidigt skapar nytta för företagen. Programmet syftar specifikt till att miljön integrerar och utvecklar sin forskning mot en vetenskaplig profilering.

Inom programmet söker en forskare om finansiering för ett forskningsprojekt med minst 3 fristående delprojekt under 3–5 år och max 10 miljoner kronor i finansiering. Minst två näringslivsaktörer måste medfinansiera varje delprojekt.

Under år 2023 genomfördes en utvärdering av Synergi av Ramboll, vilken visade att programmet har varit framgångsrikt i att främja innovation genom att föra samman nya forskargrupper och forskningsämnen⁵⁶. Utvärderingen visar att programmet har lett till utvecklingen av nya teknologier och produkter som har stärkt företagens konkurrenskraft. Programmet har också gett akademien möjlighet att bedriva forskning som är nära kopplad till industriella behov, vilket har resulterat i ökad relevans i forskningen. En utmaning är att säkerställa långsiktigheten i de samarbeten som programmet initierar. Rekommendationerna inkluderar att utöka programmets räckvidd för att inkludera fler små och medelstora företag och att främja långsiktiga samarbeten som kan leda till hållbara innovationskluster.

⁵⁵ KK-stiftelsen (2024) *Utlysningstext programmet Synergi*. [Synergi | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se)

⁵⁶ KK-stiftelsen (2023) *Utvärdering av Synergi* <https://www.kks.se/app/uploads/2023/10/synergi-utvardering-2023.pdf>

Tabell 3. **Synergi:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	10	139	13,9
2020	6	87	14,5
2021	3	36	12
2022	5	54	10,8
2023	5	60	12

3.4.4 Forskningsprofiler

Programmet Forskningsprofiler är utformat för att stödja lärosäten och forskningsmiljöer som har nått en avancerad utvecklingsnivå och har starka framtidsambitioner.⁵⁷ Det fokuserar på att profilera forskningsområden med potential för internationell positionering och vetenskapligt genomslag. Programmet kräver att lärosätetsledning tillsammans med forskningsmiljön identifierar ett specifikt område att utveckla. Programtid och stödvolym är anpassade för att skapa en långsiktig och hållbar forskningsprofil, som blir ett centralt nav för vidareutveckling och samarbete med industripartners.

Målet för programmet är att stödja forskningsinsatser med hög vetenskaplig kvalitet och näringslivsnytta som ger forskningsmiljö(er) en starkare nationell och internationell position i linje med lärosätets profilering. Programmet syftar specifikt till att ge forskningsmiljöer möjlighet att mer långsiktigt profilera och positionera sin forskning i linje med lärosätets strategi.

Inom programmet söker en forskningsledare om finansiering för ett forskningsprojekt under 6–8 år omfattande max 40 miljoner i finansiering från KK-stiftelsen. Näringslivsaktörer ska bidra med matchande medfinansiering.

Under 2023 utvärderades ett fortsättningsprogram för beviljade Forskningsprofiler, kallat Forskningsprofiler Plus.⁵⁸ Utvärderingen, av Damvad Analytics, visade att programmet effektivt har etablerat långsiktiga forskningssamarbeten mellan akademi och industri med konkreta resultat i form av nya teknologier och produkter som har kommersialiserats. En central framgångsfaktor har varit det starka engagemanget från industrin, vilket har säkerställt att forskningen är tillämpbar och relevant. Däremot visade utvärderingen att Forskningsprofiler Plus inte bidrar i stor utsträckning till att forskningsmiljöerna tydligt ökar det vetenskapliga genomslaget jämfört med föregående forskningsprofiler. Utvärderarna rekommenderade att avsluta programmet i dess nuvarande form då det inte ansågs uppnå sitt syfte. För en eventuell framtida utveckling rekommenderas att programmet fortsätter att fokusera på att integrera internationella samarbeten och att öka forskningsmiljöernas synlighet globalt för att attrahera ytterligare finansiering och partnerskap.

⁵⁷ KK-stiftelsen (2024) Utlysningstext programmet Forskningsprofiler. [Forskningsprofiler | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se)

⁵⁸ KK-stiftelsen (2023) Utvärdering av forskningsprofiler plus. <https://www.kks.se/app/uploads/2023/08/UtvarderingForskningsprofilerplus2023.pdf>

Tabell 4. **Forskningsprofiler:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	4	133	33,3
2020	3	146	48,7
2021	4	195	48,8
2022	2	84	42
2023	2	96	48

3.4.5 Rekryteringar

Rekryteringar syftar till att ge lärosäten möjlighet att knyta till sig strategiskt viktig kompetens och stärka befintliga forsknings- och utbildningsmiljöer. Målet är att tillgodose behov av både forskningsresultat i framkant och en högre utbildning som håller hög kvalitet för att kunna lösa framtida samhällsutmaningar.⁵⁹ Programmet möjliggör tillförsel av ny kompetens och nya möjligheter till samverkan och utbyte. På så sätt skapas ett inflöde av nya perspektiv och frågeställningar som både bidrar till mer dynamiska forskningsmiljöer och bättre kopplar utbildningen till praktik och professioner.

Ett övergripande mål för programmet Rekryteringar är att främja mobilitet samt att stärka och utveckla den sökande forsknings- och utbildningsmiljöns kapacitet för forskning och utbildning med relevans för näringslivet. Programmet syftar specifikt till att stärka en miljöns vetenskapliga position och profil genom att bidra med förnyelse.

Inom programmet är det möjligt att ansöka om finansiering för rekrytering av biträdande lektor, lektor, professor, internationell gästprofessor och adjungerad professor/lektor från näringslivet samt adjungerad professor/lektor till näringslivet. Anställningarna kan vara mellan 3 månader och 4 år beroende på anställningsform. Stiftelsens medfinansiering uppgår till mellan 50–90 procent av de totala kostnaderna.

Under år 2023 genomfördes en utvärdering av Rekryteringar, av Ramboll.⁶⁰ Utvärderingen av Rekryteringsprogrammet visar att det framgångsrikt har bidragit till att stärka forsknings- och utbildningsmiljöer vid svenska lärosäten genom rekryteringar av internationellt framstående forskare. Programmet har lyckats locka forskare med expertis och nätverk som har förstärkt forskningens kvalitet och bidragit till ökad internationell synlighet. En utmaning är dock att företagets engagemang i programmet har varit begränsat, vilket har minskat den direkta nyttan för näringslivet. Utvärderingen föreslår förbättringar såsom tydligare krav för samarbete med näringslivet, ökad samfinansiering och längre projektperioder för att säkerställa att resultaten blir mer hållbara. Vidare rekommenderas en tydligare planering för forskarnas fortsatta karriärutveckling för att maximera programmets långsiktiga inverkan.

⁵⁹ KK-stiftelsen (2024) *Rekryteringar* [Rekryteringar | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se)

⁶⁰ KK-stiftelsen. (2023). *Utvärdering av Rekryteringar*.
<https://www.kks.se/app/uploads/2024/03/Rekryteringar-utvardering-2024.pdf>

Tabell 5. **Rekryteringar:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	33	54	1,6
2020	35	67	1,9
2021	24	49	2
2022	14	24	1,7
2023	3	2	0,7

3.4.6 Avans

I programmet Avans får lärosäten möjlighet att utveckla eller förbättra utbildningsprogram på avancerad nivå i samarbete med näringslivet.⁶¹ Målet är att stärka Sveriges konkurrenskraft genom att erbjuda utbildningar som håller hög kvalitet, är förankrade i aktuell forskning och är relevanta för arbetsmarknaden. För att uppnå detta behöver lärosäten och näringsliv tillsammans analysera behov och utveckla utbildningar som möter dessa krav. Programmet syftar till att säkerställa att utbildningarna både är förankrade i aktuell forskningsfront och anpassade efter arbetsmarknadens behov.

Målet för programmet är att sökande forsknings- och utbildningsmiljö tillsammans med parter från näringslivet utvecklar eller vidareutvecklar utbildningsprogram på avancerad nivå som adresserar kompetensbehov hos näringslivet. Målet är också att bidra till etablering och/eller utveckling av utbildningssamverkan mellan lärosäte och näringsliv som både stärker lärosätenas utbildningsutbud och bidrar till näringslivets kompetensförsörjning. Programmet syftar specifikt till att integrera miljöns forsknings- och utbildningsverksamhet samt att skapa förutsättningar för kompetensförsörjning i näringslivet.

Sedan 2023 finns två varianter av Avansprogrammet, Mini och Maxi, för att matcha sökande forsknings- och utbildningsmiljöers behov och förutsättningar. Mini innebär finansiering för utveckling av redan befintligt utbildningsprogram och Maxi att ta fram ett helt nytt utbildningsprogram eller för en påtaglig förnyelse av befintligt utbildningsprogram.

Inom programmet söker utbildningsledare om finansiering för att utveckla eller vidareutveckla utbildningsprogram på avancerad nivå, under 1 år (Mini) respektive 3 år (Maxi). Maximalt stöd är 500 000 kronor (Mini) respektive 2 miljoner kronor (Maxi). Minst två respektive fem externa näringslivsaktörer ska medverka i projektet utan krav på medfinansiering.

Under år 2022 genomfördes en utvärdering av Avans av Damvad Analytics.⁶² Utvärderarna konstaterade att Avansprogrammet har varit framgångsrikt i att utveckla avancerade utbildningar med stark koppling till näringslivets behov, vilket har förbättrat lärosätenas förmåga att erbjuda relevant utbildning som stärker industrins konkurrenskraft. Utvärderingen visar att programmet har bidragit till att skapa nya utbildningsprogram och stärka existerande genom att anpassa dem till företagens behov. Programmet har också främjat digitala utbildningsformer, vilket har förbättrat tillgången till utbildning för yrkesverksamma. Rekommendationer inkluderar att fortsätta stödja lärosätenas digitala transformation och att främja internationella samarbeten för att öka utbildningarnas attraktionskraft.

⁶¹ KK-stiftelsen (2024) Utlysningstext programmet Avans. [Avans | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se/avans)

⁶² KK-stiftelsen (2022) Utvärdering av programmet Avans. <https://www.kks.se/app/uploads/2022/09/kk-stiftelsenavans2022-1.pdf>

Vidare föreslås att säkerställa att dessa utbildningar blir en integrerad del av lärosätenas långsiktiga strategier och att stärka kopplingen mellan akademisk forskning och industriella behov.

Tabell 6. **Avans:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	5	11	2,2
2020	5	11	2,2
2021	3	7	2,3
2022	3	7	2,3
2023	2	5	2,5

3.4.7 Expertkompetens

Programmet Expertkompetens syftar till att hjälpa lärosäten att utveckla sin förmåga att tillsammans med företag erbjuda kompetensutveckling för yrkesverksamma.⁶³

Som visades i avsnitt 1.3 blir livslångt lärande allt viktigare i takt med att näringslivets behov förändras. Universitet och högskolor har en central roll i att tillgodose detta behov, vilket innebär att lärosätena behöver anpassa sina utbildningar för att nå nya målgrupper och öka samarbetet med företag kring utbildningsfrågor.

Målet för programmet är att sökande forsknings- och utbildningsmiljö tillsammans med näringslivsparter utvecklar och genomför näringslivsrelevanta utbildningsinsatser på avancerad nivå eller forskarnivå för yrkesverksamma. Målet är också att stärka lärosätenas långsiktiga förmåga att hantera utbildningsinsatser anpassade för yrkesverksammas kompetensutveckling. Programmet syftar specifikt till att forsknings- och utbildningsmiljön startar upp eller förnyar utbildningssamverkan med näringslivet genom kompetenshöjande utbildningsinsatser för yrkesverksamma. Den sökande forsknings- och utbildningsmiljön kan genom Expertkompetens även stärka sin relation med näringslivet inom områden som anknyter till miljöns forskningsinriktningar, något som bidrar till profilering.

Sedan 2023 finns två varianter av Expertkompetensprogrammet, Mini och Maxi, för att matcha sökande forsknings- och utbildningsmiljöers behov och förutsättningar. Skillnader finns i omfattning, projekttid, stödstorlek med mera.

Inom programmet söker utbildningsledare om finansiering för att utveckla och genomföra utbildningsinsatser för yrkesverksamma på avancerad nivå, under 2–3 (Mini) respektive 4–5 år (Maxi). Maximalt stöd är 5 miljoner kronor (Mini) respektive 12 miljoner kronor (Maxi). Minst fem respektive tio externa näringslivsaktörer ska medverka i projektet med krav om matchande medfinansiering om minst 10 procent av sökt belopp från stiftelsen.

Under år 2022 genomfördes en utvärdering av Expertkompetens av Technopolis Group, som visade att Expertkompetensprogrammet har varit framgångsrikt i att öka näringslivets kompetens genom skraddarsydd utbildningar som utformats i nära samarbete med företag.⁶⁴ Utvärderingen visar också att programmet har kunnat möta företagets kompetensbehov, vilket i sin tur har stärkt företagets konkurrenskraft. En stor del av programmets framgång har varit dess flexibilitet i att anpassa

⁶³ KK-stiftelsen (2024) *Utlysningstext programmet Expertkompetens*. [Expertkompetens | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se/expertkompetens)

⁶⁴ KK-stiftelsen (2022) *Utvärdering av programmet Expertkompetens*. <https://www.kks.se/app/uploads/2022/09/kk-stiftelsenexpertkompetens2022-1.pdf>

kursinnehåll till förändrade industriella krav och att leverera utbildningar som är praktiskt användbara för yrkesverksamma. Digitaliseringen av utbildningarna har varit en betydande komponent, men det finns fortfarande utrymme att förbättra programmets internationella räckvidd. Utvärderingen föreslår att ytterligare stöd bör ges för att säkerställa att utbildningarna kan ges långsiktigt och fortsätter att vara relevanta även efter projektens slut. De rekommenderar även att öka fokus på internationalisering för att attrahera en bredare målgrupp.

Tabell 7. **Expertkompetens:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	5	67	13,4
2020	5	80	16
2021	4	22	5,5
2022	5	58	11,6
2023	0	0	0

3.4.8 Företagsforskarskolor

Med programmet Företagsforskarskolor får lärosäten möjlighet att tillsammans med näringslivet skapa forskarskolor inom specifika teman.⁶⁵ För att stärka forskningen inom områden som är viktiga för både akademi och industri behövs en kontinuerlig tillförsel av doktorander. Industriadoktorander bidrar till att höja kompetensen i företagen och gör forskningen mer relevant för deras behov, vilket i sin tur stärker företagets konkurrenskraft.

Målet för programmet är att bidra till fler forskarutbildade och att stärka kapaciteten för forskning inom ämnesområden som är strategiska för både forsknings- och utbildningsmiljön och för deltagande företag. Programmet syftar specifikt till att stärka och profilera forskningen samt att stärka näringslivets konkurrenskraft genom kompetenshöjning.

Inom programmet söker utbildningsledare om finansiering för en företagsforskarskola omfattande minst sex forskarstuderande och maximalt motsvarande 15 doktorsexamina under sex år. Maximalt stöd är 27 miljoner kronor och externa näringslivsaktörer ska medverka i projektet med matchande medfinansiering.

Under år 2023 genomfördes en utvärdering av Företagsforskarskolor av Ramboll.⁶⁶ Programmet Företagsforskarskolor har haft stor inverkan på att utveckla nya kompetenser och innovationer inom deltagande företag genom nära samarbete med akademien. Programmet har skapat en ömsesidig förståelse mellan akademi och näringsliv, vilket har förbättrat relevansen och tillämpbarheten av forskningsresultaten. Utmaningar kvarstår dock i att säkerställa den akademiska kvaliteten i doktorandprojekten och att de har en stark koppling till företagets strategiska mål. Utvärderingen rekommenderar att ytterligare integrera forskarskolorna i företagets långsiktiga utvecklingsstrategier och att erbjuda mer stöd för att säkerställa hög kvalitet i doktorandprojekten. För att säkerställa programmets framtida relevans rekommenderas ett fortsatt fokus på att integrera forskarskolorna i företagets långsiktiga utvecklingsplaner och att erbjuda mer stöd för att säkerställa kvaliteten i doktorandprojekten. Det är också viktigt att fortsätta främja ett nära samarbete mellan akademi och

⁶⁵ KK-stiftelsen (2024) *Utlysningstext programmet Företagsforskarskolor*. [Företagsforskarskolor | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://www.kks.se)

⁶⁶ KK-stiftelsen (2023) *Utvärdering av företagsforskarskolor*. <https://www.kks.se/app/uploads/2024/03/Foretagsforskarskolor-utvardering-2024.pdf>

industri för att säkerställa att forskningsresultaten kan omsättas i praktiken och bidra till företagets konkurrenskraft.

Tabell 8. **Företagsforskarskolor:** Antal beviljade projekt och beviljat belopp per år

År	Antal beviljade projekt	Totalt beviljat belopp inkl. OH (miljoner kronor)	Genomsnitt per projekt inkl. OH (miljoner kronor)
2019	4	95	23,8
2020	3	64	21,3
2021	1	26	26
2022	6	96	16
2023	0	0	0

3.4.9 KK-miljöer

Utöver stiftelsens åtta programformer för stöd till enskilda projekt, finns det mer strategiska programmet KK-miljöer. Programmet ger lärosätena möjlighet att utifrån en vision och etappvisa strategier samlat utveckla forskning, utbildning och samproduktion inom en definierad del av sin verksamhet. KK-miljöprogrammet skapar en strukturerad utvecklingsprocess där lärosätet och dess partners kan arbeta tillsammans för att stärka en eller flera akademiska miljöer. Inom KK-miljöprogrammet söks projektmedel från KK-stiftelsen samlat via en årlig verksamhetsplan i stället för att inkomma med enskilda ansökningar till de olika programmen. KK-miljön driver ett eget kvalitetssäkringssystem som även omfattar kvalitetssäkring av projektförslag till KK-stiftelsen.

Om ett lärosäte kvalificerat sig för KK-miljö-programmet, följs och bedöms KK-miljöns utveckling under en 10 årsperiod genom regelbundna dialoger mellan lärosätesledningen och KK-stiftelsen. En extern expertgrupp stödjer KK-stiftelsen vid bedömning av både strategier och projektförslag, samt ger löpande KK-miljöerna återkoppling på verksamhetens utveckling. KK-stiftelsen beviljar finansiering till de projekt som är i linje med miljöns etappstrategier och årliga planer.

För närvarande pågår två KK-miljöer, Primus⁶⁷ vid Högskolan Väst och SPARK⁶⁸ vid Jönköping University.

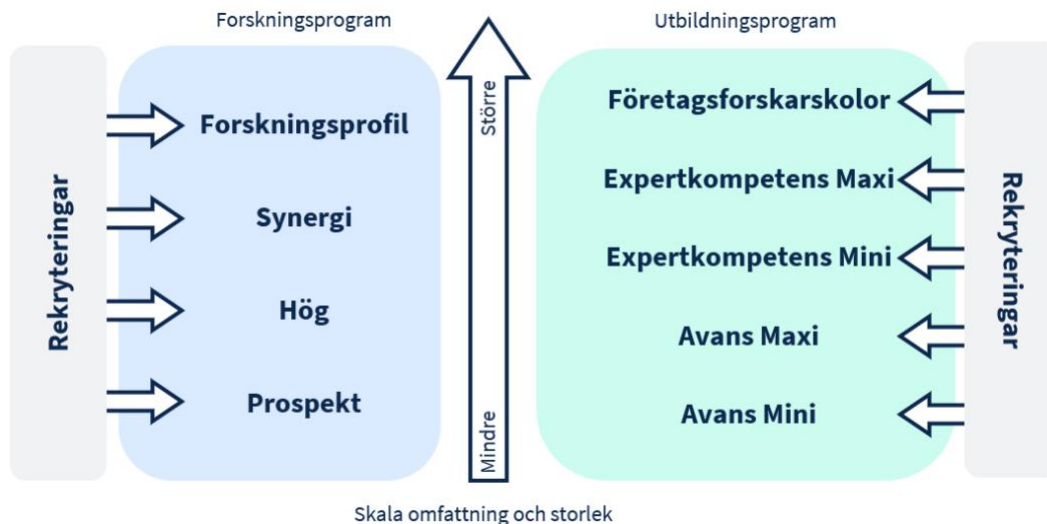
3.4.10 Exempel på hur de olika programmen har använts för att bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer

KK-stiftelsens program skapar en sammanhållen och flexibel stödstruktur som anpassar sig efter olika forskningsmiljöers behov och utvecklingsstadier, men programformerna behöver inte väljas i en särskild ordning eller i följd. Miljöernas val av programform baseras på var forsknings- och utbildningsmiljön befinner sig i sin utvecklingsresa mot att bli en stark miljö. Olika i omfattning och storlek, exempelvis storleken på KK-stiftelsens finansiering, projektlängd och krav på antal partners, illustreras i figur 9. Forskningsprofiler är det mest omfattande forskningsprogrammet och Prospekt det minsta. När det gäller stiftelsens utbildningsprogram beviljas störst projekt inom Företagsforskarskolor och Avans Mini de minsta. Rekryteringar följer inte samma relativa skala för omfattning och storlek. Projekten inom Rekryteringar är generellt sett mindre storleksmässigt, men utgör viktiga strategiska komplement till de andra programformerna.

Figur 9. Schematisk bild föreställande skillnader mellan KK-stiftelsens 8 ordinarie programformer i omfattning och storlek.

⁶⁷ Högskolan Väst (2024) PRIMUS [Högskolan Väst - Primus forskning stärker svensk industri \(hv.se\)](https://www.hv.se/primus)

⁶⁸ Jönköping University (2024) SPARK [SPARK - Jönköping University \(ju.se\)](https://www.ju.se/spark)

Nutrition-Gut-Brain-Interactions vid Örebro universitet

Örebro universitet har framgångsrikt använt KK-stiftelsens olika program för att bygga en stark forsknings- och utbildningsmiljö inom området mat och hälsa. Arbetet påbörjades år 2012 genom Forskningsprofilen med samma namn som forskningsmiljön, Nutrition-Gut-Brain-Interactions (NGBI).⁶⁹ Med stöd från KK-stiftelsen har universitetet utvecklat en tvärvetenskaplig forskningsmiljö som primärt fokuserar på sambandet mellan kost, mage och hjärna, med fokus på magåkommor som irritabel tarm och inflammatorisk tarmsjukdom.⁷⁰ KK-stiftelsen gav initialt stöd för att bygga upp en forskningsprofil och har senare finansierat rekryteringar av nya forskare, vilket har varit avgörande för miljöns utveckling.

Samarbetet med näringslivet har förstärkts genom stiftelsens program, som möjliggjort att företag har kunnat använda universitetets laboratorier och teknik för att genomföra kliniska studier och utveckla nya verktyg. Denna modell har lett till ömsesidiga fördelar och praktiska tillämpningar av forskningen, exempelvis i form av studier med Biogaia inom probiotika och Covid-19.

KK-stiftelsens stöd har möjliggjort att universitetet har kunnat rekrytera talanger och etablera forskningsfältet mat och hälsa som ett av sina profilområden, vilket har stärkt dess nationella och internationella position.

Forskningsmiljön har sedan år 2012 beviljats två forskningsprofiler, två Synergiprojekt och fyra rekryteringar.

Fysisk aktivitet och hjärnhälsa vid Gymnastik- och idrottshögskolan

Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) har sedan 2015 använt KK-stiftelsens olika program för att bygga en stark forsknings- och utbildningsmiljö inom hjärnhälsa.⁷¹ År 2022 beviljade KK-stiftelsen stöd till en forskningsprofil som kommer att utveckla GIH-miljön E-PABS mot att bli ett internationellt

⁶⁹ KK-stiftelsen. (27 september 2022). Örebro universitet bygger en stark miljö. <https://www.kks.se/article/orebro-universitet-bygger-stark-miljo/>

⁷⁰ Örebro universitet. (11 september 2024). Forskningsmiljö Nutrition-Gut-Brain Interactions Research Centre (NGBI). <https://www.oru.se/forskning/forskningsmiljoer/mh/nutrition-gut-brain-interactions-research-centre-ngbi/>

⁷¹ KK-stiftelsen. (9 juni 2023). GIH bygger stark miljö inom hjärnhälsa. <https://www.kks.se/article/gih-bygger-stark-miljo-inom-hjarnhalsa/>

konkurrenskraftigt excellenscenter inriktat på sambandet mellan fysisk aktivitet och hjärnhälsa.⁷² KK-stiftelsen har stött GIH genom flera program, inklusive synergi-projekt som undersökt rörelsens hälsofördelar för personer med stillasittande jobb, samt finansiering för att rekrytera forskare inom hjärnhälsa.

GIH har även samarbetat med företag som pensionsbolaget Skandia. Genom samarbetet kan forskningsfrågor med samhällsrelevans adresseras, såsom effekten av fysisk aktivitet vid utmattningssyndrom och utveckling av rehabiliteringsprogram. Utbildning är en central del av GIH:s strategi och samarbeten med företag bidrar till att identifiera kompetensutvecklingsbehov, vilket påverkar utformningen av utbildningar för både unga studenter och yrkesverksamma.

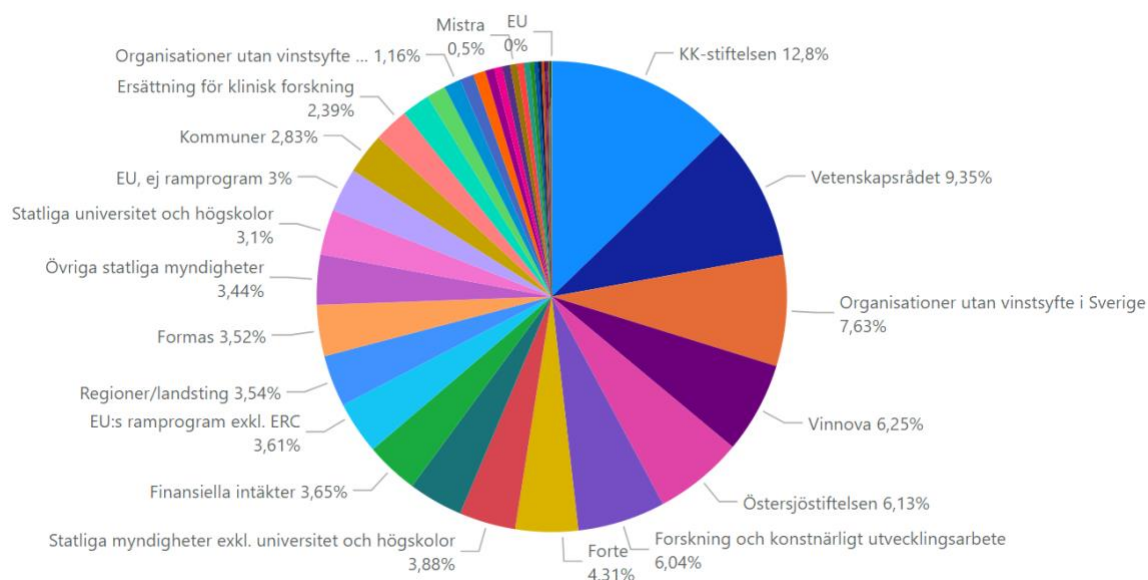
För ett mindre lärosäte som GIH har KK-stiftelsens finansiering varit avgörande för att bygga en stark forskningsmiljö. Maria Ekblom, professor vid GIH, framhäver att stödet bidragit till att göra GIH till en stark och samhällsrelevant forskningsaktör med potential att få internationellt erkännande inom hjärnhälsa.

Forskningsmiljön har sedan 2016 beviljats en forskningsprofil, två Hög-projekt, två Synergiprojekt och fyra rekryteringar.

3.5 KK-stiftelsens finansiering i ett vidare perspektiv

KK-stiftelsens målgruppslärosäten får intäkter för forskning och forskarutbildning från en mängd olika finansiärer vilka presenteras i figur 10. Gruppens totala intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå var totalt 3 miljarder kronor år 2023, borträknat det statliga basanslaget. KK-stiftelsen är den största externa finansiären med totalt 381 miljoner kronor (12,8 procent). Stiftelsens bidrag är därmed större än många andra stora aktörer såsom Vetenskapsrådet med 278 miljoner kronor (9,4 procent), organisationer utan vinstsyfte i Sverige 227 miljoner kronor (7,6 procent) och Vinnova 186 miljoner kronor (6,2 procent).

Figur 10. Intäkter (exkl. basanslag) till forskning och utbildning på forskarnivå per finansiär för KK-stiftelsens målgruppslärosäten, år 2023. UKÄ.

⁷² GIH. (14 augusti 2024). Gruppen för fysisk aktivitet, hållbarhet och hjärnhälsa, E-PABS. <https://www.gih.se/forskning/forskningsgrupper/fysisk-aktivitet-hallbarhet-och-hjarnhalsa---e-pabs/om-forskningsgruppen>

3.6 Forskningskvalitet – Små skillnader i citeringar mellan olika lärosäten

En vanligt förekommande uppfattning bland folkvalda och företrädare för näringsliv och akademi är att forskning med svagt vetenskapligt genomslag är koncentrerad till de mindre universiteten och högskolorna. Det hävdas att Sverige har ett fragmenterat högskolelandskap där alldeles för många lärosäten satsar på att täcka allt fler forskningsområden – med ambitionen att nå universitetsstatus – i stället för att bygga unika styrkor. Dessa uppfattningar motiverar närmare undersökning eftersom de bygger på ett antagande om att svensk forskningskvalitet i väsentlig grad skulle förbättras om verksamheten flyttades från högskolor och nyare universitet till de breda universiteten och fackinriktade högskolorna.⁷³

Hösten 2023 genomförde docent Ulf Sandström en analys på uppdrag av KK-stiftelsen.⁷⁴ Uppdraget bestod i att med bibliometriska metoder jämföra svenska forskares produktion och prestationer i termer av forskningskvalitet vid olika typer av lärosäten. Med hjälp av tidigare studier (2015 och 2018) kunde föreliggande studie också ge indikationer kring utvecklingen över tid. Föreliggande avsnitt är stiftelsens tolkning av Sandströms rapport. Rapporten i sin helhet utgör en underlagsrapport till strategin.

Rapporten baseras på svenska publiceringar under perioden 2017–2020 med citeringar fram till och med juni 2022. De databaser som används är Clarivates editioner av citeringsindex i *Web of Science* (WoS): SCI-Expanded, SSCI och A&HCI. Följande dokumenttyper har utnyttjats ”*Articles, Letters, Proceeding Papers och Reviews*”. Rapporten tillämpar i huvudsak en så kallad percentilmodell vilken ställer samman produktionen från enskilda forskare till ett sammanlagt värde där även citeringsfrekvens ingår. Studien delar forskarnas prestationer i deciler utifrån citeringsgrad, där de som tillhör de 10 procent högst presenterande hamnar i decil 1, de som tillhör intervallen 80–90 procent och så vidare.

Tabellen nedan utgör en sammanställning av prestationer utifrån Sandströms modell perioden 2017–2020 uppdelat på deciler och typ av lärosäten. Kolumnen ”summa” under varje lärosäte är en summering av personalens prestationer. Exempelvis har gruppen ”breda universitet” 31,3 procent av sin personal i decilen 1-3.

Som framgår av tabellen är det förhållandevis små skillnader mellan olika typer av lärosäten.

Forskare som skulle kunna klassificeras som ”forskare med svagt genomslag” är den andel som återfinns på den nedre halvan, det vill säga från decil 6 till decil 10. Om vi adderar andelarna för decil 6 till 10 för respektive lärosäteskategori framkommer små skillnader mellan de olika grupperna, högst andel har gruppen Högskolor med 49,1 procent, följt av bredare universitet med 48,1 procent och fackinriktade lärosäten med 47,6 procent. Lägst andel forskare med svagt genomslag har nyare universitet med 45,7 procent. I den lägsta decilen (decil 10) finns det en stor skillnad mellan grupperna. Nya universitet och högskolor har lägre andel i denna decil (6,9 procent och 6,3 procent). Sandström gör tolkningen att de yngre lärosätena fortfarande är på väg att etablera sig som forskningsproducenter och gör goda resultat till följd av att de har förhållandevis få anställda forskare med låg produktivitet.

Tabell 9. Högskolegrupper och fördelning av personal över deciler perioden 2017–2020 (i procent)

⁷³ I gruppen breda universitet ingår Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet. I gruppen fackinriktade ingår Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet och Sveriges lantbruksuniversitet. Nyare universitet inkluderar Karlstad universitet, Linnéuniversitetet, Malmö universitet, Örebro universitet,

⁷⁴ Sandström, U. (2024) *Forskningen vid svenska lärosäten: en analys över perioden 2017–2020*

Decil	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grupp										
Bredare universitet	10,6	10,3	10,5	10,4	10,1	9,9	9,6	8,9	9,7	10,0
Summa	10,6	20,9	31,4	41,8	51,9	61,8	71,4	80,3	90,0	100,0
Fackinriktade	11,5	10,9	10,6	9,6	9,8	9,6	9,7	9,8	9,2	9,3
Summa	11,5	22,4	33,0	42,6	52,4	62,0	71,7	81,5	90,7	100,0
Nyare universitet	10,2	11,0	10,3	12,1	10,7	9,9	10,5	9,5	8,9	6,9
Summa	10,2	21,2	31,5	43,6	54,3	64,2	74,7	84,2	93,1	100,0
Högskolor	8,4	10,7	9,6	12,5	9,7	10,4	10,7	11,5	10,0	6,5
Summa	8,4	19,1	28,7	41,2	50,9	61,3	72,0	83,5	93,5	100,0

Vidare genomförs en komparativ analys utifrån tidigare rapporter som Sandström genomfört för perioderna 2008–2011 och 2012–2015 (se tabell 10). Det är dock viktigt att påpeka att det finns vissa metodmässiga utmaningar i att jämföra siffrorna mellan olika perioder då vissa högskolor har blivit universitet, sjukhusens publikationer har affilierats med närliggande lärosäte och publiceringslandskapet genomgått stora omvandlingar. Sandström redovisar trots detta en analys av utvecklingen över tid som visar att gruppen högskolor har närmat sig de andra högskoletyperna. Jämfört med tidigare undersökningar (2015 och 2018) är högskolornas profil mer utjämnad över decilerna. Men som framgår av tabell 10 har högskolorna fortsatt en högre andel forskare i den fjärde decilen jämfört med de andra lärosätetyperna. När det gäller förändringar över tid är det inom kategorin högskolor och nya universitet som det sker förändringar, medan varken bredare universitet eller fackinriktade universitet uppvisar några större förskjutningar i andelar mellan de studerade perioderna.

Tabell 10. Högskolegrupper och fördelning av personal över deciler perioderna 2008–2011, 2012–2015 och 2017–2020 (i procent)

2008–2011

Decil	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grupp										
Bredare universitet	11,3	10,9	10,5	10,3	9,6	9,8	9,6	8,8	9,5	9,7
Fackinriktade	10,7	10,5	10,4	9,8	10,4	9,7	9,7	10,0	9,2	9,6
Nyare universitet	9,0	9,9	12,0	11,6	11,0	11,6	10,9	9,4	8,7	5,9
Högskolor	8,0	9,3	12,0	14,8	11,7	12,0	10,8	10,7	7,5	3,2

2012–2015

Decil	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grupp										
Bredare universitet	11,2	10,7	10,4	10,1	10,0	9,4	9,2	9,6	9,6	9,8
Fackinriktade	11,0	10,4	10,0	10,2	10,1	10,1	9,4	9,6	9,4	9,8
Nyare universitet	10,3	12,2	13,2	11,9	10,6	10,0	10,3	7,7	8,9	5,0
Högskolor	8,2	13,6	14,2	11,6	11,2	9,9	10,8	10,5	8,0	1,9

2017–2020

Decil	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grupp										
Bredare universitet	10,6	10,3	10,5	10,4	10,1	9,9	9,6	8,9	9,7	10,0
Fackinriktade	11,5	10,9	10,6	9,6	9,8	9,6	9,7	9,8	9,2	9,3
Nyare universitet	10,2	11,0	10,3	12,1	10,7	9,8	10,5	9,5	8,9	6,9
Högskolor	8,4	10,7	9,6	12,5	9,7	10,4	10,7	11,5	10,0	6,5

Sammanfattande slutsats

Sandström drar slutsatsen att rapportens resultat motsäger myten att lärosäten av vissa typer skulle producera avsevärt sämre forskning. Skälet är att den bibliometriska analysen visar små skillnader i fördelningen mellan forskare med olika produktivitet och kvalitet mellan breda universitet, fackinriktade högskolor, nyare universitet och högskolor under perioden 2017-2020. Jämförelser med de två föreliggande perioderna (2008-2011 och 2012-2015) visar att högskolor och de nya universiteten utvecklats i en riktning som innebär att forskarna vid dessa lärosäten har en bibliometriska produktion som fördelas på ett sätt som blir alltmer lik de breda universiteten och de fackinriktade högskolorna. Exempelvis visar statistiken att gruppen med nya universitet har stärkt sin ställning och har den största representationen i de fyra högsta decilerna (43,6) under perioden 2017-2020.

4 Vilka behov ser aktörerna?

Framtagandet av KK-stiftelsens nya strategi har präglats av dialog och i detta kapitel ger vi en översikt av de medskick vi fått från olika aktörer. Avsnitten inleds med en processbeskrivning av hur vi genomfört dialogerna med de olika aktörsgrupperna följt av en redogörelse för de synpunkter som framfördes.

4.1 Strategidialoger med KK-stiftelsens målgruppslärosäten

Under perioden 17 januari till 14 mars 2024 genomförde KK-stiftelsen totalt 22 strategidialoger med stiftelsens samtliga målgruppslärosäten. Syftet med mötena var att samla in inspel till KK-stiftelsens strategiarbete. Målet var att få en samlad bild av utmaningar och utvecklingsbehov gällande KK-stiftelsens verksamhet från samtliga målgruppslärosäten, men även förstå lärosätesspecifika behov.

Inför strategidialogerna informerades lärosätena om strategiarbetet i ett inbjudningsmail med en förfrågan om att besöka lärosätet på plats (se kopia utskickat underlag i bilaga 2) Vid besöken önskade stiftelsen träffa rektor och ytterligare 1–2 representanter från lärosätetsledningen samt max fem ledare för starka forsknings- och utbildningsmiljöer. 20 av dialogerna skedde på plats och två dialoger genomfördes digitalt.

Dialogerna påbörjades med en kort introduktion av strategiarbetet följt av en öppen dialog. Dialogen hade som explicit syfte att få lärosätesrepresentanterna att ”drömma och önska” bortom dagens problem och utmaningar.

Efter att alla dialoger avslutats gjordes en sammanställning av lärosätenas behov och önskemål. Följande dokument är en sammanställning av detta. En tabell med samtliga dialoger inklusive en kort sammanfattning av respektive besök återfinns i bilaga 3.

4.1.1 Identifierade behov och önskemål

Överlag var lärosätena nöjda med KK-stiftelsens nuvarande programportfölj. En kommentar som dock återkom i nästan alla dialoger var behovet att tydliggöra och vidga definitionen av näringslivet för att inkludera fler aktörer, såsom företag inom välfärdssektorn, internationella företag, offentliga aktörer och ideell sektor. Anledningen är att detta skulle underlätta samverkan och säkerställa en bredare delaktighet i forskningsprojekten.

Doktorander och forskningsfinansiering

Ett återkommande tema var behovet av stöd för "vanliga" doktorander, inte bara industridoktorander. Utvärderingar visar att industridoktoranderna är viktiga för att skapa bra och djupa nätverk med näringslivspartners. För att ha en långsiktigt hållbar forskningsmiljö krävs dock även inflöde av "akademidoktorander" där vissa kan tänka sig att stanna i miljön efter avslutade doktorandstudier. Det är balansen mellan olika typer av doktorander som skapar en riktigt spännande forskningsmiljö. I dialogerna lyftes att problemet med avsaknad av finansiering av doktorander inte är ett specifikt problem för KK-stiftelsens finansieringserbjudande, utan att det är väldigt få finansiärer som erbjuder finansiering av doktorander. Dessutom är det mesta av finansieringen kortare än fem år, vilket är minimum för att kunna erbjuda stabila villkor för en doktorand. Många lärosäten betonade också vikten av ökad flexibilitet i finansieringen av doktorandprojekt.

Industriforskarskolor fungerar bra, men det behövs också finansiering för "vanliga" doktorander.

Mälardalens universitet

Talangattraktion och stöd till doktorander är viktiga för att bygga starka forskningsmiljöer.

Högskolan Väst

Följdinvesteringar och stödformer

Många lärosäten lyfte fram behovet av följdinvesteringar efter avslutade projekt, särskilt efter företagsforskarskolor. I några av dialogerna lyfte lärosätena de nätverk och den förståelse som byggts upp mellan akademi och näringslivet under doktorandperioden. Om det skulle finnas möjlighet att enkelt kunna fortsätta med ett mindre projekt efter avslutad doktorandutbildning skulle nätverken bibehållas och fler personer på företagen skulle kunna inkluderas i framtida samarbeten. Ett sätt att lösa detta är att utveckla instrument som tar vara på vinsterna från forskningsprofiler, företagsforskarskolor och andra program och erbjuder olika typer av "add-ons" eller "top-ups" för att stödja internationalisering, nyttiggörande och vidareutveckling av forskningsresultat.

Det är synd att forskningsprofiler plus inte längre finns. De var ett bra sätt att få till ytterligare långsiktighet, speciellt i större projekt.

Malmö universitet

Överväg fortsatt finansiering när en företagsforskarskola avslutas för att behålla nätverk och samarbeten.

Örebro universitet

Flexibilitet och anpassning

Lärosätena önskar ökad flexibilitet kring vilka personalkategorier som kan ingå i projekten, inklusive möjligheten att inkludera fler stödjande roller som forskningsassistenter och tekniker i projekten. Kraven på att minst femtio procent av finansieringen från KK-stiftelsen ska gå till senior personal lyftes som problematisk. För att bedriva högkvalitativ forskning behövs mer junior personal och forskningsingenjörer, inte minst i ämnen som är beroende av forskningsinfrastruktur. Det efterfrågades även större flexibilitet i finansieringsvillkoren för att underlätta för mindre och medelstora företag att delta i projekt.

Kravet på minst 50% senior tid i projekten är en begränsning som tar emot. Juniora forskare är motorer för forskningen och vi behöver dem i projekten.

Blekinge tekniska högskola

Uppdaterad näringslivsdefinition

De flesta lärosäten lyfte önskemål om att uppdatera och vidga KK-stiftelsens definition av vilka aktörer som kan vara med och medfinansiera projekt. En önskan som framfördes av flera var att stiftelsen skulle öppna för medfinansiering av offentliga aktörer. Argumenten var ofta att både forskare och företag såg stora vinster med att inkludera offentliga aktörer, inte minst när det handlade om att utveckla lösningar för att möta samhällsliga utmaningar. En vidgning skulle också innebära att forskningsfält och branscher som hittills inte varit så vanliga sökande i KK-stiftelsens program skulle kunna söka i högre utsträckning. En ytterligare önskan var att inkludera internationella företag i definitionen, för att både stärka forskningen och konkurrenskraften hos de svenska företagen. I diskussionen kring en eventuell vidgning av synen på näringslivet lyftes även otydligheter kring hur mikroföretag bedöms när de ingår i ansökningar idag.

Offentlig sektor är en grundförutsättning för hälsoinnovation. En vidgad syn på näringslivet som inkluderar viss offentlig verksamhet skulle spela stor roll för forskningen inom välfärdssektorn.

Jönköping University

Det är svårt att få med småbolag i KK-projekten. KK-stiftelsens program, som de ser ut idag, passar bättre för stora bolag.

Högskolan i Borås

Infrastruktur

Ett annat återkommande tema var behovet av stöd till medelstor forskningsinfrastruktur, inklusive investeringsmedel, drift och personal. Bilden som framträdde var att mindre infrastruktur med investeringar på mindre än 5 miljoner kronor kunde lösas med nuvarande finansieringsströmmar. Likaså upplevdes finansieringen av nationella infrastrukturer via Vetenskapsrådets processer fungera tillfredsställande. Glappet i nuvarande finansieringssystem gäller behov av inköp av medelstor forskningsinfrastruktur med en investeringskostnad på 5–20 miljoner kronor.

Stöd till forskningsinfrastruktur är viktigt för att möjliggöra högkvalitativ forskning och öka lärosätets attraktivitet som samarbetspartner.

Mittuniversitetet

Samarbete mellan lärosäten

Flera av lärosätena lyfte att de såg stora fördelar med samarbete mellan lärosäten för att möta skapa kritisk massa och kunna möta allt mer komplexa behov från näringsliv och samhälle. Förutom redan väl fungerande samarbeten, framför allt inom ramen för Företagsforskarskolorna, lyftes idéer om gemensamma satsningar för att rekrytera internationella studenter och plattformar för att förbättra tillgången till nationella forskningsinfrastrukturer.

Det är viktigt med samarbete mellan lärosäten för att bygga styrka och kapacitet tillsammans. Fler lärosäten skulle kunna söka tillsammans i de största programmen.

Högskolan i Gävle

Det vore spännande att koppla samman miljöer från olika lärosäten, i ett synergi-liknande koncept som skapar ringar på vattnet.

Mittuniversitetet

Satsningar på innovation och nyttiggörande

Flera lärosäten önskade att KK-stiftelsen skulle avsätta resurser för satsningar på innovation och implementering av forskningsresultat. Genom sådana satsningar skulle risken att lovande forskningsresultat inte tas tillvara och att nyttiggörande uteblir minska. Även stöd till tvärvetenskapliga

projekt och tematiska forskningsinsatser framtagna tillsammans med industrin efterfrågas, i likhet med impact innovation.

Det behövs mer satsningar på innovation så att företag kan byggas kring forskningsresultat och lösningar som kan skapa innovation och impact kan utvecklas.

Högskolan i Borås

Öronmärkt medel för nyttiggörande och impact. Beforska nyttiggörandet mer. Det kan stärka våra möjligheter till EU-finansiering.

Högskolan i Halmstad

Stöd till unga forskare och karriärutveckling

Stöd till unga forskare, inklusive doktorander och postdoktorer, var en viktig fråga. Flera lärosäten efterlyste ökat stöd till forskare i början av sin karriär och flexibel finansiering för att möjliggöra karriärutveckling inom akademien. Flera lärosäten menade att om man verkligen vill stödja uppbyggnaden av forskarkarriär krävs större projekt och stiftelsen bör även överväga att finansiera doktorander som ett sätt för forskare att börja bygga sin egen forskargrupp.

Förläng nuvarande stöd till nydisputerade forskare och förläng tiden efter disputation som forskare betraktas som nyetablerad.

Karlstads universitet

Det behövs stöd till juniora forskare så att deras karriär kan ta fart. Kanske kan man hämta inspiration från EU:s Marie Curie-program?

Linnéuniversitetet

Stöd till "samverkansovana" miljöer

Flera lärosäten, framför allt de konstnärliga högskolorna och lärosäten som bedriver mycket samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning, lyfte fram att det är svårt att som mer "samverkansovana" miljö att möta KK-stiftelsens krav på matchande finansiering från näringslivet. En vidgad syn på vilka aktörer som kan vara med och medfinansiera projekt och önskemål om att erbjuda planeringsbidrag för att kunna ha resurser för att skapa näringslivskontakter var några förslag som lyftes.

Vi önskar planeringsbidrag som kan underlätta när vi bygger relationer med företagen för det är svårt att få tillräcklig medfinansiering i nya relationer med företag.

Högskolan Kristianstad

Vi efterfrågar ett initieringsstöd för att kunna bygga de långsiktiga relationerna som behövs för den här typen av forskningsamverkan.

Konstfack

4.2 Strategidialoger med näringslivet

Perioden 26 april till 27 maj år 2024 genomförde KK-stiftelsen totalt tio möten med fem företag (Volvo Group, Volvo Cars, Scania, GKN Aerospace och Northvolt) och fem branschorganisationer (Sweden Bio, Fordonskomponentgruppen, Svenskt Trä, Svenskt näringsliv⁷⁵ och Teknikföretagen). De fem företagen som valdes ut är de som stått för den största medfinansieringen i forskningsprojekt finansierade av KK-stiftelsen under perioden 2013–2023. Urvalet av branschorganisationer gjordes i kompletterade syfte, för att nå branscher med övervägande andel små och medelstora företag. En tabell med samtliga respondenter återfinns i bilaga 1.

Datainsamlingen har skett i dialog med aktörerna, där företagen informerades om strategiarbetet i ett inbjudningsmejl till dialog. Mötena påbörjades med en kort presentation av stiftelsen och bakgrunden till strategiarbetet. Därefter följde en dialog där stiftelsen ställde frågor till aktörerna utifrån följande frågeställningar:

1. Vilka är era utmaningar inom forskning och utbildning?
2. Vilken roll anser ni att KK-stiftelsen bör inta i egenskap av finansierare av forskning och utbildning?
3. Vilken roll bör nyare universitet och högskolor ha för att bli så relevanta som möjligt?

Efter avslutade dialoger genomfördes en analys av insamlad information. Nedan följer en sammanställning av den information som bedömts relevant för KK-stiftelsens strategiutveckling.

4.2.1 Näringslivets behov

I dialogerna nämndes hållbarhet och aktiviteter för att möta klimatomställningen av samtliga aktörer. De aktörer som arbetar inom eller med fordonsindustrin nämner att de har utmaningar på olika nivåer. Ett av företagen sammanfattade fordonsindustrins utmaningar, som till stor del delas av andra branscher, utifrån tre omställningsområden: systemomställning, kompetensomställning och teknikomställning. Systemomställningen kräver en bred samverkan med flera aktörer även utanför näringslivet. För att producera hållbara lösningar måste hela värdekedjan ställas om och nya tekniker kan medföra att företagen behöver utveckla nya affärsmodeller. Kompetensomställningen är i sin tur nödvändig för att möjliggöra för teknik- och systemomställning. Teknikomställningen bedömer näringslivet att de själva har stort inflytande över, men för system- och kompetensomställning behövs en högre grad av samverkan för att säkerställa näringslivsrelevans. På motsvarande sätt efterfrågas också att andra aktörer inom forskning och utbildning själva har möjlighet att säkerställa att de bedriver aktiviteter som har hög relevans för näringslivet. Särskilt tydligt blir detta vid nysatsningar och återindustrialiseringar, som exempelvis i Mariestad, Skellefteå och Ludvika, då akademien spelar en nyckelroll i att bidra till att tillgodose samhällets behov på kompetens.

När det gäller kompetensutveckling upplever flera av företagen att det är nödvändigt men samtidigt utmanande att erbjuda utbildningar till befintlig personal. De välkomnar lärosätenas kurser för yrkesverksamma, men menar också att det är svårt att frigöra tid för de anställda att gå på utbildningar. Ett av företagen använder idag framför allt privata aktörer för utbildning, eftersom de privata aktörerna kan erbjuda utbildningar på plats hos företaget och högre grad av flexibilitet.

Med ökade ambitioner och krav på hållbara lösningar uppstår liknande utmaningar inom andra branscher. Inom byggbranschen finns exempelvis krav på ökad återvinning och minskat klimatavtryck i produktion och drift. För omställningen inom fordonsindustrin till elektriska drivlinor krävs en

⁷⁵ Svenskt näringslivs FoU-branschgrupp med representanter från Installatörsföretagen, Innovationsföretagen, Jernkontoret, Livsmedelsindustrierna, Visita, Skogsindustrierna, Teknikföretagen, LIF, Svemin, SBUF, Byggföretagen, Almega, Mobility Sweden och Svensk Handel

välfungerande ladd-infrastruktur som i sin tur ställer ökade krav på elnätets robusthet och ett ökat utbud av energi.

En ytterligare utmaning som nämndes av ett par aktörer, som främst återfinns hos små och medelstora företag (SMF), är de olika planeringshorisonterna hos olika företag och i akademien. Mindre företag har oftare kortare planeringshorisont än stora företag, vilket gör delaktighet i ett forskningsprojekt till ett relativt stort åtagande. En aktör menade att små företag (färre än 10 anställda) ofta har en planeringshorisont på sex månader, att medelstora företag (10–249 anställda) har två år och att stora bolag kan planera på mycket längre sikt, runt fem år. För flera SMF finns det heller inte kompetens för att engagera sig i samverkansprojekt med akademien. Det innebär i sin tur att SMF ofta inte är rustade att ställa om sina produkter så att de möter ökande hållbarhetskrav.

4.2.2 KK-stiftelsens roll

En generell iakttagelse är att aktörerna i föreliggande dialoger generellt är mycket nöjda med det arbete som stiftelsen bedriver idag. Aktörerna menar att modellen för samverkan, både inom forskning och utbildning, är en bra modell för att säkerställa projektens relevans. Aktörerna menar också att det fungerar bra med återkommande utlysningar eftersom det då blir enklare att planera möjliga insatser. Flera aktörer efterlyser en närmare kontakt med KK-stiftelsen, särskilt i önskan att utforma särskilda satsningar med möjlighet att lösa större utmaningar.

Stiftelsens roll inom utbildning

En central utmaning för näringslivet och arbetet för en hållbar omställning är näringslivets kompetensförsörjning. Här finns det en förståelse för att akademien inte kan växa ytterligare, men det finns en önskan och en ambition att akademien ska kunna bedriva utbildning med högre industriell relevans. Företagen såg positivt på KK-stiftelsens roll att driva policypåverkan inom detta område. Här välkomnar aktörerna stiftelsens modell för utveckling av utbildningarna i samverkan. Utbildningsprojekt för yrkesverksamma bedöms som relevant, men volymerna måste öka och att ansökningsförfarandet måste bli enklare. Ett förslag är att KK-stiftelsen skulle kunna spela en mer aktiv roll i att förmedla information om vilka projekt som finansieras. Det finns också önskemål om en annan finansieringsmodell, men ingen av aktörerna nämnde hur den modellen skulle kunna se ut.

Några aktörer efterlyste att stiftelsen bör genomföra särskilda satsningar på utbildningar i samband med stora industrietableringar, återindustrialiseringar eller inom avgränsade områden där tillgången till kompetens idag är låg. Ett par aktörer menade att särskilda satsningar bör ske i konkurrens då detta ökar kvaliteten på de insatser som sedan genomförs, utifrån logiken att ett ansökningsförfarande innebär en kvalitetshöjning.

Vidare önskade några aktörer en ökad mobilitet mellan akademi och näringsliv, dels för att skapa bättre förståelse för varandras förutsättningar, dels för att förtydliga behovsbilderna från båda hållen. Respondenterna menar att en ökad förståelse för näringslivet även skulle driva på akademins arbete med industrirelevanta utbildningar, men samtidigt krävs det också att det blir mer meriterande för forskare att arbeta i näringslivet.

Stiftelsens roll inom forskning

Precis som i fallet med utbildning efterlyser aktörerna kortare ledtider. Tiden mellan initiering av ett projektförslag och fram till projektstart är ofta alldeles för lång. Här rekommenderas att KK-stiftelsen ska arbeta med att förkorta sina interna ledtider och på samma sätt verka för ett enklare ansökningsförfarande som kortar externa ledtider. Det återkommande ansökningsförfarandet underlättar planeringen av insatser, men kortare ledtider och enklare ansökningsförfarande efterfrågas.

För SMF finns det ett behov av program som har kortare löptid (se ovan om planeringshorisont SMF) och att dessa företag skulle gynnas av en matchningsfunktion mellan företag och lärosäten. Ett förslag var att mindre företag skulle kunna delta i projekten men under begränsad tid och för en specifik

uppgift, exempelvis deltagande i ett ingående arbetspaket som pågår under sex månader av projektets totala fyra år. I detta samband lyftes även frågan om immaterialrättsutmaningar i forskningsprojektet, speciellt för att kunna skapa förutsättningar för avknoppningsmöjligheter.

Ett ytterligare förslag handlade om centrumbildningar och profilering. Aktörerna menar att de i stort välkomnar stiftelsens arbete för stärkt profilering, men flera av aktörerna menar att det vore bra med finansiering för centrumbildningar som ökar samarbetet mellan olika lärosäten. Den typen av finansiering har också möjlighet att främja tvärvetenskaplig forskning, som i sin tur skapar förutsättningar för att lösa komplexa systemöverskridande utmaningar. Ytterligare faktorer som respondenterna anser viktiga är att det finns en täthet i samarbetet och att det finns en betydande långsiktig finansiering. Den typen av sammanslutningar ska också kunna bedriva kortare projekt, där forskare tillsammans med näringsliv arbetar intensivt under en avgränsad tid.

Tematiska satsningar och impact innovation nämndes också av flera aktörer. De lyfte särskilt behovet att skapa incitament för större krafsamlingar och att se forskningssystemet som en helhet. Här är industrirelevansen central och det bör anses vara lika statusgivande att bedriva forskning i senare TRL som att bedriva grundforskning. För att öka relevansen bör akademien bli öppnare för att bedriva forskning som befinner sig närmare marknaden. Flera aktörer menar att de gärna skulle vara med i utformningen av särskilda satsningar, där ett par nämnde att Vinnova-programmet Utmaningsdriven innovation och Impact innovation som bra modeller. Precis som i fallet med utbildning bör tematiska satsningar ske i konkurrens för ökad kvalitet, men med fokus att krafsamla för stärkt svensk konkurrenskraft.

4.2.3 Aktörernas syn på nyare universitet och högskolor

Samtliga aktörer har i dialogerna med KK-stiftelsen nämnt att nyare universitet och högskolor är centrala för deras arbete med forskning och utbildning. Aktörerna anser att denna grupp av lärosäten är avgörande för att adressera deras kompetensbehov utanför storstadsregionerna och områden med låg kompetenstillgång. Företagen menar också att de kommer att ha ökade behov av samverkan inom forskning och utbildning, särskilt i samband med nyetableringar. Aktörerna välkomnar stiftelsens arbete med profilering och efterlyser en ökad samverkan mellan samtliga av landets lärosäten. Vidare anses det viktigt att akademien arbetar tillsammans med näringslivet för att säkra utbildningarnas relevans och att lärosätena borde ta ett större ansvar i att anpassa sitt utbildningsutbud till näringslivets behov.

Flera av aktörerna i dialogerna menar att de gärna skulle samarbeta med stiftelsen när det gäller policy och politisk påverkan. Möjliga områden för samarbete inkluderar gemensamma debattartiklar och dialog inför kontakter med förtroendevalda, inklusive politiska ledningar vid olika departement. Ett ytterligare område är medverkan i event som KK-stiftelsen arrangerar.

4.3 Andra organisationer

Utöver lärosäten och näringslivsföreträdare så har KK-stiftelsen även träffat andra organisationer av central betydelse för verksamheten. Exempelen inkluderar regionala företrädare, fackföreningar, andra stiftelser och statliga forskningsfinansiärer. Mötena har haft olika karaktär, från inbjudan till att medverka på nätverksmöten (exempelvis SKR:s nätverk för regionutvecklingsdirektörer) till bilaterala möten med företrädare för enskilda organisationer. Nedan följer en sammanfattning av synpunkterna från dessa möten.

4.3.1 Betydelsen av KK-stiftelsens programportfölj

I så gott som samtliga möten lyftes hur viktiga KK-stiftelsens stöd varit för att bygga starka forsknings- och utvecklingsmiljöer i hela landet. Genom att ha återkommande utlysningar anpassade för behoven hos högskolor och nyare universitet har dessa kunnat utvecklas och skapa samverkan med det regionala näringslivet. En annan fördel med KK-stiftelsens finansiering är att KK-stiftelsen är en långsiktig finansiär som kan stödja genomförandet av de regionala utvecklings- och smart

specialiseringsstrategier som regionerna arbetar med under längre perioder. Kombinationen av näringslivsfokus och långsiktigheten gör att stiftelsen bidrar till att skapa nätverk och arenor som skapar förutsättningar för starka näringslivskluster med högt kunskapsinnehåll.

4.3.2 Stöd till insatser för förstärkt kompetensförsörjning

En annan sak nämndes av de flesta av de organisationerna var betydelsen av KK-stiftelsens stöd till kompetensförsörjning. Här lyftes dels det generella stödet till starka forsknings- och utbildningsmiljöer som möjliggör högskoleutbildning runt om i hela landet, dels de specifika stöd som ges till lärosätena för att utveckla nya utbildningar. Särskilt det sistnämnda anses särskilt viktigt då KK-stiftelsen är en av få svenska forskningsfinansiärer som kan ge finansiellt stöd till utbildningsinsatser. Skälen till att kompetensförsörjningsfrågorna lyfts varierar mellan olika organisationer, men gemensamt är en insikt om att kompetensbehoven framöver är enorma, inte minst för att lösa de samhällsutmaningar som nämndes i kapitel 2. Exempelvis nämnde företrädare från Västra Götalandsregionen de kompetensutmaningar som följer av att hela fordonsindustrin ställer om från förbränningsmotor till elektrifiering. Omfattningen av behoven är så stora att de aldrig kommer att kunna mötas av enbart nyutexaminerade studenter, utan det kommer krävas kreativa former för att kompetensutveckla yrkesverksamma. Samma sak lyftes också i dialogen med Trygghetsrådet som har en stor roll i implementeringen av det nyligen införda omställningsstudiestödet. KK-stiftelsens tydliga ambition att fortsätta ge stöd till lärosäten som vill utveckla anpassade utbildningar för yrkesverksamma tillsammans med näringslivet togs väl emot.

4.3.3 Kunskap och kompetens i hela landet

Ett tredje perspektiv som lyftes var KK-stiftelsens tydliga roll att stödja högskolor och nyare universitet över hela landet. Särskilt de regionala företrädarna lyfte vikten av KK-stiftelsens ”geografiska uppdrag”, vilket innebär att den kompletterar den nationellt orienterade finansieringen som fördelas via de statliga forskningsfinansiärerna. Stiftelsens fokus på, och nära dialog med de 22 målgruppslärosätena, gör att KK-stiftelsen också har en viktig roll att lyfta deras behov i den nationella forsknings- och utbildningspolitiska diskussionen.

I diskussionerna kring de förslagna strategiska förflyttningarna lyftes följande aspekter som viktiga för KK-stiftelsens fortsatta arbete.

4.3.4 Stöd för tanken om särskilda satsningar

Även om stödet för stiftelsens återkommande program var stort så uttryckte flera behovet av en mer flexibel finansieringsström som komplement. Från olika perspektiv såg företrädarna från de olika organisationerna hur stiftelsen skulle kunna agera förändringsagent i utvecklingsprocesser som är av en karaktär som inte passar de programformer som lyses ut för tillfället. Dessutom lyfte flera tidsaspekten, det vill säga att det i vissa fall inte går att anpassa de projekt man önskar genomföra till den tidplan som bestämts av en finansiär. Det gäller inte minst projekt som involverar många olika parter. Möjligheten att kunna föra dialog med KK-stiftelsen när behov uppstår för särskilda satsningar sågs som mycket lovande och ett viktigt komplement till övrig finansiering.

4.3.5 Samarbete mellan lärosäten

Även om det är viktigt att bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer på varje enskilt lärosäte så innebär det inte att alla lärosäten kan vara lika starka inom alla områden. Företrädarna som vi träffat såg därför positivt på KK-stiftelsens ambition med att få lärosätena att arbeta mer tillsammans. På detta sätt kan de regionala lärosätena användas som nav i nätverk som säkrar både kunskap och kompetens till näringsliv och samhälle. Genom att knyta samman starka miljöer öppnas även möjligheter att lösa mer komplexa utmaningar i tvärvetenskapliga samarbeten.

4.3.6 Bra villkor för forskare

En fråga som bland annat lyftes av Sveriges Universitetslärare och forskare (SULF) var behovet att säkra att de bidrag som ges ger forskarna goda arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter.

4.3.7 Samarbete mellan finansiärer

Flera av organisationer lyfte fram vikten av ett utökat samarbete mellan finansiärer, både offentliga och privata. Skälen är flera. Ett skäl gäller de växande behoven av investeringar i forskning och innovation till stöd för samhällets och näringslivets utveckling. Ett annat är den alltmer mer komplexa karaktären på de samhällsutmaningar som ska lösas, vilket gör att det krävs olika typer av forskning med finansiering från olika källor. Ett tredje är det splittrade finansieringslandskapet med många olika finansiärer. För att underlätta för kraftfulla satsningar som löser samhällsutmaningar och underlättar för sökande forskare och företag uttrycktes en tydlig önskan att KK-stiftelsen ska närma sig andra finansiärer för att utveckla gemensamma och samordnade satsningar.

5 KK-stiftelsens roll i ett framtida forsknings- och utbildningslandskap – Kärnvärden och strategiska förflyttningar

Med utgångspunkt i de omvärldsförändringar som skisserades i inledningen (kapitel 2), KK-stiftelsens långa erfarenhet som finansiär av forskning och utbildning (kapitel 3) samt alla synpunkter som framförts i de dialoger som genomförts under strategiarbetet (kapitel 4) så har KK-stiftelsen tagit fram en ny strategi. Strategin består av två delar. En del beskriver de kärnvärden som tjänat stiftelsen väl under dess historia och därför kommer fortsätta utgöra verksamhetens fundament. I den andra delen slår vi fast ett antal strategiska förflyttningar som ska prägla stiftelsens utvecklingsarbete under de kommande åren. Tillsammans ska de bidra till att stiftelsen blir en **långsiktig och modig finansiär som bygger hela Sverige starkare**.

I detta avslutande avsnitt presenteras kärnvärdena och de strategiska förflyttningarna tillsammans med argument hur de bidrar till att stärka KK-stiftelsens verksamhet.

5.1 Kärnvärden

Med utgångspunkt ifrån stiftelsens stadgar och synpunkter från intressenter har fem kärnvärden identifierats som ska fortsätta utgöra grunden för stiftelsens verksamhet framåt. Kärnvärdena är karaktärsdrag som särskilt lyfts fram när stiftelsens styrka som finansiär beskrivs.

5.1.1 Samverkan för konkurrenskraft

Utgångspunkten för KK-stiftelsens samtliga insatser är att de långsiktigt ska stärka det svenska näringslivet. Stiftelsens stadgar slår fast att de stöd som stiftelsen ger både till kunskap och kompetensutveckling och till forskning ska ske i nära samverkan med näringslivet. När det gäller forskning anges det att stiftelsens finansiering ska matchas av lika stora investeringar från näringslivet.⁷⁶ Men det är inte bara kraven i stadgarna som gör att samverkan mellan akademi och näringsliv står i fokus för stiftelsens verksamhet. Av genomgången av KK-stiftelsens verksamhet och program i kapitel 2 framgår det tydligt hur utbytet mellan dessa aktörer berikar verksamheterna, bygger starka miljöer och stärker konkurrenskraften.

När det gäller utvecklingen av stiftelsens verksamhet framåt är det viktigt att utgå från de stora utmaningar och omställningsbehov som beskrevs i avsnitt 1.2. Behovsbilderna bekräftades i de dialoger som genomförts med näringslivsföreträdare (se avsnitt 3.2) där de ger en bild av en snabb omställning beroende av tekniska förändringar och systemomställning, ofta driven av klimatutmaningar eller andra hållbarhetskrav. För att utnyttja möjligheterna krävs dock stora investeringar, inte minst i forskning, utveckling och kompetensförsörjningsåtgärder. KK-stiftelsen har under sin 30 åriga historia varit en aktör som möjliggjort samarbeten mellan akademi och näringslivet. Vi ser fram emot att fortsätta med detta och i nära dialog med näringslivet och våra målgrupplärosäten utveckla insatser som stärker den svenska konkurrenskraften långsiktigt.

5.1.2 Profilerings av lärosäten

KK-stiftelsens betoning av profilering av lärosäten har sitt ursprung i stadgarna. I §1b anges att KK-stiftelsen ska finansiera ”forskning vid mindre och medelstora högskolor samt nya universitet, som tillkommit efter stiftelsens bildande, inom särskilda profilområden”. Givet att Sverige har många lärosäten och att andelen av den statliga finansieringen som går till stiftelsens lärosäten är små så är

⁷⁶ I § 3 anges att stiftelsen ska ”svara för delfinansiering av sådan forskning vid landets nya universitet och högskolor, som utvecklas i samverkan med det regionala näringslivet och där näringslivet svarar för resterande finansiering. Stiftelsen skall tillse att näringslivets del totalt sett motsvarar minst stiftelsens.”

det varken möjligt eller lämpligt att ha starka kompletta akademiska miljöer inom samtliga akademiska områden på varje lärosäte. Detta är ingen ny insikt för KK-stiftelsen och dess lärosäten.

KK-stiftelsen har genom åren arbetat för att stimulera lärosätenas profilering.⁷⁷ Ett av de viktigaste instrumenten har varit KK-miljöprogrammet som erbjudits i sin nuvarande form sedan 2010.⁷⁸ Även programmet Forskningsprofiler har länge varit en viktig insats för att stödja lärosätenas profileringsarbete. Sedan ett antal år tillbaka är dessutom varje projekts bidrag till utvecklingen av den forsknings- och utbildningsmiljö där forskarna är verksamma ett bedömningskriterium i alla stiftelsens program.

Att arbetet gett effekt blir tydligt i de olika profilområden som finns på flertalet av KK-stiftelsens målgruppslärosäten (se avsnitt 2.3).⁷⁹ Ett exempel var att KK-stiftelsens lärosäten var väl positionerade i förhållande till den tidigare regeringens förslag att utse profilområden vid landets samtliga lärosäten som del av framtida kvalitetsbaserad resursfördelningsmodell.⁸⁰

KK-stiftelsen kommer även fortsättningsvis att arbeta för profilering vid våra målgruppslärosäten. Arbetsätten kommer dock att utvecklas genom att stiftelsen framöver kommer arbeta mer direkt med de forsknings- och utbildningsmiljöer som har tydliga utvecklingsplaner. Den tidigare fokuseringen på profileringsdiskussioner direkt med lärosätesledningarna kommer tonas ned till förmån för andra frågeställningar.

5.1.3 Aktörerna väljer riktning

I avsnittet 1.1 presenterades de komplexa samhällsutmaningar som Sverige och världen står inför och i avsnitt 1.2 presenterades ett antal av de förändringar som det svenska näringslivet genomgått de senaste årtiondena och några av de utmaningar som ligger framför dem. Gemensamt för samtliga är att de är mycket komplexa och kräver bidrag från en mängd olika akademiska discipliner för att kunna adresseras. Behoven tenderar dessutom att utvecklas över tid och därför kan samma företag behöva olika kunskap och kompetenser vid olika tidpunkter.

Förutom att kunskapsbehoven är komplexa och dynamiska är samverkan mellan akademi och näringsliv inte enkelt, vilket bland annat framgår av den företagskartläggning som är en av underlagsrapporterna till stiftelsens strategi. Ett lyckat samarbete kräver en stor grad tillit och lyhördhet inför de olika aktörernas förutsättningar och drivkrafter. Detta tar långt tid att bygga upp.

Tillsammans innebär detta att det är många förutsättningar som måste vara på plats för att ett lyckat samarbete ska utvecklas. KK-stiftelsen menar att om man dessutom begränsar finansieringserbjudandena till vissa vetenskapliga discipliner eller ämnesmässiga inriktningar så finns det stor risk att projekt med stor effekt inte hittar rätt finansiering i rätt tid. Dessutom finns det en risk att en övergång till tematiska utlysningar kommer innebära att de utlysningar som erbjuds får mindre volym och medför att forskare och företag behöver skriva fler ansökningar. Detta tillsammans med att KK-stiftelsens kansli behöver lägga mer resurser på bedömningsarbete bedöms minska effektiviteten i verksamheten. Liknande resonemang, tillsammans med tydliga önskemål från potentiella sökande om

⁷⁷ KK-stiftelsen (2019) *Förnyare i forskningslandskapet: KK-stiftelsen 1994–2019*.

⁷⁸ Damvad (2021) *10 years as Knowledge and Competence Centers*

⁷⁹ Exempel på starka forsknings- och utbildningsmiljöer som växt fram i samverkan med näringslivet på exempelvis Blekinge tekniska högskola och Mälardalens universitet finns på KK-stiftelsens hemsida [Ericsson och BTH stärker Sverige inom mjukvaruutveckling | KK-stiftelsen \(kks.se\)](#) och [Inbyggda system vid MDU har stark näringslivssamverkan | KK-stiftelsen \(kks.se\)](#)

⁸⁰ Utbildningsdepartementet (2022) *Uppdrag att vidareutveckla en modell för kvalitetsbaserad fördelning av forskningsanslag* (U2022/00168)

färre och större utlysningar, framfördes i den enkät som Forskningsfinansieringsutredningen genomförde när den analyserade hur dagens statliga finansieringssystem fungerar.⁸¹

KK-stiftelsens insatser kommer därför, med undantag för vissa särskilda satsningar, alltid vara öppna för projekt inom alla vetenskapliga discipliner och ämnesmässiga inriktningar. Stiftelsen är övertygad om att detta är det bästa sättet att stärka akademiska miljöer, bidra till stärkt svensk konkurrenskraft och att därigenom stödja samhällets förmåga att möta framtida behov och utmaningar.

5.1.4 Förutsägbara finansieringserbjudanden

Av samma skäl som angavs ovan när det gäller vikten att aktörerna får välja riktning så är det även viktigt att med förutsägbara finansieringserbjudanden. Genom att ha återkommande finansieringserbjudande skapas tydliga ramar för diskussionerna mellan akademi och näringsliv. När dessa dessutom återkommer med regelbundenhet finns det tid att i lugn och ro utveckla projektidéer innan man skickar in dem. Skulle konsortiet dessutom få avslag finns det möjlighet att förfina projektförslaget och återkomma i kommande utlysningar.

Som nämndes i kapitel 2 etablerades KK-stiftelsens nuvarande programutbud runt år 2010 och har således erbjudits i nästan 15 år med vissa justeringar längs vägen. Även om programutbudet fortsatt kommer att utvecklas ska stiftelsens ordinarie finansieringserbjudanden präglas av förutsägbarhet i syfte att skapa goda förutsättningar för högkvalitativa ansökningar.

5.1.5 Dialogbaserat arbetssätt

KK-stiftelsen har alltid strävat efter att ha en tät dialog med sina målgruppslärosäten och deras näringslivspartners. Ett dialogbaserat arbetssätt har många fördelar.

En fördel är att de löpande dialogerna ger stiftelsen god insyn i aktuella och framväxande behov. Informationen blir mycket värdefull för att justera finansieringserbjudandena och för att identifiera särskilda satsningar. Dialogerna ger också viktig information för stiftelsens påverkans- och analysarbete.

En annan fördel är att det stärker kvaliteten i de ansökningar som inkommer till stiftelsen. Genom att vara tillgängliga för dialoger under ansökningsförfarandet kan sökande ställa klargörande frågor som gör att onödiga misstag undviks och viktiga aspekter av ansökan utvecklas på ett tydligt sätt.

En tredje fördel är att det underlättar handläggningen av ansökningar. Genom att vara tillgänglig för att svara på frågor och komma med råd hur projekten ska rapporteras minskar onödigt arbete och det bidrar även till förenkling och förtydligande av KK-stiftelsens rutiner.

Fördelarna med ett dialogbaserat arbetssätt är således många och givet att KK-stiftelsen arbetar med ett begränsat antal lärosäten och hanterar betydligt färre ansökningar än exempelvis de statliga finansierarna så är det viktigt det dialogbaserade arbetssätt värnas och utvecklas framöver.

5.2 Strategiska förflyttningar

Stiftelsens kärnvärden kommer fortsättningsvis utgöra grunden för KK-stiftelsens verksamhet. De omvärldsförändringar som nämndes i kapitel 1 innebär dock att stiftelsen måste utvecklas. Nedan presenteras de sex strategiska förflyttningar som ska präglade utvecklingen av verksamheten.

5.2.1 Starka forsknings- och utbildningsmiljöer – Från lednings- till miljöfokus

Stiftelsen har bidragit till lärosätenas prioritering och uppbyggnad av starka forsknings- och utbildningsmiljöer genom återkommande dialoger med ledningarna för målgruppslärosätena. Dialogerna kombinerat med långsiktiga satsningar som KK-miljöprogrammet, som i sin nuvarande form

⁸¹ SOU 2023:19 *Statlig forskningsfinansiering – Underlagsrapporter*.

finansierade de första miljöerna år 2011, har varit viktiga verktyg för arbetet med strategisk prioritering vid flera lärosätena.

Det akademiska landskapet har dock förändrats sedan 2011. Som visades i avsnitt 1.3 har KK-stiftelsens målgruppslärosäten fått alltmer omfattande utbildningsuppdrag samtidigt som de byggt upp stark forskning inom prioriterade områden. Sex av lärosätena har blivit universitet. Ett sätt att beskriva denna utveckling är att lärosätena mognat och utvecklats till väl etablerade akademiska organisationer. Som en följd förändras lärosätenas behov och KK-stiftelsen behöver se över hur vi bäst stödjer deras utveckling framåt.

Ett förändringsbehov gäller innehållet i dialogerna med lärosätesledningarna. Historiskt har dessa haft en verksamhetsutvecklande karaktär genom att stiftelsen fokuserat mycket på behov av strategisk prioritering samt genom KK-miljöprogrammet tydligt föreslagit och ställt krav på hur dessa prioriteringsprocesser ska genomföras. I takt med ökad mognad och att lärosätenas verksamhet blivit allt större är det omöjligt för stiftelsen att ha den insikt i verksamheten som krävs för att ha mer detaljerade uppfattningar om hur lärosätena bör utvecklas. Dialogerna med lärosätesledningar kommer dock vara viktiga framöver, men mer inriktade på informationsbyte om lärosätenas långsiktiga utvecklingsplaner och utmaningar samt på vilket sätt KK-stiftelsen via finansiering och samarbeten kan stödja ledningarnas prioriteringar.

Ett andra förändringsbehov som identifierats är att KK-stiftelsen behöver intensifiera kontakterna med ledningarna för forskningsmiljöer och forskargrupper på våra lärosäten. Detta är nödvändigt för att öka stiftelsens kunskap om de möjligheter och utmaningar som finns i etablerade och framväxande miljöer. De nya insikterna kan användas för att utveckla våra programformer och för att identifiera särskilda satsningar som kan hjälpa till att utveckla miljöerna ytterligare. De tätare dialogerna är också viktiga för att förbättra stiftelsens analysarbete och ge inspel till arbetet med att påverka den forsknings- och utbildningspolitiska diskussionen på nationell nivå. Redan under hösten 2024 kommer arbetet med att utveckla arbetsätten för fördjupade miljödialoger att inledas. Arbetet kommer genomföras i nära dialog med miljöledare på målgruppslärosätena.

Ett konkret resultat av den strategiska förflyttningen blir att inga nya KK-miljöer kommer utses i den nuvarande programformen. Istället inleds ett utvecklingsarbete för att på nya sätt stödja framväxt och utveckling av starka forsknings- och utbildningsmiljöer.

5.2.2 Utvecklade insatser för kompetensförsörjning

Lärosätenas viktigaste bidrag till svensk konkurrenskraft och samhällets utveckling är utbildning och kompetensutveckling av arbetskraften. Som visades i avsnitt 1.3 har det skett en del förändringar av lärosätenas förutsättningar för att bedriva utbildningsverksamhet över åren, men generellt sett har ersättningssystemet varit i stort sett oförändrat sedan 1993. Samtidigt innebär de nya och snabbt förändrade förutsättningarna för näringslivet och samhället att lärosätenas arbete med utbildning och kompetensförsörjning kommer behöva utvecklas. Ett exempel där statsmakterna ställt krav på förändring är förtydligandet i högskolelagen av lärosätenas ansvar att bidra till det livslånga lärandet.⁸²

Idag står högskolor och nyare universitet för cirka 40 procent av de studenter som utbildas vid landets lärosäten, vilket innebär att KK-stiftelsens målgruppslärosäten tar ett stort ansvar för kompetensförsörjningen runt om i landet.

KK-stiftelsen är en av få forskningsfinansierare i Sverige som har i uppdrag att stödja utvecklingen av utbildning på avancerad nivå. Det innebär att stiftelsen är unikt lämpad att finansiera insatser som stimulerar målgruppslärosätena att ta fram nya utbildningskoncept som möter de stora kompetensbehoven på nya sätt. Det gäller utbildning och kompetensutveckling på avancerad nivå för traditionella studenter, forskarstuderande och yrkesverksamma som vill utveckla sin kompetens via högskolestudier. Genom att stiftelsen dessutom finansierar forskning finns det stora möjligheter att

⁸² Prop. 2020/21:60 s. 105-110

kombinera forsknings- och utbildningsfinansiering på ett sätt som stärker den forskningsanknutna utbildningen, stödjer uppbyggnaden av starka forsknings- och utbildningsmiljöer inom profilerade områden och bidrar till kompetensförsörjningen inom viktiga områden för svensk konkurrenskraft.

KK-stiftelsen avser att i dialog med våra intressenter utveckla och intensifiera arbetet med att finansiera kompetensförsörjningsinsatser.

5.2.3 Fler medfinansiärer och samverkanspartners

Samverkan med näringslivet utgör grunden för all den finansiering av forskning som KK-stiftelsen bidrar med och enligt stadgarna är det ett krav att stiftelsens finansiering medfinansieras med lika mycket från näringslivsaktörer. Därför är det avgörande att stiftelsen alltid har en uppdaterad syn på det svenska näringslivets struktur och förutsättningar.

Som nämndes i avsnitt 1.2 har det svenska näringslivet genomgått stora förändringar sedan stiftelsen bildades 1994. Fram till i maj i år har KK-stiftelsen haft en definition av vilka aktörer som räknas som näringslivsaktörer och därmed kan räkna de resurser som avsätts i projektet som medfinansiering. Definitionen har inte varit statisk över åren, utan i takt med att ”knepig” fall identifierats har dessa diskuterats och det har gjorts bedömningar från fall till fall. En återkommande frågeställning har gällt hur man ska bedöma offentligt ägda bolag och bolag som agerat inom välfärdssektorn och därmed fått sina intäkter från offentliga medel.⁸³

Under våren 2024 har stiftelsen uppdaterat kriterierna för vilka aktörer som kan räkna sitt deltagande i forskningsprojekt som medfinansiering och i maj 2024 fastställdes de av styrelsen. Ett syfte med de nya kraven var att vidga synen på vad som kan räknas som näringsliv, framför allt gällande två typer av aktörer.

En gäller aktörer i den framväxande välfärdsekonomin. De största förändringarna är att stiftelsen framöver inte kommer fokusera på i vilken form som verksamheten bedrivs utan istället fokusera på om den verksamhet som bedrivs är konkurrenssatt. Det innebär att det inte bara är privata företag som kommer godkännas som medfinansiärer, utan även offentligt ägda bolag och ideella föreningar om de producerar varor eller tjänster som erbjuds på en marknad, exempelvis Folktandvården som är ett offentligt ägt bolag eller religiösa samfund som bedriver vårdverksamhet som upphandlas via offentlig upphandling. Stiftelsen ställer heller inga krav på att verksamheten ska bedrivas med vinstsyfte. En annan förändring för aktörer inom välfärdssektorn är att stiftelsen fortsatt inte kommer bedöma om intäkterna till bolag kommer från offentliga eller privata aktörer.

Den andra förändringen kopplar till den ökade globaliseringen som beskrevs i avsnitt 1.2 och innebär att KK-stiftelsen numera godkänner medfinansiering från utländska bolag, det vill säga bolag som inte bedriver verksamhet i Sverige. Ett skäl för detta är att näringslivsföreträdare och lärosätesrepresentanter framfört att utländska bolags medverkan kommer stärka svensk konkurrenskraft och svensk forskning. Genom att samarbeta med utländska företag skapas nya nätverk och nya behov inkluderas i projekten. En annan fördel är att man undviker att etablerade samarbeten avslutas då enskilda utvecklingsenheter inom svenska multinationella koncerner flyttar till andra länder.

Utöver dessa två vidgningar innehåller de nya kriterierna förtydliganden gällande mikroföretag, forskningsinstitut och så kallade innovationsstödjande verksamheter (science parks, innovationskontor, kluster m.m.) möjligheter att medfinansiera projekt.

Precis som tidigare kommer KK-stiftelsen fortsätta att följa utvecklingen av det svenska näringslivet och anpassa kraven löpande så att stiftelsens satsningar stärker svensk konkurrenskraft på bästa sätt.

⁸³ Styrelsebeslut KK-stiftelsen 15 maj. För mer information om de nya kriterierna för medfinansierande näringslivsaktörer se KK-stiftelsens hemsida [Kriterier för medfinansierande näringslivsaktörer | KK-stiftelsen \(kks.se\)](https://kks.se)

Ett dialogbaserat arbetssätt, nära kontakter med starka forsknings- och utbildningsmiljöer i hela landet och löpande analyser av det svenska näringslivet kommer vara viktigt för att hålla kriterierna uppdaterade framåt.

5.2.4 Särskilda satsningar som komplement till programportföljen

Förutsägbara finansieringsformer är ett av stiftelsens kärnvärden och utlysningar där medel fördelas i konkurrens kommer utgöra huvuddelen av stiftelsens verksamhet framöver. De samverkande samhällsförändringarna och omställningen av näringslivet innebär dock att det finns utmaningar och möjligheter som inte kan stödjas via ordinarie program. Därför kommer KK-stiftelsen framöver att ha möjlighet att komplettera de ordinarie programmen med särskilda satsningar. På detta sätt utnyttjas stiftelseformens frihet för att genomföra nödvändiga insatser som andra finansiärer i det svenska systemet har svårare att finansiera. De särskilda satsningarna kan också användas för att utveckla den ordinarie programverksamheten genom att insatser som genomförs som pilotsatsningar kan skalas upp och inkluderas i ordinarie programutbud.

När det gäller utformningen av särskilda satsningar så kan de ha olika former.

En form som stiftelsen använt sig av under de senare åren är utlysningar med särskilt fokus. Exempel på denna typ av satsningar är utlysningen för att hantera kompetensförsörjning i samband med pandemin år 2020⁸⁴, Ukrainautlysningen år 2022⁸⁵ som gav stiftelsens målgruppslärosäten möjlighet att ge ukrainska forskare en akademisk fristad i Sverige samt utlysningen Kompetensförsörjning för näringslivets klimatomställning.⁸⁶ Samtliga dessa utlysningar är exempel där stiftelsen svarat upp mot stora, och i fallet Corona och Ukraina, hastigt uppkomna behov formulerade av akademien eller näringslivet. Erfarenheterna från insatserna och en stor vana att genomföra utlysningsprocesser innebär att beredskapen att göra denna typ av insatser är stor.

En annan form som sannolikt blir allt viktigare framöver är att finansiera enskilda projekt utan att genomföra en utlysning. I dessa fall gäller det projekt som inte faller inom ramen för stiftelsens program, men som bedöms ha stort värde för målgruppslärosätena och svenskt näringsliv samt ligga i linje med stiftelsens ändamål och strategi. Under året har vi finansierat ett sådant projekt som del av stiftelsens jubileumsfirande. Det gäller projektet Campus totalförsvar som är en samordnade plattform för utveckling av utbildningar vid landets lärosäten med syfte att bygga upp Sveriges totalförsvar. Insatsen leds av två av våra målgruppslärosäten, Örebro Universitet och Försvarshögskolan.⁸⁷ Finansieringen från KK-stiftelsen var ett startbidrag som gjorde det möjligt att snabbt starta upp verksamheten i väntan på statlig finansiering. En annan särskild satsning som genomförts som del av stiftelsens 30 års-jubileum är de så kallade jubileumsdoktoranderna där stiftelsen har gett ett erbjudande till samtliga 22 målgruppslärosäten att få full finansiering av två doktorander vid respektive lärosäte. Kravet är att doktoranderna ska ha en tydlig plan att samverka med externa organisationer, näringslivsaktörer eller andra, som del av forskarutbildningen.⁸⁸ Processer för finansiering av enskilda projekt utanför den ordinarie programverksamheten med kriterier och metoder för kvalitetssäkring har utvecklats parallellt med diskussionerna kring jubileumssatsningarna under 2024 och kommer beslutas inom det närmaste halvåret.

⁸⁴ KK-stiftelsen (2020) *Verksamhetsberättelse och årsredovisning 2020*

⁸⁵ KK-stiftelsen (2022) *Verksamhetsberättelse och årsredovisning 2022*

⁸⁶ För en beskrivning av de tre projekt som finansierades inom utlysningen se KK-stiftelsens hemsida [Industrins gröna framtid formas av nytt utbildningsprojekt | KK-stiftelsen \(kks.se\)](#)

⁸⁷ Se Örebro universitets hemsida för en övergripande beskrivning av projektet [Campus totalförsvar - nytt samarbete mellan svenska lärosäten - Nyhetsarkiv - Örebro universitet \(oru.se\)](#)

⁸⁸ Mer information om satsningen på jubileumsdoktoranderna finns på KK-stiftelsens hemsida [Jubileumsdoktorander | KK-stiftelsen \(kks.se\)](#)

En tredje form av särskilda satsningar som bedöms bli viktigare framöver är olika typer av följdinvesteringar till tidigare beviljade projekt. Principen är att medverkande parter i redan beviljade projekt ska ha möjlighet att diskutera finansiering av ytterligare projekt som knyter an till, och på väsentliga sätt, ökar effekten av det redan finansierade projektet. Det kan exempelvis gälla etablering av ett internationellt samarbete med konsortier i andra länder som identifierats inom ramen för ett beviljat projekt. En annan möjlighet är att man önskar utveckla utbildningar baserade på den forskning som tagits fram inom ramen för ett projekt. Ett tredje exempel skulle kunna vara att parterna i ett utbildningssamarbete vill gå vidare och göra en kort förstudie för att undersöka möjligheterna att fördjupa samarbetet genom att bedriva ett forskningsprojekt tillsammans.

Genom den nya strategin kommer stiftelsen att kombinera förutsägbarhet i form av den etablerade programverksamheten och möjligheten att stödja initiativ som bryter ny mark. På detta sätt kommer vi få ökad effekt av stiftelsens insatser och etablera KK-stiftelsen som förändringsagent i det svenska forsknings- och utbildningssystemet.

5.2.5 Samarbete mellan lärosäten

Som framgår av genomgången av KK-stiftelsens program i kapitel 2 så är skapandet av starka forsknings- och utbildningsmiljöer en av stiftelsens viktigaste uppgifter. Prioriteringen grundar sig på formuleringar i stiftelsens stadgar och utgör ett av kärnvärdena i den nya strategin.

Den förändrade omvärlden ställer dock stora krav på lärosätena att kunna erbjuda en stor bredd av kunskap och kompetens till samhälle och näringsliv, vilket beskrevs i avsnitt 1.1 och 1.2. Till detta ska också läggas att många av stiftelsens lärosäten är relativt små och har begränsade basanslag från staten. Sammantaget gör därför stiftelsen bedömningen att det behövs insatser och programutformningar som tydligare öppnar upp för samarbeten mellan lärosäten än tidigare. Samordning av utbildningar, internationella samarbeten och samarbeten mellan olika kunskapsområden är exempel på möjliga samsamarbetsområden. Behovet av ökat samarbete mellan lärosäten lyftes även av lärosätena själva och näringslivsaktörerna i de strategidialoger som redovisades i kapitel 3.

Redan idag ser vi flera exempel på samarbeten mellan lärosäten i våra projekt, exempelvis är det vanligt med samarbeten inom programmet Företagsforskarskolor. Finansieringen av Campus totalförsvaret och satsningen Kompetensförsörjning för näringslivets kompetensförsörjning är ytterligare exempel på särskilda satsningar där stiftelsen uppmuntrar samarbeten mellan lärosäten.

Genom att i framtiden skapa möjligheter för mer samarbete mellan lärosäten vill KK-stiftelsen bidra till en utveckling där lärosätena tillsammans sätter agendan och skapar en koordinering utifrån kännedom om behoven hos näringsliv, samhällsaktörer, forskare och studenter.

5.2.6 Starkare och klokare röst i forsknings- och utbildningspolitiken

KK-stiftelsens kärnuppdrag är finansiering av forsknings- och utbildningsinsatser, men vi bidrar också till den forsknings- och utbildningspolitiska debatten genom att ge inspel till propositioner, skriva remissvar och debattartiklar samt medverka i olika nätverk. Inspelen har dock hittills främst varit av reaktiv karaktär genom bidrag i formella inspelsprocesser och medverkan i debatter kring frågor som är av betydelse för stiftelsen och dess intressenter.

Framöver kommer stiftelsen att ta större plats i den forsknings- och utbildningspolitiska debatten och agera mer proaktivt. Ett skäl till detta är att vi inom många områden ser att enbart finansiering av projekt inte räcker för att få full effekt. Detta gäller särskilt inom området kompetensförsörjning för yrkesverksamma där stiftelsen, i projektform, finansierat utveckling av utbildningar i över tio år via programmet Expertkompetens. Erfarenheterna från denna insats visar att utbildningarna på grund av gällande ersättningsmodeller är en förlustaffär för lärosäten och därför inte integreras i lärosätenas ordinarie kursutbud när stiftelsens finansiering upphör. Ersättningsmodellernas utformning är ett exempel på en frågeställning som KK-stiftelsen planerar att driva tillsammans med andra organisationer. Målet är att få till en strukturell förändring som gör att incitamenten att bedriva

utbildning för yrkesverksamma stärks för lärosätena samtidigt som det skapas insikter kring vad som krävs av näringslivet, fackföreningar och offentliga aktörer för att få ett utbildningssystem för yrkesverksamma som är anpassat för framtida kompetensbehov och som är lätt för den enskilde att använda sig av.

För att få genomslag i den forsknings- och utbildningspolitiska diskussionen räcker det inte med att ha en stark röst. Den måste också vara trovärdig och bidra till ökad kunskap. KK-stiftelsen har i detta sammanhang stor nytta av vårt dialogbaserade arbetssätt som gör att vi löpande får ta del av insikter, behov och utmaningar hos våra 22 målgruppslärosäten och deras samarbetspartners. Vi kommer även behöva utveckla och avsätta mer resurser för analysarbete, kartläggningar, seminarier samt etablering av och medverkan i nätverk.

Bilagor

Bilaga 1. Organisationer som konsulterats inom ramen för strategiarbetet

Organisation	Datum	Deltagare
Malmö universitet	17 januari 2024	Kerstin Tham, Malin Ideland, Andreas Jacobsson, Annika Olsson, Susanna Hedenborg, Julia Davies, Paul Davidsson, Tautgirdas Ruzgas, Daniel Holmberg, Rebecka Wallin, Erland Björklund
Blekinge Tekniska Högskola	18 januari 2024	Mats Viberg, Eva Pettersson, Andreas Larsson, Lars Lundberg, Martin Andersson, Tony Gorschek, Tobias Larsson, Veronica Sundstedt
Högskolan i Gävle	25 januari 2024	Ylva Fältholm, Lars Bengtsson, Catharina Hegrelius, Niclas Björsell, David Hallman, Mattias Calmunger, Per Hilletoft
Örebro universitet	26 januari 2024	Johan Schnürer, Anna-Karin Andershed, Amy Loutfi, Eva Särndahl, Robert Brummer, Tuulia Hyötyläinen, Anna Kärrman, Johan Åkerman, Jacob Ehnfors
Mälardalens universitet	31 januari 2024	Martin Hellström, Markus Bohlin, Örjan Danielsson, Daniel Sundmark, Jessica Bruch, Thomas Nolte, Monica Odlare, Moris Behnam, Katarina Bälter
Mittuniversitetet	1 februari 2024	Anders Fällström, Ludde Edgren, Sandra Wall-Renius, Lars-Erik Rännar, Ingela Bäckström, Anna Olofsson, Hans-Erik Nilsson, Mikael Bäckström, Andrey Koptjug, Minna Lundgren
Högskolan i Halmstad	7 februari 2024	Susanna Öhman, Thorsteinn Rögnvaldsson, Malin Hallén, Cathrine Legrand, Lena-Karin Erlandsson, Cristofer Englund, Måns Svensson, Max Lundberg
Högskolan i Borås	8 februari 2024	Mats Tinnsten, Kim Bolton, Mohammad Taherzadeh, Magnus Hagiwara, Björn Hammarfelt, Stefan Cronholm, Nawar Kadi
Högskolan Väst	8 februari 2024	Mats Jägstam, Peter Olofsson-Sahl, Lennart Malmsköld, Ulrika Lundh Snis, Joel Andersson, Jan Theliander

Organisation	Datum	Deltagare
Högskolan i Skövde	9 februari 2024	Muriel Beser Hugosson, Lena Mårtensson, Marie Smedbro, Anna Runnemalm, Henrik Svensson, Diana Tilevik, Mikael Wickelgren, Alexandra Krettek, Tehseen Aslam
Linnéuniversitetet	15 februari 2024	Peter Aronsson, Jesper Andersson, Ian Nicholls, Susanne Ackum, Thomas K. Bader, Elin Lindehoff, Andreas Stephan, Annett Wolf
Högskolan Kristianstad	20 februari 2024	Håkan Phil, Viktoria Olsson, Magnus Bergqvist, Karin Wendin, Pauline Stolt, Maria Haak, Pernilla Garmy
Karlstads universitet	21 februari 2024	Jerker Moodysson, Margareta Friman, Anna Brunström, Per Kristensson, Mikael Grehk, Christina Olin-Scheller, Agne Severin
Försvarshögskolan	22 februari 2024	Robert Egnell, Stefan Silfverskiöld, Per Skoglund, Olov Wenell, Kjell Engelbrekt, John Nisser
Södertörns högskola	22 februari 2024	Gustav Amberg, Anna Maria Jönsson, Mikael Gilek, David Thurfjel, Hans Ruin, Gabriella Voglio, Johanna Tolbäck
Kungliga musikhögskolan	23 februari 2024	Johannes Landgren, Henrik Frisk, Kersti Hedqvist
Högskolan Dalarna	6 mars 2024	Jörgen Elbe, Maria Jansdotter Samuelsson, Johan Borg, Tobias Heldt, Linda Vixner, Ewa Wäckelgård
Konstfack	7 mars 2024	Anna Valtonen, Cecilia Järdeemar, Mathew Gregory, Elisabet Nordwall, Annelie Holmberg, Jenny Althoff
Stockholms konstnärliga högskola	7 mars 2024	Paula Crabtree, Ellen Røed, Ann Kroon
Kungliga konsthögskolan	11 mars 2024	Sanne Kofod Olsen, Åsa Andersson, Sarah Heuberger, Axel Andersson, Lina Bjerneld, Björn Larsson
Jönköping University	12 mars 2024	Agneta Marell, Salem Seifeddine, Linda Johansson, Timur Uman, Kerstin Johansen
Gymnastik- och idrottshögskolan	14 mars 2024	Per Nilsson, Björn Sandahl, Maria Ekblom, Anna Bjerkefors, Victoria Blom, Sofia Brorsson
Västra Götalandsregionen	8 april 2024	Gustaf Zettergren, Anders Carlberg, Helena Lundberg Nilsson

Organisation	Datum	Deltagare
Svenskt näringsliv	10 april 2024	Svenskt näringslivs FoU branschgrupp med representanter från Installatörsföretagen, Innovationsföretagen, Jernkontoret, Livsmedelsindustrierna, Visita, Skogsindustrierna, Teknikföretagen, LIF, Svemin, SBUF, Byggföretagen, Almega, Mobility Sweden, Svensk Handel
Forskningsstiftelserna	22 april 2024	Stiftelsen för strategisk forskning (SSF), Mistra, Stint, Riksbankens jubileumsfond, Östersjöstiftelsen
Teknikföretagen	24 april 2024	Patrik Sandgren, Peter Johansson
SKR	26 april 2024	Nätverket för regionala utvecklingsdirektörer
Sweden Bio	26 april 2024	Jessica Mårtensson, Maja Neiman
Northvolt	29 april 2024	Martin Karlsson
Svenskt Trä	30 april 2024	Tomas Alsmarker
Fordonskomponentgruppen	8 maj 2024	Peter Bryntesson
Scania	8 maj 2024	Anders Berglund
Volvo Cars	14 maj 2024	Stefan Christiernin, Maria Bernander
Volvo Group	22 maj 2024	Peter Mårdberg Jozsa
GKN Aerospace	27 maj 2024	Henrik Runnemalm
Trygghetsrådet	29 maj 2024	Anders Boman, Åsa Thambert
IF Metall	19 juni 2024	Josefine Larsson, Stefan Sjöquist, Aleksandar Zuza
SULF	20 juni 2024	Karin Åmossa, Jacob Adamowicz

Bilaga 2. Underlag strategidialog

Datum

2023-12-04

Underlag dialogmöte för inspel till KK-stiftelsens nya strategi

Behovet av forskning och ny kunskap har aldrig varit större. Världen står inför stora utmaningar som klimatomställning, accelererande AI-utveckling och ett nytt geopolitiskt landskap. Följden blir omfattande omställningsbehov inom både näringsliv och samhälle. För att lyckas krävs ny kunskap, nya tekniska landvinningar och tillgång till personer med rätt kompetens. Forskning och forskningsanknuten utbildning är avgörande för en effektiv kompetensförsörjning både för yngre på väg ut i arbetslivet och för livslångt lärande för redan yrkesverksamma. KK-stiftelsens målgruppslärosäten är en viktig kraft för att kunna möta de samhälleliga utmaningarna och bidra till utveckling i hela landet.

Genom åren har KK-stiftelsen haft en viktig roll att stödja utvecklingen av forskning och utbildning. Sedan bildandet har 12 miljarder fördelats till nästan 3500 projekt. I enlighet med stiftelsen stadgar har huvuddelen av dessa medel har använts för att bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer vid landets högskolor och nya universitet. Ett nära samarbete med näringslivet med syftet att bygga den långsiktiga konkurrenskraften för svenskt näringsliv har varit ett annat kännetecken för KK-stiftelsens verksamhet. Nyttiggörande och stöd till nya insatser för näringslivets kompetensförsörjning är andra viktiga delar av verksamheten. Samtliga dessa verksamhetsområden kommer vara viktiga även i framtiden.

För att säkra att KK-stiftelsens verksamhet är effektiv, möter samhällsutmaningarna och stödjer er verksamhet på bästa sätt kommer vi under 2024 att ta fram en ny strategi. Strategin kommer utgöra grunden för utvecklingen av KK-stiftelsens verksamhet, inklusive våra program, under de kommande fem åren och kommer svara på frågan:

Hur kan stiftelsens 450 miljoner i årlig finansiering användas på bäst sätt för att stärka Sveriges konkurrenskraft och bidra till den hållbara omställningen?

Nu behöver vi era inspel!

Syfte och frågor

Syftet med vårt möte är att tillsammans med er lyfta blicken och få er bild av vilka omvärldsfaktorer som ni ser som viktigast för samhällsutvecklingen och hur ni ser att KK-stiftelsen behöver utvecklas för att möta era framtida behov.

Här är de frågor som vi vill diskutera med er.

Vilka omvärldsförändringar ser ni kommer påverka er verksamhet de kommande tio åren? Hur slår dessa förändringar mot Sverige?

Vad är era planer för att möta förändringarna? Vilka är era största utmaningar?

Hur ser ni att KK-stiftelsen kan utvecklas för att möta era behov?

Stöd till forskning. Finansiering av forskning samproducerad med näringslivet har alltid utgjort kärnan i KK-stiftelsens verksamhet. På vilket sätt anser ni att den behöver utvecklas?

Från KK-stiftelsens sida har vi funderat på några frågor kopplat till forskningsfinansieringen och det gäller bland annat:

- Behöver KK-stiftelsens finansiering förändras för att möta framväxande behov i näringslivet och för att stödja omställningen?
- Hur fungerar KK-stiftelsens finansiering som hävstång för finansiering från andra finansiärer? Ser ni förändringsbehov som kan stimulera tillgången till finansiering från andra källor?
- Hur samspelar KK-stiftelsens medel med basanslagen? Finns det sätt som KK-stiftelsens finansiering kan ändras för att öka lärosätets möjlighet till strategiska prioriteringar?

Stöd till forskningsanknuten utbildning. KK-stiftelsen har också flera instrument för att stödja utveckling av utbildning på avancerad nivå och kompetensförsörjning för livslångt lärande. Hur är ni organiserade för att koppla samman forskning, utbildning och samverka med näringslivet idag? Hur utnyttjar ni dessa stöd idag? Hur kan de utformas för att möta framtidens kompetensbehov?

Har ni frågor inför mötet tveka inte att kontakta:

Joakim Appelquist joakim.appelquist@kks.se

Gabriel Granström gabriel.granstrom@kks.se

Bilaga 3: Strategidialoger med KK-stiftelsens målgrupplärosäten

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
Malmö universitet	17 januari	<ul style="list-style-type: none"> Stöd till doktorander är avgörande för att bygga långsiktigt hållbara forsknings- och utbildningsmiljöer OCH för långvariga samarbeten med näringslivet. All utbildning måste vara forskningsanknuten. KK-stiftelsen måste fortsätta ha insatser som knyter samman forskningen och utbildningen. Uppdatera synen på näringslivet så att den är bättre anpassad till de förändringar som skett i svenskt näringsliv. Aktörer som verkar i gränslandet mellan företag, offentlig sektor och den idéburna sektorn behöver kunna ingå i projekten. Stöd till forskare som vill använda de stora forskningsinfrastrukturerna tillsammans med näringslivet behövs. Stöd till plattformar som stärker samverkan med näringslivet kan vara ett sätt att bredda näringslivsdeltagandet.
Blekinge tekniska högskola	18 januari	<ul style="list-style-type: none"> AI:s transformerande kraft för svenskt näringsliv, ingenjörsyrket och lärosätens verksamhet, både när det gäller forskning och utbildning. BTH betonade vikten av att koppla samman forskning och utbildning. Fortsatta satsningar på att utveckla form och innehåll i utbildningarna är viktig, inte minst kopplat till det livslånga lärandet. Vikten av långsiktiga satsningar. Det tar lång tid att bygga upp bra forskning, särskilt i samarbete med näringslivet. För att få full utväxling som forskare, näringsliv och finansiär gör behöver satsningarna vara långa. Underlätta för mindre företag att vara med i satsningarna. De har stora behov, kan bidra till forskningen och vill gärna vara med. Det kräver stor flexibilitet. Utveckla stöd till doktorander och företagsforskarskolor så att de blir mer flexibla. På så sätt kan de bättre möta näringslivets behov och underlättar för lärosätens planering. Licentiatskolor kan fungera bättre än doktorandskolor, särskilt för mindre företag.
Högskolan i Gävle	25 januari	<ul style="list-style-type: none"> Behov av att kunna samverka med andra lärosäten inom ramen för finansierade projekt, i Sverige och internationellt. På så sätt skapas kritisk massa och genom att samverka kan man bättre möta näringslivets behov. Företagsforskarskolor som samlar doktorander från flera lärosäten är ett bra exempel. Samverkan mellan offentlig sektor och näringslivet blir allt viktigare. Viktigt att se till att incitamenten för samverkan med breddade konstellationer blir rätt. Dialogen mellan finansiär och sökande är viktig i alla steg. Det finns ett stort intresse för livslångt lärande från näringslivet. Men för att möta behoven hos de anställda räcker det inte med kurser på avancerad nivå. Ibland behövs även mer grundläggande utbildningar. Viktigt med finansiering till mindre projekt som på sikt bygger forskningen och stödjer framväxten av forskargrupper.

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
Örebro universitet	26 januari	<ul style="list-style-type: none"> Hur kan stiftelsen fortsätta stödja starka miljöer som fått stöd under längre tid? Det finns behov av instrument som tar vid efter dagens Forskningsprofiler. Det behövs instrument som underlättar att man kan behålla duktiga forskare med vana att samarbeta med näringslivet. Det gäller på alla nivåer från postdocs till biträdande lektorer och professorer. Framtida instrument kan behöva fokusera mer på individer än projekt. Överväg fortsatt finansiering när en Företagsforskarskola avslutas. Näringslivet är ofta intresserat att fortsätta samarbetet efter att doktoranderna är färdiga. Öppna upp för att godkänna medfinansiering från internationella företag. Svenskt näringsliv är globalt och att ta med internationella aktörer i projekt bidrar tydligt till svensk konkurrenskraft i de flesta fall. Det behövs finansiering av medelstora forskningsinfrastrukturer. En del kan finansieras inom ramen för projekt, men behoven är många för att forskningen ska vara fortsatt konkurrenskraftig. Tvärvetenskapliga projekt blir allt viktigare för att möta framväxande samhällsutmaningar. Bedömningar av dessa projekt kräver anpassade bedömningsprocesser så att de inte hamnar mellan "ämnesmässiga stolar".
Mälardalens universitet	31 januari	<ul style="list-style-type: none"> Den gröna omställningen och andra hållbarhetsutmaningar kräver genuint tvärvetenskapliga angreppssätt, både inom forskningen och utbildningen. En accelererande teknikutveckling gör att internationella samarbeten blir allt viktigare. Det är viktigt både för akademien och svenska företag. Ett sätt skulle vara att adjungera svenska forskare till teknikledande internationella företag. Överväg större och längre finansiering till "Synergi-liknande" projekt. Det tar lång tid att utveckla tvärvetenskaplig samverkan, särskilt när det sker tillsammans med näringslivet. Då är det viktigt att ge rätt förutsättningar för att det ska bli bra. Industriforskarskolorna fungerar bra, men det skulle behövas instrument som finansierar "vanliga" doktorander. Det behövs en mix för långsiktigt hållbara akademiska miljöer. Överväg att utveckla finansieringsinstrument som kan göra att färdiga industridoktorander kan fortsätta samarbeta med akademi. Bra sätt att utnyttja uppbyggda nätverk mellan näringsliv och akademi samtidigt som det bygger doktorandens fortsatta karriär. Stiftelsens utbildningssatsningar är viktiga för utvecklingen av utbildningsutbudet på lärosätena. Resultat från den avancerade nivå "spiller" ofta över på grundutbildningen. Det är viktigt att personal som arbetar med forskningsinfrastruktur kan få finansiering inom ramen för KK-stiftelsens projekt. På så sätt minskar sårbarheten och det kan skapas karriärvägar för forskningsassistenter och forskningsingenjörer.
Mittuniversitetet	1 februari	<ul style="list-style-type: none"> Mittuniversitetet arbetar med att stödja den gröna omställningen i norra Sverige, inte minst gällande kompetensförsörjning. Internationell rekrytering kommer vara

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<p>avgörande för att lyckas. Flera förslag på insatser som skulle underlätta rekryteringen av studenter från länder utanför Europa fördes fram.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Önskan om en vidgad näringslivsdefinition fördes fram även av Mittuniversitetet då det skulle underlätta samarbeten bland annat inom sport- och turismområdet. • Viktigt med stödformer som bygger vidare på nätverk och forskning som utvecklats inom ramen för Företagsforskarskolor. • En möjlig utveckling av KK-stiftelsens finansiering vore "Synergi"-liknande insatser som är öppna för samarbeten mellan forskargrupper på olika lärosäten. För att de ska vara effektiva krävs dock större finansiering än i dagens program.
Högskolan i Halmstad	7 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Oro i omvärlden, minskade resurser till högskolesektorn, effekter av AI och industrins omställning mot ökad hållbarhet lyftes som viktiga omvärldsfaktorer framåt. • Ökat fokus på nyttiggörande i finansieringen från stiftelsen var ett önskemål. Det kan ske inom ramen för existerande projekt och program, men man bör även överväga om det krävs särskilda satsningar. Med stort fokus på samverkansforskning är det en god investering att satsa medel så att de forskningsresultat som tas fram också resulterar i produkter, tjänster och processer hos medverkande företag och andra aktörer. • Öppna för deltagande av internationella företag. Ökad internationalisering i forskning och utbildning behöver även avspeglas i näringslivsdefinitionen. • Överväg att erbjuda finansiering som tar vidare resultat och nätverk som byggts upp inom ramen för Företagsforskarskolor. Postdoc-program skulle kunna vara en möjlighet. • Frågor ställdes också kring vilken roll stiftelsen kan spela för att stärka kvalitet och attraktivitet i STEM-utbildningar och andra områden med stora kompetensbehov.
Högskolan i Borås	8 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Gör fler satsningar på innovation. Många forskningsresultat kan tas vidare till lösningar i näringsliv och offentlig sektor. Men då krävs det någon form av finansiering. • Även på högskolan i Borås lyftes behovet att se över näringslivsdefinitionen för att få med fler startups och företag verksamma i välfärdssektorn. • Överväg att variera graden av medfinansieringskrav beroende på hur väl upparbetade näringslivskontakter enskilda forskare eller miljöer har. • Gör finansieringen av gästprofessorer mer flexibel så att personer kan gästa svenska miljöer flera gånger under en längre period istället för att kräva sammanhängande vistelser. • Öppna för finansiering av forskningsinfrastruktur. • Önskan om stöd för utveckling av svenska utbildningssystemet. STEM är viktigt, men man bör även tänka STEAM, det vill säga inkludera även konstnärliga perspektiv.
Högskolan Väst	8 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Talangattraktion kommer att bli allt viktigare för att klara näringslivets kompetensförsörjning. Nya insatser som stimulerar rekrytering av internationella studenter kommer

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<p>vara viktigt. Samarbeten mellan lärosäten och kreativa nya grepp kommer krävas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Satsa på stöd till innovationsmiljöer. Finansieringssystemet är relativt väl rustat för projektfinansiering, men för att få full utväxling krävs kompletterande insatser som finansierar miljöernas "infrastruktur" långsiktigt. Miljöerna blir mötesplatser för att underhålla nätverken med näringslivet. • Rekryteringar är ett välfungerande program. Ett sätt är att göra det ännu mer attraktivt är kunna tilläggsfinansiera projekt som drivs av de personer som rekryterats. På så sätt ökar sannolikheten att de stannar långsiktigt. • Doktorandfinansiering är viktigt för att bygga starka miljöer. • En uppdaterad forskningsinfrastruktur möjliggör högkvalitativ forskning, ökar högskolans attraktivitet som samarbetspartner för näringslivet och förbereder studenterna bättre för kommande yrkesliv. Stiftelsen bör överväga förstärkt stöd till investeringar i forskningsinfrastruktur och öppna för finansiering av personal som ansvarar för driften av dem. • Internationalisering är avgörande för högkvalitativ forskning. Projektstöd för att "spegla projekt" som bedrivs hos internationella samarbetspartners skulle kunna vara en modell. • KK-stiftelsens tydliga utlysningssykel och informationsmöten lyftes fram som värdefulla.
Högskolan i Skövde	9 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Högskolan i Skövde står mitt i omställningen och det gäller alla delar av samhället och näringslivet. Fordonsindustrin, livsmedelsindustrin, gaming, energi och försvaret var några områden som nämndes. Det nya är att dessa behöver arbeta tillsammans och även inkludera offentlig sektor. Det finns stora förväntningar på högskolan att bidra till kompetensförsörjning och utveckling av alla dessa områden. • Stöd till större "noder" för att tillsammans med aktörer inom näringslivet och samhället utveckla långsiktiga samarbeten för omställning lyftes som ett önskemål. • KK-stiftelsens programformer är till stor del bra, men det behövs ökad agilitet och flexibilitet för att man ska kunna möta snabbt framväxande och förändrade krav. • Överväg att införa stöd som följer på forskningsprogrammen så att kunskap och lösningar som tas fram kan implementeras. • Det behövs stöd för investeringar i forskningsinfrastruktur för att högskolan ska vara attraktiv för näringslivet. • Det behövs satsningar på doktorander. Både mer flexibel finansiering av industridoktorander, inte bara via Företagsforskarskolor, och "vanliga" doktorander för att bygga långsiktigt hållbara forskningsmiljöer behövs. • Se över näringslivsdefinitionen så att mindre företag kan medverka. • Överväg att differentiera kraven på medfinansiering från industrin. När man utvecklar nya tvärvetenskapliga samarbeten för att möta samhällsutmaningar kan det ibland ta längre tid att få med industrin. Kan kraven anpassas för detta? • Se över OH-nivåerna. Med väldigt litet basanslag för forskning är det svårt att kunna medfinansiera alla projekt som man lyckas få beviljade.

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<ul style="list-style-type: none"> • Stor utmaning att finansiera verksamhet som stödjer det livslånga lärandet med dagens ersättningsystem. KK-stiftelsen kan bidra genom att finansiera utvecklingsprojekt som belyser problem och presenterar alternativa lösningar och modeller.
Linnéuniversitetet	15 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetensförsörjning är avgörande för att fortsatt bygga starka miljöer och kunna erbjuda högkvalitativ, forskningsanknuten utbildning. • Programmet Rekrytering är ett viktigt instrument, men utlysningen skulle tjäna på att bli mer flexibel med fler bedömningstillfällen per år. • Stärk finansieringen för personer som är i början av sin forskarkarriär. Ett exempel skulle kunna vara att inkludera finansiering för en doktorand vid rekryteringsstöd för en biträdande lektor. Ett annat skulle kunna vara att erbjuda extra projektfinansiering, typ ett HÖG-projekt. • Företrädarna för forskargrupperna lyfte även behov av att erbjuda stöd till forskare som behöver en "nystart" i karriären. Forskningsproduktionen kan ha minskat av olika skäl, såsom barn, ökad andel utbildning under en period eller ledarskapsuppdrag. Särskilda stöd till denna grupp kan vara effektivt då det kan göra att man snabbt kan komma upp i produktivitet genom att utnyttja tidiga erfarenheter. • Fundera över hur kriteriet "Starka forskningsmiljöer" används i bedömningarna. Det är inte alltid miljön stärks genom att bara fokusera på styrkan på det egna lärosätet. Samverkan med andra forskargrupper, nationellt och internationellt, kan vara minst lika viktigt för att stärka lärosätets profil. • Även på Linnéuniversitetet lyftes behovet att uppdatera näringslivsdefinitionen. Särskilt betonades behovet av att anpassa stödformerna och medfinansieringen så att små och medelstora företag kan medverka i projekten. • Stöd till forskningsinfrastruktur är viktigt. Det gäller framför allt stöd för drift och utveckling.
Högskolan Kristianstad	20 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Mycket av högskolans forskning genomförs i samverkan med aktörer i den offentliga sektorn, vilket gör kraven på medfinansiering från näringslivet till en utmaning. En översyn av näringslivsdefinitionen, som gärna öppnar för företag inom välfärdssektorn, var ett önskemål. • Högskolans näringslivssamarbete sker till stora delar med mindre företag. En ökad flexibilitet för att ta hänsyn till dessa företags möjligheter och behov efterfrågades. • Högskolan skulle även vilja se mer differentierade insatser som underlättar för forskningsmiljöer med färre etablerade näringslivskontakter att kunna söka medel. • Överväg att genomföra en årlig konferens som samlar projekt finansierade av KK-stiftelsen dels för att sprida projektresultat, dels för att knyta kontakter mellan forskare. • Undersök möjligheterna att införa ett stöd för implementering/nyttiggörande av forskningsresultat. Många forskningsresultat riskerar att inte leda till lösningar om det saknas medel för att arbeta vidare med dem och föra ut dem i verksamheterna.

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
Karlstads universitet	21 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Stärk stöden till unga forskare. Det behöver ske på flera sätt. Förläng nuvarande stöd till nydisputerade forskare från två till minst tre år. Förläng längden efter disputation som man betraktas som nyetablerad från dagens tre år till minst fem, helst lite till. Detta är viktigt för att ge förutsättningar för en bra start på forskarkarriären. Det innebär också att man kan fånga upp forskare som ägnat mycket tid åt undervisning och som behöver få fart på sin forskning efter en tid inom akademien. • Vidga näringslivsdefinitionen så att medfinansiering från internationella företag kan räknas med. Erfarenheterna från Karlstads universitet är att det ofta är svårt att säga exakt vad som är ett "svenskt" företag och att de internationella företag som är med hjälper till att stärka den svensk konkurrenskraften. • Fundera på hur KK-stiftelsen utvärderar riktigt innovativa och banbrytande projekt, särskilt med höga tvärvetenskapliga ambitioner. Det verkligt banbrytande är per definition svårbedömt då det är nyskapande. Ett förslag att lösa detta problem vore att dela upp finansieringen i mindre steg där kraven på detaljerade outputs var lägre i första steget just för att det är mer oklart än för mer inkrementella projekt. • KK-stiftelsens modell med tydliga erbjudanden som återkommer flera år i rad är mycket bra då det möjliggör att man kan återkomma med "vässade" ansökningar om man skulle misslyckas med att få finansiering ett år. • Fundera på följdfinansiering eller tilläggsprojekt, framför allt för de större satsningarna, som Forskningsprofiler och Företagsforskarskolor. På detta sätt kan man dra nytta av de resultat, nätverk och talanger som genererats under projektens gång och få ut stora effekter inom akademien och näringslivet. • Långsiktig finansiering är viktigt för att kunna utveckla djupa kontakter med näringslivet och bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer. • Stöd till forskningsinfrastruktur är ett bra sätt att stärka forskningen och öka attraktiviteten för lärosätet som samarbetspartner till näringslivet.
Försvvarshögskolan	22 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Det finns stor efterfrågan på civilförsvarskompetens. Försvvarshögskolan kommer aldrig kunna möta hela detta behov och ser stor potential i samverkan med andra lärosäten, främst vad gäller utbildning. • Försvvarshögskolan ser behov att bygga starka, tvärvetenskapliga forsknings- och utbildningsmiljöer. KK-stiftelsen har en bra uppsättning verktyg för att stödja en sådan resa, men den går att utveckla. • Medfinansieringskrav och låg OH-ersättning är utmanande för ett lärosäte med lågt forskningsanslag. Positivt om detta går att se över. • Försvvarshögskolan är huvudsakligen verksam inom HUMSAM-området där det finns större utmaningar och mindre vana att arbeta med näringslivsaktörer. Möjlighet att utveckla initieringsstöd eller anpassade krav för miljöer som är mindre vana att arbeta med KK-stiftelsens finansiering skulle välkomnas.

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<ul style="list-style-type: none"> • Viktigt med stöd till unga forskare på doktorand och postdoc-nivå, men även stöd till biträdande lektorat, är viktiga pusselbitar för att förnya och bygga starka forskningsmiljöer. • En vidgning av näringslivsdefinitionen välkomnades. Önskemål om att andra aktörer, som exempelvis myndigheter, kan inkluderas som medfinansierare framfördes.
Södertörns högskola	22 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Överväg att införa initieringsbidrag, eller anpassa kraven i utlysningarna, för forskningsmiljöer som inte är så vana att samverka med näringslivsaktörer. • Viktigt att vidga näringslivsdefinitionen så att företag och organisationer som bedriver konkurrensutsatt verksamhet inom välfärdssektorn kan ingå som medfinansierare i projekt finansierade av stiftelsen. • Utveckla nätverksstödande aktiviteter som underlättar för HUMSAM- miljöer att stärka kontakterna med näringslivet. • Tematiserade satsningar mot HUMSAM-tunga områden skulle kunna vara ett sätt att öka medverkan från den typen av forskargrupper.
Kungliga musikhögskolan	23 februari	<ul style="list-style-type: none"> • Konstnärliga lärosäten passar ofta inte in i samma mall som andra lärosäten och har andra förutsättningar som kan behöva adresseras särskilt, exempelvis med konstnärligt anpassade forskarskolor. • Fortsätt att erbjuda stöd till forskningsknuten utbildning! Programmet på avancerad nivå som har tagits fram inom Avans-projektet har blivit ett av högskolans mest sökta masterprogram med ansökningar från hela världen. • Högskolans samverkan med näringslivet sker till största del med mindre företag. En ökad flexibilitet för att ta hänsyn till dessa företags möjligheter och behov efterfrågades. • Överväg att införa seed money/initieringsbidrag för att kunna utveckla tidiga idéer tillsammans med näringslivet som senare kan utvecklas till konkreta forskningsprojekt.
Högskolan Dalarna	6 mars	<ul style="list-style-type: none"> • Högskolan har ett utmanande uppdrag i en glesbefolkad del av landet med många studenter från studieovana hem, men samtidigt finns det stora möjligheter med nyindustrialisering och goda anställningsmöjligheter för personer med rätt kompetens, både i privat och offentlig sektor. • Det framfördes önskemål om mer samlade satsningar i lägen då en högskola försöker etablera en ny profil som ska resultera i en komplett akademisk forsknings- och utbildningsmiljö. KK-stiftelsen kan bidra genom att öppna för samlade dialoger med oss löpande under utvecklingen av arbetet, istället för att prata om varje program separat. På så sätt kan det skapas en beredskap från oss som finansierare när projektansökningar är redo att skickas in. Det kan också behövas större samlade stöd och "snabbspår" när näringslivet är redo för samverkan. • Det önskades fortsatt stöd i dialogen med företagen. Om KK-stiftelsen kan vara med i dialogerna med utvalda företagspartners hade det kunnat underlätta samarbeten och framtagandet av ansökningar. • Högskolan välkomnade en översyn av näringslivsdefinitionen som öppnar upp för företag som verkar inom välfärdssektorn. Det påpekades också att det är viktigt att fundera över

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<p>förutsättningarna för offentliga aktörers personal ska kunna medverka i projekten. Utan tillgång till verkliga miljöer att pröva ut nya lösningarna i kommer det bli problem med implementeringen på sikt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Överväg att införa initieringsstöd, planeringsbidrag eller minskade medfinansieringskrav för att få med forskare och företag som är ovana att samverka. • Luckra upp kraven på att 50 procent av finansieringen i projekten ska gå till erfaren akademisk personal. Det är viktigt att se till att det finns finansiering för doktorander och forskare som är tidigt i karriären. • Överväg att ha programmen öppna alltid med flera bedömningstillfällen. Det passar bättre med beslutsprocesser i och förväntningar från företagen.
Konstfack	7 mars	<ul style="list-style-type: none"> • Förståelse för den konstnärliga forskningens villkor, att den är relativt nystartad och bedrivs med små volymer studenter, är viktigt att ta med sig i arbetet med strategin. • De kreativa näringarna är en viktig del av det svenska näringslivet och Konstfack har goda kontakter med näringslivet. Nu behövs det former som kan möta behoven i sektorn. Ett viktigt steg är att ha anpassade former för medfinansiering från små företag. • Konstfack såg positivt på en översyn av näringslivsdefinitionen som öppnar upp för medfinansiering från näringslivsaktörer i välfärdssektorn. • Konstfack skulle även vilja se program som stimulerar till samarbeten mellan lärosäten, exempelvis i upprättandet av forskarskolor. • Initieringsstöd som kan användas för att bygga upp djupare samverkan med näringslivsaktörer efterfrågades. Plattformar för att utveckla mer explorativa samarbeten kan vara en annan väg framåt. • Viktigt att den konstnärliga forskningens infrastruktur behandlas på samma sätt som övriga forskning och att det finns stöd att söka.
Stockholms konstnärliga högskola	7 mars	<ul style="list-style-type: none"> • Stockholms konstnärliga högskola har arbetat långsiktigt med att etablera metoder för den konstnärliga forskningen och fått stort genomslag internationellt. Arbeta är en viktig grund för den fortsatta utvecklingen av den konstnärliga forskningen och dess finansiering. • Viktigt att betona vikten av konstnärliga perspektiv. Det räcker inte med STEM. • En vidgning och förtydligande kring näringslivsdefinitionen är ett viktigt steg i att öppna för fler ansökningar från konstnärliga ämnen. • Det viktiga är att finansieringsformerna utformas på ett sådant sätt att den konstnärliga forskningen har "en väg in". Tillit till det konstnärliga perspektivet och dess bidrag är viktigt för ett fruktbart samarbete.
Kungliga konsthögskolan	11 mars	<ul style="list-style-type: none"> • En stor utmaning för den konstnärliga forskningen är att det finns få disputerade forskare och lärare. Om det ställs krav på att de som medverkar i projekten alla ska vara disputerade

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<p>missgynnar detta den konstnärliga forskningen där andra meriter gör att man kan få akademiska positioner.</p> <ul style="list-style-type: none"> • En översyn av näringslivsdefinitionen kan underlätta för samverkan mellan Kung. konsthögskolan och näringslivsaktörer. • Överväg att införa planeringsbidrag eller initieringsstöd som underlättar uppbyggnad av näringslivskontakter för samverkansprojekt. • KK-stiftelsen skulle kunna stödja kontaktskapande mellan den konstnärliga forskningens aktörer och näringslivet. Genom att skapa utrymme för explorativa möten kan det skapas grogrund för fruktbara samarbeten som utgår från de olika "sfärernas" behov och föreställningar. • Stöd till investering i, och utveckling av, den infrastruktur som behövs för verksamheten och forskningen efterfrågades.
Jönköping University	12 mars	<ul style="list-style-type: none"> • I Jönköpingsregionen finns det mycket småföretag. Jönköping University har jobbat aktivt under åren med att skapa starka nätverk och bygga nära samarbeten med dessa företag. Förutsättningarna för dem att erbjuda medfinansiering i forskningsprojekt är dock annorlunda gentemot större bolag. Detta är viktigt att ta hänsyn till i utformning av strategin och i framtida insatser. • Det finns stora behov av kompetensutveckling, digitalisering och ny kunskap inom hälsoområdet och andra delar av offentlig sektor. En vidgad näringslivsdefinition som öppnar för ökat deltagande från bolag inom välfärdssektorn är ett viktigt steg för att möta behoven. • Det sker snabba tekniska förändringar som även påverkar hur utbildning bedrivs. En fråga som Jönköping University brottas med är hur framtidens campusutbildning ska se. Stöd till utveckling av dessa utbildningar i nära samverkan med näringslivet kommer vara viktigt. • Förändringarna i det säkerhetspolitiska läget ställer allt större krav på att hantera och utveckla lösningar kopplat till dual use. • Verksamheten på Jönköping University är mycket internationell. En önskan var att kunna inkludera internationella företagspartners för att kunna stärka både forskningen och konkurrenskraften hos de medverkande svenska bolagen. • EU-dimensionen blir allt viktigare med stora finansieringsmöjligheter. Alltfler svenska lärosäten är dessutom med i olika Europauniversitetsallianser. Det blir viktigt för KK-stiftelsen att följa och bejaka denna utveckling. • Tvärvetenskapliga samarbeten är viktiga för att utveckla forskningen och lösa samhällsutmaningar. Men tvärvetenskap är svårt och finansiärerna har en viktig roll att skapa incitament för samarbeten både mellan olika akademiska discipliner och mellan sektorer i samhället. • Överväg att integrera moduler för att utveckla utbildningar inom ramen för KK-stiftelsens större program som Synergi och Forskningsprofiler.
Gymnastik och idrottshögskolan	14 mars	<ul style="list-style-type: none"> • Området som GIH arbetar inom är högaktuellt exempelvis genom kopplingar till åldrande befolkning och stora hälsoutmaningar. Men det är samtidigt ett område med alltfler

Lärosäte	Datum	Sammanfattande medskick
		<p>aktörer och roller som definieras om. Alla behövs, offentlig sektor, privat näringsliv och ideell sektor. Men vem ska göra vad och vem ska betala i framtiden?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Även det nya geopolitiska läget och medlemskapet i NATO påverkar GIH. Exempel som nämndes var bidrag till Försvarsmaktens utbildningar och framtida utmaningar med personer som fått fysiska och psykiska skador efter att ha skadats i krig. • KK-stiftelsen har varit en bra och följsam finansiär som bidragit till att bygga GIH:s forskning. En utmaning i framtiden är balansen mellan vara aktiv i utvecklingen av den internationella forskningsfronten och samtidigt möta lokala behov. • En översyn av näringslivsdefinitionen välkomnas av GIH. • När det gäller utvecklingen av utbildningen vill GIH arbeta mer för att få med de nya forskningsrönen redan på grundutbildningsnivå och inte "vänta" till avancerad nivå. Ställer krav på hur kurser och undervisningen utformas. • GIH ser gärna att man jobbar med "tilläggsfinansiering", särskilt kopplade till större satsningar som Synergi och Forskningsprofiler. Det kan gälla finansiering av utveckling av kurser på avancerade nivå och för yrkesverksamma, internationalisering eller nya projekt. • GIH som litet lärosäte skulle gärna se stöd till stödfunktioner. Finansieringen är svår att rymmas i de små basanslag som lärosätet får när man är lyckosam och drar in externa medel som kräver medfinansiering. • Stöd till investeringar i forskningsinfrastruktur, som kan användas tillsammans med näringslivspartners, efterfrågades. • GIH ser stora möjligheter att utveckla sin roll som nationell samordnare av forskningen inom sitt verksamhetsområde i nära samarbete med övriga lärosäten som bedriver forskning i området och med olika samverkansparter.

KK-stiftelsens uppdrag är att stärka Sveriges konkurrenskraft. Stiftelsen finansierar projekt vid landets högskolor och nyare universitet med målet att dessa ska bygga starka och internationellt konkurrenskraftiga forsknings- och utbildningsmiljöer inom profilerade områden.

Projekten drivs i samproduktion med näringslivet, då utbyte mellan akademi och företag är avgörande för svensk konkurrenskraft.